

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMÁNSKÝCH STUDIÍ

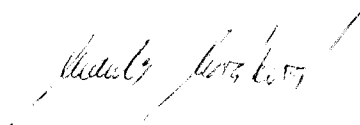
**K NĚKTERÝM SYNTAKTICKÝM RYSŮM PRÁVNÍ ITALŠTINY
SMLUV**

Marcela Nováková

Rigorózní práce

Praha 2008

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a že jsem použila pouze pramenů uvedených v seznamu literatury.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Klára Štěpánková', written in a cursive style.

V Praze dne 3.1. 2008

Obsah

I. Úvod

Obecný úvod

1.1. <i>Lingue speciali. Linguaggio burocratico vs. linguaggio giuridico</i>	6
1.2. Struktura právní italštiny	12
1.3. Charakteristické rysy právní italštiny v syntaktickém plánu	16
1.4. Struktura korpusu a metoda frekvenční analýzy	22

II. Rozbor korpusu právní italštiny smluv

2.1 Nominalizace v právní italštině smluv	23
2.1.1. Konkurence vedlejších vět podmínkových a nominalizace	30
2.1.2. Konkurence vedlejších vět příčinných a nominalizace	32
2.1.3. Konkurence vedlejších vět účelových a nominalizace	34
2.1.4. Konkurence vedlejších vět přípustkových a nominalizace	36
2.1.5. Konkurence vedlejších vět omezovacích a nominalizace	38
2.1.6. Konkurence vedlejších vět časových a nominalizace	40
2.2. Předložky a víceslovné předložkové výrazy v právní italštině smluv	52
2.2.1. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení námětu	54
2.2.2. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení hodnotícího	55
2.2.3. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení způsobu a prostředku nebo nástroje	61
2.2.4. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení času	68
2.2.5. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení příčiny	70
2.2.6. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení účelu	72
2.3. Verbonominální perifráze a plnovýznamová slovesa v právní italštině smluv	74
2.4. Neurčité tvary slovesné v právní italštině smluv	97
2.4.1. Gerundium v právní italštině smluv	97
2.4.2. Zpodstatnělý infinitiv v právní italštině smluv	109
2.4.3. Přítomné participium v právní italštině smluv	119

III. Závěr	136
------------------	-----

Riassunto	140
-----------------	-----

Bibliografie	142
--------------------	-----

Úvod

Cílem této práce je zjistit, zda-li základní syntaktické charakteristiky uváděné v souvislosti s právní italštinou platí rovněž pro právní italštinu smluv jako jednoho ze subsystémů právní italštiny, který v lingvistické literatuře nebyl doposud popsán. Při synchronickém popisu funkčního stylu právní italštiny je totiž obvyklé, že se nepřihlíží k její vnitřní diferenciaci, přestože právní jazyk je funkční styl mimořádně heterogenní. Pro účely této práce jsme používali pojem právní italština obecně, kterým rozumíme jak méně specializovanou administrativní italštinu, tak právní italštinu, kterou je dále možné členit z pragmatického hlediska na tři typologie: texty normativní, interpretační a aplikační. Právní italština smluv náleží k subsystému aplikačních právních projevů. Tento subsystém srovnáváme s rysy právní italštiny (která je obvykle zastoupena normativními texty a kterým italští lingvisté věnují největší pozornost) a s rysy administrativní italštiny, která podle italských lingvistů vypovídá v morfosyntaktickém plánu totožné rysy jako právní italština. V této práci vycházíme z diferenciacie právního jazyka na vertikální ose a analyzujeme, zda-li se vnitřní diferenciacie právního jazyka odráží v syntaktickém plánu jednoho z jeho subsystémů. Sledujeme především kvantitativní diferenciaci právní italštiny smluv, analyzujeme tedy do jaké míry se v právní italštině smluv uplatňují frekventované jevy právní italštiny obecně a ty pak srovnáváme s alternativními stylisticky neutrálními výrazovými prostředky. V neposlední řadě se zamýšlíme nad motivací při výběru mezi stylisticky příznakovými a bezpříznakovými výrazovými prostředky. Pro zjišťování charakteristik právního jazyka smluv používáme metodu frekvenční analýzy.

Konkrétně pak byl podroben analýze výskyt stylisticky příznakových prostředků jak kvalitativního rázu – přítomné participium (včetně jeho slovosledu v atributivní funkci), slovesně-jmenné opisné vazby, předložkové výrazy, slovosled u příslovečného určení nástroje, tak kvantitativního rázu – nominalizace, gerundium, zpodstatnělý infinitiv. Tyto výrazové prostředky jsme konfrontovali se stylisticky nepříznakovými výrazovými prostředky: nominalizace/explicitní vedlejší věty příslovečné; předložkové výrazy/jednoduché předložky, předložky stylisticky příznakové/předložky stylisticky nepříznakové; příznakový/bezpříznakový slovosled příslovečného určení nástroje; slovesně-jmenné opisné vazby/prosté plnovýznamové sloveso; gerundium/vedlejší věty explicitní (včetně nominalizace);

zpodstatnělý infinitiv/nominalizace; přičestí přítomné/vedlejší věty vztahné (včetně nominalizace); antepozice/postpozice přítomného přičestí v atributivní funkci.

Tato práce je rozdělena do dvou částí. První část obsahuje krátký úvod do problematiky právní italštiny, nástin typologie právního jazyka a vymezení právního jazyka smluv. Druhý oddíl představuje rozbor korpusu právní italštiny smluv.

I. Obecný úvod

1.1. *Lingue speciali*

Linguaggio burocratico vs. linguaggio giuridico

Právní jazyk je funkční styl, který lze z hlediska obsahového členit vertikálně a horizontálně. Vertikálním členěním rozumíme diferenciaci jazyka práva jako vědního oboru, počínaje jazykem právní informatiky přes jazyk praktické metaprávní komunikace, dále jednotlivé texty právních předpisů různé příslušnosti z hlediska hierarchie práva až po oblast mluvené právní komunikace. Právní jazyk je tedy velmi široký pojem, kromě spisovného právního jazyka zahrnuje i nespisovné jazyky právní – různé jazyky profesionální – např. soudcovský právní jazyk (srov. Tomášek, 1998 : 22). Horizontální členění právního jazyka je pak založeno na věcné diferenciaci jednotlivých právních oborů (právo ústavní, správní, rodinné, občanské, obchodní, pracovní, finanční, trestní). Podle Daneše lze právní jazyk chápat jako specifický odborný jazyk v rámci příslušného národního jazyka, jehož vnitřní diferenciaci spočívá především v systému práva (srov. Daneš, 1997 : 85). Po této obecné charakteristice právního jazyka, která platí pro všechny národní právní jazyky, nyní přistoupíme k italskému právnímu jazyku.

Italský právní jazyk je odborným funkčním stylem, ve kterém se uplatňuje formální a vysoce knižní stylová vrstva (*registro formale, colto*), ale rovněž vznešená stylová vrstva (*registro aulico*), dále ho charakterizují archaické prvky (např. spojky a spojkové výrazy) a konstrukce, které ze standardní italštiny zcela vymizely (např. enklize zájmena „*si*“ jak u finitních slovesných forem, tak u infinitivu s modálním slovesem (srov. Cortelazzo, 1994 : 48) či přítomné participium s verbální funkcí (viz kapitola 2.4.2.). V syntaktickém plánu se vyznačuje na jedné straně bohatě rozvíjenými souvětími, na druhou stranu výpovědi mají často formu věty jednoduché v důsledku nominalizace (viz kapitola 2.1.) a vyznačují se vysokým stupněm textové kondenzace. V textovém plánu se uplatňují specifické výrazové prostředky textové koheze a koherence (viz kapitola 1.3.). Italskému právnímu jazyku, respektive administrativní italštině (viz dále), se někdy přiřazuje pojem „*il burocratese*“ (srov. Beccaria, 1988 : 180). Tento pojem má negativní konotaci. Je známý rovněž výrok Itala Calvina, který tento funkční styl označil jako „*antilingua*“ (srov.

Berruto, 1987 : 165). Tato negativní konotace souvisí se skutečností, že pro laika je tento jazyk často dosti nesrozumitelný a složitý. V této souvislosti se v Itálii objevily návrhy na jeho „sblížení“ se standardní italštinou především v syntaktické a lexikální rovině. Lingvisté (ale ne pouze oni) navrhují omezení stylisticky příznakových syntaktických konstrukcí a lexémů ve prospěch stylisticky neutrálních výrazových prostředků. Jedná se především o tzv. *Codice di stile*, publikovaný v roce 1993, jehož cílem je reforma právního jazyka (srov. Serianni, 2003 : 126-127). Mezi kritizovanými jevy se objevují následující velmi frekventované fenomény v právní italštině obecně - např. přítomné participium s verbální funkcí, které by mělo být nahrazeno stylisticky bezpříznakovou vedlejší větou vztaznou; předložkové výrazy, které by měly být nahrazeny stylisticky nepříznakovými předložkami; dále je navrhována redukce nominalizace, která příliš zatěžuje sémantickou stránku výpovědi (srov. Serianni, 2003 : 138-139). Právě tyto jevy jsou nejvýznačnějšími rysy právního jazyka a těmito jevy se budeme zabývat také v naší práci. Uvidíme, že míra uplatňování některých těchto výrazových prostředků je v právní italštině smluv poněkud odlišná. Bylo by ale obtížné jednoznačně určit, zda-li odlišné charakteristiky právní italštiny smluv souvisí s výše uvedenou tendencí k větší transparentnosti, nebo zda-li jsou důsledkem příslušnosti k jiné vrstvě právního jazyka. Nicméně domníváme se, že oba dva tyto faktory mohou hrát určitou roli.

Existují také určité pozitivní stránky, které můžeme přisoudit italskému právnímu jazyku. Berruto například pozitivně hodnotí konzervativní charakter právního jazyka, respektive administrativní italštiny (viz níže) ve srovnání se současným vývojem standardní italštiny, který směřuje na diafázické ose směrem ke substandardu (srov. Berruto, 1987 : 166). Mimo jiné podle Berruta administrativní italština jako jeden z mála funkčních stylů je značně odolný vůči pronikání cizích slov. V otázce pronikání cizích slov do právní italštiny, konkrétně pak anglicismů, má však odlišný názor Serianni. Uvádí, že některé právní instituty jsou označovány anglickými termíny např. *il leasing*, *il factoring*, *il franchising* (srov. Serianni, 2003 : 119). Na základě studia našeho korpusu můžeme potvrdit, že v právním jazyce smluv je pronikání anglicismů dosti zřetelné. Dokonce jsme mohli zaznamenat výskyt výpůjčky a to i v případě, kdy italština disponuje domácím výrazem: př. *contratto di electronic rights di opera fotografica per sito web*. Dá se předpokládat, že v této otázce bude jiná situace v italštině administrativní, jiná v právní italštině normativních textů a zcela jiná v právní italštině aplikačních textů. Vrátime-li se k pozitivům právního jazyka, zmiňme, že podle Berruta administrativní italština ovlivňuje ostatní funkční styly vzhledem k tomu, že některé výrazové prostředky administrativní

italštiny pronikají do formálního stylu, ale i do stylu hovorového nebo neformálního (srov. Berruto, 1987 : 166). V tomto ohledu se projevuje nepopíratelná prestiž právního jazyka.

V italské lingvistické literatuře se setkáváme s dvěma funkčními útvary z oblasti práva: *linguaggio burocratico* a *linguaggio giuridico*. Tato označení nejsou ovšem ustálená, můžeme se setkat s různými synonymními názvy jak pro funkční styl samotný, tak pro jeho specifikaci. Pro označení funkčního stylu existují následující pojmy: *sottocodice*, *lingua*, *linguaggio*. Pro označení druhu funkčního stylu u *linguaggio burocratico* se můžeme setkat s názvy: *linguaggio della burocrazia*, *linguaggio amministrativo* a synonymy *linguaggio giuridico* jsou pak *lingua del diritto*, *linguaggio legale*. Do češtiny bychom tyto dva pojmy mohli překládat jako „administrativní jazyk“ a „právní jazyk“ (které budeme dále používat). Tato diferenciací odpovídá klasifikaci odborných funkčních stylů (*lingue speciali*, *sottocodici*, *linguaggi settoriali*) na odborné funkční styly specializované (*lingue specialistiche*), které se vyznačují specifickou slovní zásobou a mezi které patří *linguaggio giuridico* a odborné funkční styly méně specializované (*lingue settoriali*), které nejsou charakterizovány odbornou slovní zásobou a mezi které se obvykle řadí *linguaggio burocratico*, jak ji operoval Sobrero (srov. Sobrero, 1993 : 239). Sobrero uvádí mezi odborné funkční styly specializované například jazyk medicíny, fyziky nebo informatiky a mezi méně specializované: jazyk reklamy, politiky, sportu. Těchto klasifikací v odborné literatuře ovšem existuje více a jsou značně nejednotné, a proto tato problematika je značně nepřehledná. Neexistuje jednotná terminologie pro odborné funkční styly samotné, přičemž někteří lingvisté zdůrazňují také rozdíl mezi pojmy *lingua* a *linguaggio* (*linguaggio* je varietou běžného jazyka a *lingua* je pak vůči kódu běžného jazyka samostatná) a ani pro jejich další diferenciaci, a úzus je značně rozkolísaný. To dokládají další dvě klasifikace.

Berruto klasifikuje *lingue speciali* následovně: (srov. Berruto, 1989 : 155)

a) *le lingue speciali in senso stretto, cioè i sottocodici veri e propri, forniti e contrassegnati da un proprio lessico particolare ed eventualmente da tratti di morfosintassi e testualità caratteristica*

b) *le lingue speciali in senso lato, che non hanno propriamente un lessico specialistico ma sono comunque strettamente legate ad aree particolari extralinguistiche di impiego, e sono caratterizzate da scelte lessicali e da formule sintattiche e testuali*

c) *i gerghi*

Podle Mortary naopak *linguaggio giuridico* patří mezi *linguaggi settoriali* (ve smyslu méně specializovaných *lingue settoriali* podle Sobrera – viz výše) a nikoliv mezi *lingue speciali* (odpovídající Sobrerovým *lingue specialistiche*). Uvádí, že „*aggettivo „settoriale“ esprime l’attinenza del linguaggio giuridico ad un aspetto della esperienza umana e della vita sociale, quella che appunto riguarda „il diritto“*“ (srov. Mortara, 2001 : 8).

Zmíňme ještě jeden aspekt, na který upozorňuje Cortelazzo v souvislosti s odbornými funkčními styly, a sice, že hlavním předpokladem existence samostatného odborného funkčního stylu musí být jeho homogennost a jednota. Cortelazzo tak vylučuje ze samostatných funkčních stylů ty funkční styly, které Dardano označuje termínem *linguaggi di riuso* (srov. Cortelazzo, 1994 : 8). Jedná se o funkční styly, které jsou příliš heterogenní a jejichž diference ve srovnání se standardní italštinou není výrazná. Co se týče prvního požadavku, *linguaggio burocratico* ani *linguaggio giuridico* by podle tohoto názoru nemohly být řazeny mezi samostatné funkční styly. Druhý předpoklad splňuje pouze *italiano giuridico*.

Shrme-li tuto problematiku, u klasifikací Sobrera a Berruta převládá hledisko lingvistické (hlavním kritériem je odborná slovní zásoba) a u klasifikace Mortary je pak rozhodující kritérium sociologické. V této práci si však neklademe za cíl důsledně popsat existující klasifikace a názory, ale pouze nastiňujeme existenci nejednotnosti názorů a složitosti této problematiky.

Z pohledu české lingvistiky bychom mohli aplikovat na tuto problematiku diferenciaci na **primární a sekundární funkční styly**. Sekundární funkční styly bývají často odvozeny od primárních funkčních stylů (srov. Karlík, 2002 : 454), přičemž *linguaggio giuridico* by odpovídal primárnímu funkčnímu stylu a *linguaggio burocratico* pak sekundárnímu funkčnímu stylu odvozenému z *linguaggio giuridico*.

Jak již bylo řečeno, základním kritériem při klasifikaci odborných funkčních stylů je podle Sobrera a Berruta existence nebo absence odborné slovní zásoby. V této souvislosti je nutné zmínit dva termíny italské lingvistiky: *tecnicismi specifici* a *tecnicismi collaterali*. Serianni rozumí pod pojmem „*tecnicismi specifici*“ odbornou terminologii úzce spjatou s konkrétním oborem a „*tecnicismi collaterali*“ pak rozumí výrazové prostředky, které jsou úzce spojeny s vysokou stylovou vrstvou (*registro colto*) a slouží jako prostředek stylistické aktualizace k odlišení od prostředků stylisticky nepříznakových. Pod těmito posledními výrazovými prostředky rozumí konkrétně: „*particolari espressioni stereotipiche, non necessarie, a rigore, alle esigenze della denotatività scientifica, ma preferite per la loro*“

connotazione tecnica“ (srov. Serianni, 2003 : 81-82). Serianni rozlišuje dále dvě typologie u výrazových prostředků zvaných *tecnicismi collaterali* (srov. Serianni, 2003 : 113):

- a) *tecnicismi collaterali dettati dalla ricerca di sinonimi più eletti rispetto alla lingua comune*
- b) *tecnicismi collaterali microsintattici: i più caratteristici sono quelli rappresentati da certe locuzioni preposizionali adoperate in luogo delle rispettive preposizioni.*

Podle výše uvedené klasifikace se v této práci budeme zabývat *tecnicismi collaterali* v právní italštině smluv.

Nyní se vrátíme k hlavním dvěma funkčním útvarům: *italiano burocratico* a *italiano giuridico*. **Italiano burocratico** hojně čerpá ze standardní italštiny a disponuje omezeným množstvím *tecnicismi specifici*, které přebírá ze specializovanější právní italštiny a jazyka ekonomie, patří tedy mezi *lingue settoriali* (srov. Sobrero, 2003 : 259). Berruto zdůrazňuje, že **italiano burocratico** má zvláštní postavení mezi odbornými funkčními styly vzhledem k tomu, že ho lze jen stěží vymezit. Berruto považuje administrativní italštinu za komplexní funkční útvar italského jazyka, který v sobě spojuje rysy několika funkčních stylů (srov. Berruto, 1987 : 164). Tentýž názor zastává Serianni, když tvrdí, že *linguaggio burocratico* je těžko uchopitelná realita. Podle něj se s administrativní italštinou můžeme setkat v nejrůznějších situacích a můžeme do ní zařadit texty nejrůznějšího charakteru (srov. Serianni, 2003 : 123).

Funkční útvar **italiano giuridico** je pak považován ve srovnání s administrativní italštinou za funkční styl odbornější vzhledem k tomu, že disponuje specifickou odbornou slovní zásobou, tzv. **tecnicismi specifici** podle terminologie Serianniho, přičemž **ve všech morfosyntaktických rysech se shoduje s méně specializovanou administrativní italštinou** (podle našeho názoru ovšem mezi těmito dvěma útvary budou zcela jistě rozdíly). Cortelazzo definuje **italiano giuridico** jako jeden z nejméně homogenních a unifikovaných funkčních stylů (viz kapitola 1.2.). Z tohoto heterogenního charakteru právní italštiny vycházíme i v této práci.

Z hlediska stylistického jsou oba dva útvary právního jazyka charakterizovány jako funkční styly, které se uchylují k prvkům vysokého stylu, které jen obtížně nalezneme v jiných, byť formálních útvarech (srov. Cortelazzo, 1997 : 47).

Na rozdíl mezi *linguaggio burocratico* a *linguaggio giuridico* můžeme nahlížet jako na vztah nadřazenosti a podřazenosti (viz také výše). Serianni tvrdí, že: „*il linguaggio burocratico è un pò il parente povero (e talvolta la caricatura) di quello legale* (srov.

Serianni, 2003 : 126). Navíc *italiano burocratico* vychází z nižších pramenů práva. Dá se také předpokládat, že formální stránce je věnována menší pozornost, a podle Serianniho má *linguaggio burocratico* mimo jiné: „*minore chiarezza ed efficacia comunicativa*“ (srov. Serianni, 2003 : 126). Jak uvidíme, rozdíly na základě vertikální diference jsme mohli zaznamenat také u právní italštiny smluv jako nižší kategorie práva.

Jak bylo výše řečeno, podle italských lingvistů oba dva jazykové útvary vykazují v morfosyntaktickém plánu shodné charakteristiky. Při srovnávání prací, popisujících jak administrativní, tak právní italštinu, jsme mohli zaznamenat, že lingvisté vskutku uvádějí totožné rysy. Při jejich konfrontaci je zdůrazňován pouze rozdíl v plánu lexikálním (který v této práci neanalyzujeme). Následně uvádíme autory monografií, o které se v této práci opíráme, včetně jazykového útvaru, který popisují. Pro účely této práce totiž nebudeme rozlišovat mezi právní a administrativní italštinou.

- 1.) Cortelazzo: *lingua del diritto* (právní italština)
- 2.) Berruto: *linguaggio burocratico* (administrativní italština)
- 3.) Sobrero: *lingua della burocrazia* (administrativní italština)
- 4.) Dardano: *sottocodice burocratico* (administrativní italština)
- 5.) Serianni: *linguaggio giuridico, linguaggio burocratico* (právní italština, administrativní italština)
- 6.) Mortara: *linguaggio giuridico* (právní italština) - ve své monografii analyzuje samostatnou kategorii textů právní italštiny - *testi normativi* (viz kapitola 1.2.)

1.2. Struktura právní italštiny

Právní italština – *italiano giuridico* - je funkční útvar nadmíru heterogenní a komplexní. V této souvislosti můžeme citovat Cortelazza, který, ač si je vědom, že každý funkční styl podléhá další vnitřní diferenciaci a že na žádný z nich nemůžeme pohlížet jako na monolitní útvar, tvrdí, že právní italština je velmi specifická: „*a rendere interessante la lingua giuridica è la sua non unitarietà. ...Più che in altri campi, sotto lingua giuridica intendiamo realtà spesso ben diverse: la lingua con cui si fissano i principi (testi legislativi), la lingua dell'attività giurisprudenziale (ordinanze, sentenze, ricorsi, memorie ecc.)*” (srov. Cortelazzo, 1997 : 36).

V italské odborné literatuře existuje následující tripartice, zakládající klasifikaci právních textů podle typu činností, na základě kterých vznikají různé právní projevy (srov. Mortara, 2001 : 25 a srov. Serianni, 2003 : 86). Tuto vnitřní diferenciaci právní italštiny zmiňují pouze dva tito dva lingvisté. Podle našeho názoru odráží diferenciaci především na vertikální ose.

- 1.) *testi normativi* - texty normativní
- 2.) *testi interpretativi*- texty interpretační
- 3.) *testi applicativi* - texty aplikační

V této souvislosti zmiňme, že Cortelazzo upozorňuje na skutečnost, že existuje velmi málo studií o právní italštině a poznatky o ní jsou velmi povrchní. Podle jeho názoru lingvisté věnují největší pozornost **textům normativním** a dvě další typologie - texty aplikační a interpretační nebyly doposud popsány. Pod pojmem právní italština se rozumí podle Cortelazza nejčastěji typologie normativních právních textů (srov. Cortelazzo, 1997 : 39). Také v nejobsáhlejší monografii věnované italskému právnímu jazyku - *Le parole e la giustizia*, jejíž autorkou je Mortara, jsou analyzovány právě normativní texty (Serianni, který popisuje útvar právní italštiny, ve své práci nezmiňuje, kterou z výše uvedených typologií právní italštiny se zabývá – viz kapitola 1.1.). Cortelazzo dále správně předpokládá, že výběr výrazových prostředků může záviset právě na různé typologii právních textů (srov. Cortelazzo, 1997 : 43).

K normativním právním aktům patří především zákony, právní předpisy, ústava, mezinárodní dohody, zákony celonárodní, regionální (vyhlášky), nařízení zákona, zákoníky: občanský zákoník, trestní zákon, příslušné soudní řády. Jedná se o tzv. kogentní právní normy. Z tohoto důvodu jsou také na vertikální ose výše než texty aplikační.

Aplikační právní texty jsou pak texty, které vznikají aplikací práva. Vznikají v soukromoprávní oblasti. Aplikační právní texty pak můžeme dále dělit na texty, které vznikají buď aplikací soudní nebo smluvní (srov. Tomášek, 1998 : 15). My budeme analyzovat texty, které vznikají smluvní aplikací. Smlouva je v soukromém právu nejčastější a nejvýznamnější právní skutečnost, na základě které v rámci právních norem vznikají, mění se a zanikají práva a povinnosti (srov. Hendrych, 2001 : 822). Z hlediska vertikální diference můžeme aplikační právní texty považovat za nižší útvar v rámci právních projevů vzhledem k normativním textům, jak jsme naznačili také výše. Přirozeně i v rámci této tripartice hranice mezi jednotlivými kategoriemi nejsou ostré a mohou se vzájemně prolínat. Například texty aplikační mají také normativní charakter.

Vrátíme-li se k výše uvedené tripartici, můžeme zmínit ještě jeden pohled, který operuje Mortara. Normativním textům, které jsou produkovány zákonodárci, přiřazuje pojem *linguaggio del legislatore - discorso del diritto*. Texty interpretační, týkající se právní doktríny, tedy jazyk právníků (v nejširším slova smyslu) označuje: *linguaggio del giurista (dottrina)*, který: „*scompono e attribuisce significato all'enunciato normativo - discorso sul diritto* (srov. Mortara, 2001 : 9). Aplikační texty Mortara nezmiňuje. My bychom označili aplikační texty jako *linguaggio dell'avvocato* nebo *linguaggio del notaio*, a dále jako „*discorso del diritto sul diritto*“, a to proto, že smlouvy mají právní účinky – *discorso del diritto* a dále obsahují výpovědi, které popisují podmínky pro aplikaci práva – *discorso sul diritto*.

Výše uvedeným třem kategoriím můžeme přiřadit také konkrétnější názvy:

- 1.) legislativní jazyk (jazyk právních předpisů)
- 2.) jazyk doktríny (právní vědy)
- 3.) jazyk právní praxe

Mortara dále upozorňuje na rozdíl mezi jednotlivými typologiemi právních projevů, který existuje z pohledu stylové normy. Podle ní u normativních textů je stylová norma dodržována nejvíce a u aplikačních právních aktů se dá předpokládat, že na stylovou normu nejsou kladeny takové nároky (upozorňuje např. na nedůsledné používání interpunkce při

oddělování vedlejších vět přívlastkových s deskriptivní funkcí (srov. Mortara, 2001 : 85 - 86). Určitou nedbalost jsme mohli konstatovat také v našem korpusu.

Z výše uvedené diferenciaci dále vyplývá, že tyto tři jazykové útvary vznikají v odlišných prostředích a liší se tedy i emitoři těchto textů: v prvním případě je to zákonodárce, v druhém případě právník (v obecném slova smyslu) a v třetím případě advokát či notář (alespoň v případě smluvní aplikace – viz výše). Z tohoto důvodu se nám zdá zřejmé, že z lingvistického pohledu můžeme očekávat, že jazyk právní praxe bude odlišný ve srovnání s legislativním jazykem (jazyk doktríny je pro tuto práci nejméně důležitý). Domníváme se rovněž, že ve volbě výrazových prostředků mohou hrát určitou roli pragmatické zřetele – recipienti jednotlivých typů textů jsou odlišní. U jazyka právní praxe – tedy smluv, je zřejmé, že recipientem bude spíše neodborník. Dále je důležitá metajazyková stránka textů – je nutné, aby recipient získal určitou právní informaci. U jazyka právní praxe je dále důležité uvědomit si, že tyto texty mají právní důsledky pro recipienty (na rozdíl od textů interpretačních například).

Vrátíme-li se ještě k obecné rovině, můžeme uvést názor Cortelazza, který upozorňuje, že jakákoliv typologie právního jazyka je obtížná. Ukazuje, že „klasická“ typologie textů na *testi descrittivi, narrativi, argomentativi* je neuspokojivá vzhledem k tomu, že u normativních textů se neuplatňuje ani jeden z uvedených textových typů, proto Cortelazzo aplikuje následující typologii: *testo regolativo a testo espositivo*. Typ *testo regolativo* se podle něj realizuje zvláště u normativních právních aktů – *testo che intende regolare il comportamento del ricevente* (srov. Cortelazzo, 1997 : 38). U aplikačních právních textů máme za to, že se uplatňují oba dva modusy. Synonymem těchto pojmů jsou pak pojmy: *descrittivo a prescrittivo*, které používáme také v naší práci, ve které si ukážeme mimo jiné, že tato typologie ovlivňuje výběr jazykových prostředků.

Co se týče klasifikace právních textů podle **funkce deskriptivní a preskriptivní**, tuto aplikuje na právní texty mimo jiné také Tomášek. Podle něj tyto dvě funkce odrážejí vztah právních projevů k objektivní skutečnosti. Deskriptivní funkci podle Tomáška: „*plní takové projevy právního jazyka, které popisují objektivní skutečnost, které tedy jazykově ztvárňují všechny rysy reálně existující skutečnosti...vymezuje význam preskripce*; a preskriptivní funkce: „*plní takové právní úkony, které odrážejí právní skutečnost ne takovou, jaká je, ale takovou, jaká má být* (srov. Tomášek, 1998 : 33).

Nakonec jen zmiňme, že v české odborné literatuře se můžeme setkat s obdobnou klasifikací z pragmatického hlediska na vertikální ose podle emitora (který není vždy totožný s autorem textu):

- stylová vrstva právní normy
- stylová vrstva aplikační
- stylová vrstva popularizační
- stylová vrstva právní rétoriky

Jak uvádí Tomášek, stylová vrstva právní normy je základní stylovou vrstvou právního jazyka, od níž jsou odvozeny vrstvy další (srov. Tomášek, 1998 : 28). V této práci si tedy klademe za cíl analyzovat, jaké výrazové prostředky se uplatňují v jedné z takto odvozených stylových vrstev. Stylová norma aplikační, kterou analyzujeme v této práci, uvádí právní normu do aplikační praxe. Podle téhož autora stylová norma aplikační je volnější a přibližuje se spíše zvykovému užívání nejrůznějších jazykových prostředků, slov i celých slovních spojení (srov. Tomášek, 1998 : 28). Tomášek tedy zastává totožný názor jako Mortara (viz výše).

Nyní blíže popíšeme strukturu třetí typologie právních textů – aplikační právní texty, které budeme analyzovat v naší práci. Jak uvidíme, smluvní texty nejsou jediné texty, které patří do typologie aplikačních právních projevů. Mortara uvádí, že mezi aplikační právní texty je možné zařadit celou řadu textů a operuje následující klasifikaci podle toho, v jakých prostředích právní úkony vznikají (srov. Mortara, 2001 : 29- 34):

- 1.) *atti processuali* – jsou produkovány v rámci soudních řízení na nejrůznějších stupních jurisdikce. Patří sem například usnesení, nařízení a rozhodnutí soudů dále například rozsudky.
- 2.) *atti amministrativi* – jsou produkovány orgány veřejné správy, například vyhlášky, nařízení
- 3.) *atti giuridici privati* – soukromoprávní úkony (notářské zápisy a smlouvy) , jejichž emitory jsou soukromé osoby (např. advokáti, notáři, kteří nejsou zástupci soudní, výkonné ani zákonodárné moci)

Z tohoto pohledu v naší práci budeme analyzovat kategorii soukromoprávních úkonů (ad 3.) které jsou zastoupeny smluvními texty. Z hlediska horizontální diferenciacie smlouvy se pak mohou týkat různých oborů práva: rodinného, občanského, obchodního, pracovního. Od této diferenciacie však v této práci odhlížíme.

1.3. Charakteristické rysy právní italštiny v syntaktickém plánu

V kapitole 1.1. jsme uvedli, že pod pojmem právní italština budeme rozumět v této práci jak *linguaggio giuridico*, tak *linguaggio burocratico* vzhledem k tomu, že se opíráme o práce, které popisují oba dva funkční útvary. V druhé části této práce budeme používat výraz „právní italština obecně“, čímž budeme mínit takový útvar právní italštiny, u kterého nebudeme brát ohled ani na funkční rozdíl mezi *linguaggio giuridico* a *linguaggio burocratico*, ani na vnitřní diferenciaci *italiano giuridico* (viz kapitola 1.2).

Nyní se podíváme na popis právní italštiny podle jednotlivých lingvistů (znovu uvádíme pro přesnost konkrétní funkční útvary, které lingvisté popisují). Upozorňujeme, že neuvádíme rysy týkající se lexikálního plánu.

Cortelazzo vyjmenovává následující rysy charakteristické pro *lingua del diritto*:

- výskyt přítomného participia s verbální funkcí (srov. Cortelazzo, 1997 : 48)
- příznakový pořádek slov - kladení podmětu za přísudek – např. *ritiene la Corte che* (srov. Cortelazzo, 1997 : 48)
- vysoká frekvence příslovečného určení nástroje (*avverbiale strumentale*) - i v tomto případě se uplatňuje příznakový slovosled, kdy příslovečné určení nástroje se nejčastěji nachází v pozici mezi podmětem a predikátem (srov. Cortelazzo, 1997 : 46).
- enklize zájmena „*si*“ jak u slovesa ve finitní formě (např. *dicasi*), tak u infinitivu ve spojení s modálními slovesy (např. *doveva applicarsi l'articolo*) (srov. Cortelazzo, 1997 : 48)
- vypouštění členu v případě označení třídy a nikoliv individua; člen před vlastními jmény (srov. Cortelazzo, 1997 : 48)
- tzv. *stile commatico*, který vyžaduje ekvivalenci mezi výpovědí a odstavcem (srov. Cortelazzo, 1997 : 40)
- výstavba textu bez ohledu na jeho délku ve formě jediné věty nebo souvětí (*frase unica*), bohatého na podřadné vedlejší věty, často implicitní, vsuvky (srov. Cortelazzo, 1997 : 40)

Ve své druhé monografii, o kterou se v této práci opíráme, Cortelazzo sice nepojednává o právní italštině, ale o funkčních stylech obecně, nicméně uvedené rysy platí i pro právní italštinu, jak můžeme mimo jiné usoudit z níže uvedených charakteristik dalších lingvistů:

- vysoký výskyt nominalizace – dějová substantiva nahrazují příslušné slovesné predikáty
- výskyt úzké skupiny sloves s obecným významem (např. *essere, avvenire, comportare, consistere, rappresentare, dipendere, esistere* atd.), která tvoří syntagmata nejčastěji se substantivy
- redukce slovesných časů, způsobů a osob s drtivou převahou 3. osoby přítomného času (rovněž u pasiva a vazeb s všeobecným podmětem)
- častý výskyt pasiva
- kondenzace a deagentizace

(srov. Cortelazzo, 1994 : 17 - 18).

Berruto uvádí následující jevy typické pro *linguaggio burocratico*:

- nominalizace
- vysoký výskyt přítomného participia včetně participia s verbální funkcí
- antepozice atributu před substantivum – např. *le vigenti leggi, lo scrivente ufficio*
- ustálená slovní spojení – slovesné perifráze: např. *dare diffusione, aver corso, dare comunicazione*; ustálené předložkové výrazy: např. *in applicazione di, in deroga a, in merito a, ai sensi di*; ustálená nominální syntagmata: např. *date convenute, corrente esercizio*
- vysoký výskyt gerundia místo explicitních vedlejších vět
- neosobnost, deagentizace: př. *si allega, è opportuno allegare, viene stabilita la possibilità di*
- knižní až archaické konektory
- deontické futurum (př. *sigla che sarà apportata = deve essere apportata*)
- bohatě rozvinutá souvětí
- specifické prostředky textové syntaxe (*la richiesta di cui sopra, la detta norma, la disposizione in calce*)

(srov. Berruto, 1987 : 164-165)

Sobrero charakterizuje *lingua della burocrazia* následovně:

- nominální styl a s ním související vysoká frekvence substantiv se sufixy – *zione*, -*mento*, deverbálních substantiv bez sufixu (např. *ammortizzo*, *riparto*) a redukce slovesných paradigmat
- ustálená, stereotypní slovní spojení ve funkci předložek: např. *con riferimento a*, *con il fine di*
- verbonominální perifráze obsahující sloveso s obecným významem: např. *effettuare una verifica* (místo *verificare*), *dare comunicazione* (místo *comunicare*)
- neurčité tvary slovesné: zpodstatnělý infinitiv s předložkou *in*, gerundium, přítomné příčestí, minulé příčestí
- neosobnost (např. *si ritiene che*, *si dispone che*)
- specifické konektory – *codesto*, *testé*, *pertanto*, *nonché*, *onde*, *allorché*
- vysoký podíl hypotaxe

(srov. Sobrero, 1993 : 259-262)

Dardano charakterizuje *sottocodice burocratico* takto:

- nominální styl (srov. Dardano, 1986 : 196)
- přítomné příčestí s verbální funkcí (srov. Dardano, 1986 : 328)
- verbonominální perifráze místo plnovýznamového slovesa (srov. Dardano, 1986 : 190)
- specifické předložkové výrazy např. *ai fini di*, *in allegato a*, *a domanda di* (srov. Dardano, 1986 : 196)
- syntaktická konstrukce *in* + infinitiv (srov. Dardano, 1986 : 196)
- slovesa stylisticky neutrální jsou nahrazována slovesy stylisticky příznakovými (srov. Dardano, 1986 : 190), která jsou také foneticky delší: např. místo *dare importanza* - *conferire importanza*, místo *fare* - *effettuare*, místo *usare* - *usufruire* (srov. Dardano, 1986 : 194) (1)
- ustálená slovní spojení např. *entro e non oltre*, *dopo preventiva autorizzazione* (srov. Dardano, 1986 : 197)
- absolutní participiální vazba – např. *vista la legge*, *considerata la situazione* (srov. Dardano, 1986 : 327)

(1) Ačkoliv tento aspekt patří do lexikální roviny, dotýká se problematiky eufemistického diskursu a verbonominálních perifrází, z tohoto důvodu tedy tento aspekt rovněž zmiňujeme.

Jak jsme uvedli v kapitole 1.1., Serianni jako jediný charakterizuje samostatně *linguaggio giuridico* a *linguaggio burocratico*. Jejich rysy jsou následující:

1.) *linguaggio burocratico*

- verbonominální perifráze místo plnovýznamového slovesa (srov. Serianni, 2003 : 132)
- specifické anaforické prostředky (srov. Serianni, 2003 : 133)
- tendence k redunanci především ve formě atributu a příslovečného určení způsobu (např. *normativa vigente; elenco debitamente timbrato*) (srov. Serianni, 2003 : 133)

2.) *linguaggio giuridico*

- přívlastek ve formě minulého participia v antepozici (např. *le riportate osservazioni*) (srov. Serianni, 2003 : 121 - 122)
- příznakový pořádek slov – V +O + S (např. *Formano oggetto del diritto di autore le opere dell'ingegno*) (srov. Serianni, 2003 : 110 -111)
- narativní imperfektum (srov. Serianni, 2003 : 120)
- vyšší frekvence konjunktivu v podřadných vedlejších větách (srov. Serianni, 2003 : 121)
- vypouštění členu v ustálených spojeních (*proporre ricorso*) a v kolokacích s významem příslovečného určení: *in epigrafe* (srov. Serianni, 2003 : 122)

Pro oba dva funkční útvary pak podle Serianniho platí:

- nominalizace (srov. Serianni, 2003 : 84 – 85, 107, 132 – 133)
- široké uplatnění přítomného participia s verbální funkcí (srov. Serianni, 2003 : 121, 138)
- předložkové výrazy místo předložek: např. *a carico di* vs. *contro*, *a seguito di* vs. *dopo* (srov. Serianni, 2003 : 129)
- vysoká frekvence pasiva (srov. Serianni, 2003 : 85)
- deagentizace (srov. Serianni, 2003 : 85, 86)

Co se týče lingvistické analýzy, provedené Mortarou, pak připomeňme, že ve své monografii popisuje na jedné straně normativní právní texty a na druhé straně syntaktické stereotypy, platné pro právní texty bez ohledu na jejich typologii (včetně administrativní italštiny).

Normativní právní texty charakterizuje následovně:

- nominální styl (srov. Mortara, 2001 : 172)
- stylisticky příznakové předložky a předložkové výrazy (srov. Mortara, 2001 : 179)
- verbonominální perifráze např. *si procede a* - (srov. Mortara, 2001 : 178)
- příznakový pořádek slov – například antepozice příslovečného určení času a místa na začátek věty (srov. Mortara, 2001 : 86 – 93)
- vysoká frekvence výpovědí ve formě jedné věty nebo souvětí - *frase unica* (srov. Mortara, 2001 : 100)
- převaha indikativu přítomnosti (srov. Mortara, 2001 : 107)

Mezi syntaktické stereotypy pak řadí následující fenomény:

- vysoký výskyt přítomného přičestí – substantivizovaného, adjektivizovaného a s verbální funkcí (srov. Mortara, 2001 : 156)
- antepozice atributu v nominálních syntagmatech (např. *l'impugnata sentenza*) (srov. Mortara, 2001 : 156)
- antepozice predikátu před podmět v hlavních větách (srov. Mortara, 2001 : 156)
- preferování syntetických konstrukcí
 - 1) enklize zájmena *si* ve vazbách infinitivu s modálním slovesem (srov. Mortara, 2001 : 156)
 - 2) infinitiv ve větách podmětových a předmětových místo analytické konstrukce - např. *il difensore chiede applicarsi all'imputato la diminuzione della pena* vs. *il difensore chiede che si applichi/sia applicata* (srov. Mortara, 2001 : 161)
 - 3) infinitiv ve větách podmětových a předmětových místo explicitního predikátu - např. *L'esperimento consiste nella riproduzione, per quanto è possibile, della situazione in cui il fatto si afferma o si ritiene essere avvenuto* (srov. Mortara, 2001 : 162); redukované participiální konstrukce - např. *si sosteneva infatti da parte della*

difesa l' avvenuto decorso (srov. Mortara, 2001 : 162)

- narativní imperfektum (srov. Mortara, 2001: 156)
- vysoká frekvence příslovečného určení nástroje (srov. Mortara, 2001 : 156)

Na základě výše uvedených charakteristik šesti italských lingvistů jsme zvolili pro konfrontaci jevů příznačných pro právní italštinu obecně a právní italštiny smluv především takové jevy, na kterých se shoduje většina výše uvedených lingvistů. Tato shoda je beze zbytku v případě nominalizace a přítomného participia a v pěti případech z šesti u předložek a verbonominálních opisů. V rámci předložek budeme věnovat výjimečně pozornost syntaktickému aspektu příslovečného určení nástroje, jehož vysokou frekvenci zmiňují dva lingvisté. Dále pak budeme analyzovat výskyt gerundia v právní italštině smluv, o jehož vysoké frekvenci hovoří výslovně dva lingvisté. Totéž platí pro zpodstatnělý infinitiv s předložkou *in*. Tyto dva poslední jevy jsme do této práce přesto zařadili vzhledem k tomu, že úzce souvisí s nominalizací. Konkrétními názory jednotlivých lingvistů se pak budeme zabývat v příslušných kapitolách. V této práci budeme tedy analyzovat následující fenomény:

- frekvence nominalizace ve srovnání s explicitními vedlejšími větami příslovečnými
- frekvence předložkových výrazů ve srovnání s jednoduchými předložkami; výskyt stylisticky příznakových předložek ve srovnání s předložkami stylisticky bezpříznakovými; slovosled u příslovečného určení nástroje
- slovesně-jmenných opisných vazeb ve srovnání s prostými plnovýznamovými slovesy
- nefinitní slovesné tvary (gerundium, zpodstatnělý infinitiv, přítomné participium) ve srovnání vedlejšími větami explicitními; antepozice příděstí přítomného v atributivní funkci

Co se týče výskytu předložek a předložkových výrazů, jejich analýzu jsme považovali za důležitou z hlediska charakteristiky obecných rysů právní italštiny smluv, proto jsme tento aspekt do naší práce zahrnuli, ačkoliv svojí podstatou nepatří do syntaktického plánu. Dále upozorňujeme, že z úsporných důvodů budeme používat zkratku PIS, která bude označovat právní italštinu smluv.

1.4. Struktura korpusu a metoda frekvenční analýzy

Jako reprezentativní vzorek právní italštiny smluv nám poslouží rozsáhlý korpus smluvních textů. Jedná se o knižní publikaci, která obsahuje vzory všech smluv soukromoprávní a veřejnoprávní povahy (italský název: *Formulario di tutti i contratti pubblici e privati*). Texty jsou k dispozici na elektronickém nosiči CD-ROM, prostřednictvím kterého jsme prováděli frekvenční analýzu. Publikace byla vydána v roce 2005 a jedná se o její desáté, doplněné vydání, a proto ji tedy můžeme považovat za spolehlivý pramen současné právní italštiny smluv. Ze samotného názvu můžeme usoudit, že publikace pokrývá velmi širokou oblast práva a obsahuje texty z mnohých oborů práva, především z práva občanského, obchodního a pracovního. Obsahuje jak smlouvy jak typické, tak atypické. Jak uvádí sám autor, texty jednotlivých smluv jsou velmi rozsáhlé, takže je zavádějící pojem *vzory smluv*. Korpus čítá přibližně 3 132 normostran, což odpovídá 5 637 600 znakům. Obsahuje 297 smluv, přičemž jedna smlouva představuje průměrně přibližně 10 normostran.

Při zjišťování charakteristik právní italštiny smluv jsme uplatnili statistickou metodu. Pracovali jsme se softwarem, který umožňuje provádět rešerše jakéhokoliv zadaného kořenu, lexému, sufixu, kolokací, vět. Po ukončení vyhledávání software zobrazí celkový počet dokumentů, ve kterých se hledaný výraz, slovní tvar, kolokace nebo věta vyskytla. Co se týče číselných údajů, zobrazujících frekvenci konkrétních analyzovaných výrazů, vždy uvádíme, že se jedná o *nejméně x případů* vzhledem k tomu, že jednotlivé výrazy se mohou vyskytovat v jednom textu vícekrát. Z tohoto důvodu číselné údaje nemají absolutní platnost. Při rešerších jsme vždy přihlíželi k polysémii lexémů a morfémů.

II. Rozbor korpusu právní italštiny smluv

2.1. Nominalizace v právní italštině smluv

Nominalizace neboli nominální styl je syntaktický prostředek spočívající v transformaci slovesného predikátu v syntagma nominální s předložkou. V právní italštině obecně se tyto transformace týkají především explicitních vedlejších vět příslovečných, jak uvádějí italští lingvisté. V této práci ovšem uvidíme, že v PIS konkuruje nominalizace rovněž implicitních větám s gerundiem, zpodstatněným infinitivem a přítomným participiem (viz kapitoly 2.4.1, 2.4.2. a 2.4.3.) V této první kapitole budeme analyzovat konkurenci mezi explicitními vedlejšími větami příslovečnými a nominálními syntagmaty s předložkou v PIS. Jde vlastně o konkurenci mezi implicitním a explicitním vyjadřováním, které se realizuje v syntaktické rovině ve formě kondenzované syntaktické konstrukce, nebo ve formě slovesné nekondenzované syntaktické konstrukce.

Nominalizaci považují shodně všichni lingvisté, o které se v této práci opíráme, za charakteristický rys právní italštiny obecně v syntaktickém plánu (nominalizace je vůbec považována za charakteristický rys mnohých dalších funkčních stylů). Při popisu právní italštiny obecně zdůrazňují, že v důsledku nominalizace dochází k důležitým změnám v morfosyntaktickém plánu. Změny se týkají především slovesa - redukuje se počet slovesných časů, způsobů a slovesných osob (srov. Sobrero, 2003 : 250). V důsledku nominalizace se tedy právní texty vyznačují **vyšší frekvencí substantiva na úkor slovesa**. Serianni se vyjadřuje k tomuto aspektu v právní italštině obecně následovně: „*i termini di massima informatività sono i nomi, i verbi svolgono piuttosto il ruolo di collegamento e hanno un contenuto semantico generico...l'espansione del nome rispetto al verbo può comportare frasi ad alto tasso di nominalizzazione, cioè nelle quali al verbo si preferisce il corrispondente sostantivo astratto*“ (srov. Serianni, 2003 : 85). Nominalizace souvisí mimo jiné s **deagentizací** - odsunutí agentu z funkce gramatického podmětu. Podle Cortelazza deagentizace v odborných funkčních stylech souvisí s orientací na dějová substantiva, jevy, děje, procesy, předměty ve své abstraktnosti, zobecnitelnosti, atemporálnosti e nikoliv na

původce děje (srov. Cortelazzo, 1994 : 18). Také podle Altieri Biagi: „*sono privilegiati fenomeni sui processi, si appiattisce la dimensione cronologica dell'evento nella definizione del fenomeno*“ – (srov. Altieri Biagi in Gotti, 1991 : 97).

V této kapitole si ukážeme, že naopak v PIS je velmi často nutné vyjádření agentu (nebo podmětu), a proto výpovědi mají formu explicitní vedlejší věty a nikoliv nominálního syntagmatu s předložkou. Nicméně ve většině případů jsou výpovědi v PIS nominalizované a tedy bez explicitního vyjádření agentu, kromě níže uvedené typologie ad 4.). V PIS jsme abstrahovali několik následujících typů vět podle role agentu ve větě - od deagentizace, zastoupené prvními čtyřmi typologiemi až po explicitní vyjádření agentu ad 5.). V souvislosti s touto klasifikací upozorňujeme, že některé kategorie se mohou překrývat např. ad 1) a ad 2), a někdy je obtížné určit jejich zařazení.

1.) vyjádření agentu není důležité

Př:

Il locatario si obbliga ad usare gli impianti e ciò con espressa deroga alla norma dell'art. 1621 c.c

<...> non sarà in alcun modo responsabile per i danni subiti dal cliente o da terzi a causa di una non corretta configurazione o predisposizione dei propri sistemi in housing.

2.) žádný agens neexistuje nebo je neznámý

Příklady, kdy agens neexistuje:

....ai fini di tale reintestazione, e quindi ai fini della reiscrizione nel libro soci del fiduciante, occorre redigere

E' fatto espresso divieto di qualunque riproduzione ai fini di utilizzo commerciale

In caso di cessazione di una o più delle pubblicazioni, oppure dell'intero rapporto di distribuzione, i termini sono differiti a <...>

È fatto espresso divieto al Cliente di copiare i programmi se non per motivi di sicurezza

Příklady, kdy agens je neznámý:

Nel caso di sospensioni di durata continuata inferiore ai 15 giorni, le condizioni di fornitura previste nell'ordine non subiranno alcuna modifica.

Nel caso di conversione dei titoli dati in pegno la garanzia pignorizia si trasferisce sui nuovi titoli.

3.) agens je záměrně potlačený

V této souvislosti jen zmiňme, že tomuto požadavku odpovídá také častý **výskyt pasiva**, který můžeme chápat jako prostředek deagentizace. Italští lingvisté v této souvislosti upozorňují, že v právní italštině obecně výpovědi v pasivu většinou neobsahují specifikaci agentu (srov. např. Sobrero, 2003 : 250). Toto můžeme potvrdit i v PIS. Výskyt pasiva současně s explicitním vyjádřením agentu ve formě příslovečného určení konatele děje byl minimální.

Př:

In caso di distruzione o danneggiamento del villaggio che implichi la sua inadeguatezza alla ricezione delle persone , i diritti di occupazione e possesso, , cesseranno automaticamente , ma senza pregiudicare i diritti vantati da ognuna delle parti contraenti verso l'altra per causa dell'inadempimento agli obblighi e agli accordi stipulati ai sensi del presente contratto.

Nel caso in cui il committente accerti, in qualsivoglia stadio, che l'esecuzione dell'opera non avviene nel rispetto delle indicazioni tecniche

Příklady na pasivní konstrukce:

Ogni pagamento viene effettuato presso la Sede o la competente Agenzia della Società.

Il prezzo della vendita viene convenuto, IVA esclusa, nella somma complessiva di €
<...>

4.) výpověď obsahuje příslovečné určení konatele děje, které determinuje předchozí nominální syntagma

V těchto výpovědích není agens explicitně vyjádřen ve formě podmětu, ale vyskytuje se agens ve formě příslovečného určení konatele děje. Abychom zjistili frekvenci této typologie v PIS, analyzovali jsme příslovečné určení konatele děje vyjádřené předložkovým výrazem: *da parte di* (vyskytl se nejméně 64x) a *ad opera di* (vyskytl se nejméně 8x). Kromě výše uvedených výrazů k nim můžeme řadit také výraz: *su iniziativa di*, který se vyskytl dvakrát. Předložku *da* jsme neanalyzovali vzhledem k jejímu polysémnímu charakteru. Ve srovnání s explicitním predikátem a konatelem děje v podmětu (viz typologie ad 5.) tuto konstrukci můžeme chápat jako jistý druh eufemismu. Konatel děje je sice vyjádřen, ale je na něj kladen menší důraz - je v pozadí.

Př:

1. *Le presenti condizioni generali ineriscono ad un contratto di web hosting oggi concluso tra il fornitore ed il cliente mediante la sottoscrizione da parte del cliente delle condizioni particolari di contratto.*

2. *Nessuna provvigione inoltre sarà riconosciuta all'agente nel caso di annullamento dell'ordine da parte del cliente o di mancata consegna da parte della preponente*

3. *In caso di ritardo da parte del vitalizante nella prestazione dei servizi in oggetto,*

.....

4., *e nel caso di rescissione di cui infra ad opera di una parte a causa della violazione dell'altra,*

5.) explicitní vyjádření agentu v podmětu

Tuto kategorii považujeme za nejdůležitější při konfrontaci nominalizace a explicitních vedlejších vět. Explicitní vyjádření agentu v podmětu, které se realizuje v explicitní vedlejší větě, se vyskytuje v takových výpovědích, ve kterých je nutné zdůraznit agens (nebo podmět).

Př:

***Qualora il fornitore** accetti nelle condizioni di vendita clausole che impediscano di fatto la cessione dei crediti*

*Il committente si impegna a fornire al subfornitore le specifiche tecniche **affinché il subfornitore sia in grado** di realizzare*

Z výše uvedené typologie vyplývá, že nominalizace se jeví jako vhodný prostředek k tomu, aby děj ve výpovědi nebyl vztahován k žádnému konkrétnímu podmětu, můžeme tedy dát rovnítko mezi nominalizací a deagentizací. Výskyt nominalizace také odpovídá **abstraktnímu vyjadřování** – chceme-li **eufemistickému**. Dardano v této souvislosti používá termíny „*reticenza lessicale*“, „*attenuazione lessicale*“ (srov. Dardano, 1986 : 188). V odborné literatuře se můžeme také setkat s názorem, že obzvláště v právním jazyce je používání nominalizace, tedy abstraktnějších konstrukcí, úmyslné tak, aby právní texty mohli dekodifikovat pouze odborníci s právním vzděláním (srov. Gotti, 1991: 31).

Co se týče eupemistického vyjadřování můžeme uvést z PIS dva příklady, které dokládají tuto tendenci:

1. nominální syntagma *in caso di ritardi (imputabili a ...)* se vyskytlo nejméně 36x a explicitní predikát slovesa *ritardare* se vyskytl pouze jednou v konjunktivu imperfekta (*se ritardasse*)
2. nominální syntagma - *in mancanza di nostra accettazione* ~~se vyskytlo~~ nejméně 10x / *se non accettiamo, se non accettassimo* měly nulový výskyt.

O abstraktním diskursu se zmíníme rovněž v souvislosti s verbonominálními perifrázemi (viz kapitola 2.3.)

Podle některých italských lingvistů nominální styl umožňuje větší kondenzovanost výpovědi, a je tedy projevem **jazykové ekonomie** (srov. např. Berruto, 1987 : 91). V této

otázce nepanuje jednotný názor. Například Gotti sice nepopírá tento důvod, nicméně zdůrazňuje, že hlavní motivací výskytu nominalizace v odborných funkčních stylech jsou referenční důvody (srov. Gotti, 1991 : 76). Dardano také nepochybuje o výskytu nominalizace z důvodů jazykové ekonomie, ale výskyt nominalizace v právních textech připisuje mimo jiné stylistické diferenciaci: *“il costruito è preferito anche per una connaturata tendenza alla espressione formulare, propria dell'ambiente burocratico”* (srov. Dardano, 1986 : 305). Cortelazzo zase zásadně odmítá funkční opodstatnění nominalizace (a dalších typických rysů právní italštiny) a tvrdí: *„ questi costrutti non trovano altra giustificazione che nella ricerca di uno stile alto, se non aulico, come riflesso linguistico dello status sociale che magistrati o avvocati si riconoscono; giustificazioni funzionali (come quelle di maggior sinteticità e concisione) hanno un fondamento molto labile“* (srov. Cortelazzo, 1997 : 48). V souvislosti s jazykovou ekonomikou nominalizace ovšem nesmíme opomenout, že kumulace jmenných konstrukcí má také za následek sémantickou hustotu a vysoká frekvence jmenných konstrukcí způsobuje obtížnou recepci a interpretaci právních textů.

Na základě analýzy právní italštiny smluv se domníváme, že **v PIS výskyt nominalizace není primárně motivován jazykovou ekonomikou**, ale jinými faktory. Podle našeho názoru výskyt nominalizace v PIS je tomuto funkčnímu stylu inherentní vzhledem k tomu, že přímo odráží výše uvedenou deagentnost, často atemporálnost, důraz na zobecněné a objektivizované děje v právních textech, jak uvádí Cortelazzo (viz výše). Přikláníme se také k názoru, že nominalizace má v PIS referenční funkci, jak zmiňuje Gotti. Domníváme se mimo jiné, že nominalizace má v PIS rovněž nepopíratelný funkční aspekt v textovém plánu, spočívající v snadné **tematizaci** substantiva, a dále ovlivňuje celkovou **koherenci** textu. To, že v právní italštině smluv není primární jazyková ekonomie, dokládají i jiné jevy – především předložkové výrazy a přídělné přítomné, nahrazující předložky (viz kapitola 2.2.), ale také výskyt vedlejších vět explicitních namísto nominalizace.

Za velmi důležitý aspekt PIS považujeme totiž **požadavek maximální explicitnosti a jednoznačnosti**, a to často na úkor jazykové ekonomie. Požadavek explicitnosti v PIS velmi pravděpodobně souvisí také se skutečností, že smlouvy jako právní akty mají právní účinky a volba výrazových prostředků může být ovlivněna **pragmatickými faktory**. Stačí, když si uvědomíme, že na základě smluv vznikají práva a povinnosti. Právní jazyk smluv je funkčním útvarům s perlokučním účinkem par excellence. Dekodifikace právních textů musí být snadná a texty musejí být maximálně transparentní (připomeňme výše uvedený opačný názor Gottiho). V PIS jsme v této souvislosti mohli zaznamenat tendenci, která spočívá

v tom, že pokud se ve výpovědi vyskytuje životný podmět (nejčastěji smluvní strana – např. *il cliente, l'acquirente, il cedente*) nebo neživotný podmět (buď smluvní strana ve formě víceslovného pojmenování: *la parte acquirente, la parte cedente, la parte contraente*, nebo substantivum, které označuje předmět právního úkonu (např. *cessione, vendita, locazione, licenza, mandato*), pak má výpověď formu explicitní vedlejší věty a nikoliv nominálního syntagmatu. Důraz je v tomto případě kladen na agens či podmět. Nominalizace se pak často objevuje v případě neživotného podmětu (při dekonenzaci výpovědi), který označuje děje, jevy, okolnosti v souvislosti s popisem provádění právního úkonu, a není tedy kladen důraz na agens či podmět. Mluvíme samozřejmě jen o tendenci, nikoliv o absolutně platném zákonu. Je nutné brát v úvahu, že existují i jiné důvody pro výskyt explicitních vedlejších vět, jak si dále ukážeme. Ty mohou souviset například s **resktrikcemi čistě lingvistického charakteru**.

Následně se budeme zabývat srovnáváním konkurence mezi nominalizací a vybranými explicitními vedlejšími větami příslovečnými. Vybrali jsme takové příslovečné věty, u kterých můžeme snadno sledovat nominalizaci. Budeme analyzovat konkurenci spojek/spojkových výrazů a předložek/předložkových výrazů. Předtím, než přistoupíme k vlastní frekvenční analýze konkurence spojek/spojkových výrazů a předložek/předložkových výrazů, které se podílejí na vytváření nominálních syntagmat, je nutné upozornit na skutečnost, že tato analýza má jistá omezení. U příslovečných určení příčiny a účelu nebyla do frekvenční analýzy zahrnuta předložka *per*, která je značně polysémní, nicméně vrátíme se k ní v kapitole pojednávající o předložkách a předložkových výrazech (viz kapitola 2.2.). Některé spojky a spojkové výrazy zase mohly uvozovat vedlejší věty implicitní s participiem minulým a infinitivem, a nikoliv pouze vedlejší věty explicitní (např. spojka *se, qualora, onde* atd.)

2.1.1. Konkurence vedlejších vět explicitních podmínkových a nominalizace

V této podkapitole se budeme zabývat konkurencí vedlejších vět podmínkových a nominálních syntagmat s předložkovými výrazy.

Výsledky kvantitativní analýzy jsou následující:

Tabulka č. 1 Kvantitativní analýza spojek/spojkových výrazů a předložkových výrazů při vyjadřování podmínkových vztahů

Vedlejší věty podmínkové (Spojky a spojkové výrazy)	Nominální syntagmata s předložkou (Předložkové výrazy)
<i>qualora</i> – nejméně 226x	<i>in caso di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 363x
<i>se</i> – nejméně 187x	<i>nel caso di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 159x
<i>ove</i> – nejméně 126x	<i>nei casi di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 40x
<i>laddove</i> – nejméně 3x	<i>nell'ipotesi di</i> – nejméně 10x
<i>nel caso in cui</i> – nejméně 93x	<i>nell'eventualità di</i> – nejméně 3x
<i>nel caso che</i> – nejméně 26x	
<i>nei casi in cui</i> – nejméně 10x	
<i>nell'ipotesi in cui</i> – nejméně 27x	
<i>nell'ipotesi che</i> – nejméně 3x	
<i>nell'eventualità che</i> – nejméně 6x	
<i>nella misura in cui</i> – nejméně 5x	
<i>a condizione che</i> – nejméně 34x	
<i>a patto che</i> – nejméně 5x	
<i>purché</i> – nejméně 64x	
CELKEM - nejméně 815x	CELKEM- nejméně 562x

Z výsledků frekvenční analýzy vyplývá **vyšší frekvence vedlejších vět podmínkových** ve srovnání s nominalizací. Vyskytly se v 60% případů. U tohoto typu významu se domníváme, že vyšší frekvence explicitních vět je motivována mimo jiné skutečností, že slovesné predikáty u podmínkových vztahů často obsahují modální sloveso *dovere* (jedná se o jednu z restrikcí, která neumožňuje nominalizovat explicitní vedlejší větu - viz níže). Zmiňme jen, že tvary slovesa *dovere* v konjunktivu přítomném a v konjunktivu imperfekta, které jsou nejčastější, se vyskytly nejméně 209x.

Frekvenční analýza mimo jiné potvrdila obecný rys právních textů, a to, že podmínkové vztahy patří k nejméně frekventovanějším. Jsou inherentní právním textům. Dardano hovoří dokonce o nadužívání podmínkových konstrukcí v právní italštině obecně (srov. Dardano, 1986 : 196).

Na následujících příkladech explicitních vedlejších vět si můžeme všimnout výše uvedené tendence, kdy explicitní vedlejší věta se vyskytuje v případech, kdy je kladen důraz na předmět právního úkonu nebo na životný podmět – smluvní stranu.

Př:

Qualora la licenza di cui al presente contratto sia relativa ad una Macchina....

*Il corrispettivo di cui sopra verrà aumentato del <...>%, **qualora la cedente** partecipi nella stagione <...> e seguenti al campionato di serie <...>*

Příklady na nominalizaci a neživotný podmět:

Nel caso di rimessa dei manuali preliminari, l'edizione definitiva dei manuali sarà inviata all'acquirente entro sei mesi dalla data del termine effettivo di approntamento.

In caso di cessazione di una o più delle pubblicazioni, oppure dell'intero rapporto di distribuzione, i termini sono differiti a <...>

2.1.2. Konkurence vedlejších vět příčinných a nominalizace

Co se týče frekvenční analýzy u tohoto typu významu, spojku *che* jsme nezahrnuli do analýzy vzhledem k jejímu polysémnímu charakteru. Stejně tak jsme do analýzy nezahrnuli předložku *per*, která může uvozovat implicitní vedlejší věty příčinné a u příslovečného určení může vyjadřovat také účel. Upozorníme také, že předložkové výrazy *a seguito di* a *in conseguenza di* mohou vyjadřovat také příslovečné určení času.

Výsledky kvantitativní analýzy jsou následující:

Tabulka č. 2 Kvantitativní analýza spojek/spojkových výrazů a předložkových výrazů při vyjadřování příčinných vztahů

Vedlejší věty příčinné (Spojky a spojkové výrazy)	Nominalizace - příslovečné určení příčiny (předložkové výrazy)
<i>poiché</i> – nejméně 17x	<i>per motivi di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 18x
<i>perché</i> – nejméně 8x	<i>a causa di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 145x <i>avente causa</i>
<i>dal momento che</i> – nejméně 7x	<i>a seguito di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 263x
	<i>in seguito di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 83x
<i>dato che</i> – nejméně 1x	<i>per effetto di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 29x
<i>atteso che</i> – 0 výskyt	<i>in conseguenza di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 66x
<i>posto che</i> - 0 výskyt	<i>per causa di</i> – nejméně 6x
<i>considerato che</i> – nejméně 3x	<i>per cause di</i> – nejméně 4x
<i>visto che</i> – 0 výskyt	
<i>siccome</i> – 0 výskyt	
<i>giacché</i> - 0 výskyt	

<i>in quanto</i> – 0 výskyt	
<i>per il fatto che</i> –nejméně 1x	
CELKEM – nejméně 37x	CELKEM – nejméně 518x

Ačkoliv jsme do analýzy nezahrnuli předložku *per* z výsledků frekvenční analýzy vyplývá značná převaha nominalizace. Vyskytla se v 93%.

Také na vztahu příčinnosti si můžeme ukázat výše zmiňovanou tendenci v PIS, kdy explicitní věta má buď životný podmět nebo podmět je sice neživotný, ale často se jedná o předmět smlouvy nebo název smluvní strany a na druhou stranu nominalizace se vyskytuje často ve větách s neživotným podmětem.

Příklady na explicitní vedlejší věty příčinné (v prvním případě je podmětem předmět právního projevu a v druhém případě se jedná o životný podmět – smluvní stranu)

Př.:

Poiché *il presente mandato non è esclusivo, la <...><...> si riserva il diritto di effettuare vendite dirette.*

Poiché *il Cliente sarà identificato da parte della Società di Gestione esclusivamente mediante la verifica del Codice Cliente*

Příklad na nominalizaci (a neživotný podmět)

Př.:

*<...> non sarà in alcun modo responsabile per i danni subiti dal cliente o da terzi **a causa** di una non corretta configurazione o predisposizione dei propri sistemi in housing.*

*L 'Affittuario si impegna a stipulare con primaria compagnia di assicurazione, **in conseguenza** di qualsiasi fatto accidentale*

2.1.3. Konkurence vedlejších vět účelových a nominalizace

Výsledky kvantitativní analýzy jsou následující:

Tabulka č. 3 Kvantitativní analýza spojek/spojkových výrazů a předložkových výrazů při vyjadřování účelových vztahů

Vedlejší věty účelové (spojky a spojkové výrazy)	Nominalizace - příslovečné určení účelu (předložkové výrazy)
<i>affinché</i> – nejméně 41x	<i>ai fini di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 101x
<i>in modo che</i> – nejméně 23x	<i>a fin di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 1x
<i>perché</i> – nejméně 11x	<i>allo scopo di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> - nejméně 90x
	<i>in segno di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> - nejméně 9x
<i>a far sí che</i> – nejméně 14x	<i>con l'intento di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 1x
<i>allo scopo che</i> – nejméně 0 výskyt	<i>agli effetti di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> - nejméně 25x
<i>accioché</i> – 0 výskyt	<i>per finalità di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 6x
CELKEM – nejméně 89x	CELKEM – nejméně 233x

V 73% případů se vyskytovala nominalizace.

Také na tomto typu vztahů si ukážeme výše uvedenou tendenci.

Příklad explicitní vedlejší věty a životného podmětu:

Př:

Tutte le fatture dovranno essere intestate alla nostra Società,, affinché la nostra Società provveda ai pagamenti relativi.

Příklad nominalizace a neživotného podmětu:

Př:

L'avviso di convocazione viene esposto nella Sede Sociale ai fini della regolarità della convocazione dell'Assemblea.

2.1.4. Konkurence vedlejších vět přípusťkových a nominalizace

Výsledky kvantitativní analýzy jsou následující:

Tabulka č. 4 Kvantitativní analýza spojek/spojkových výrazů a předložek/předložkových výrazů při vyjadřování přípusťkových vztahů

Vedlejší věty přípusťkové (Spojky a spojkové výrazy)	Nominalizace - příslovečné určení přípusťky (předložkové výrazy)
<i>anche se</i> – nejméně 19x	<i>malgrado il, l', lo, la, i, gli, le</i> – nejméně 5x
<i>anche quando</i> - nejméně 7x	<i>nonostante il, l', lo, la, i, gli, le</i> – nejméně 17x
<i>sebbene</i> – nejméně 3x	<i>a malgrado di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – 0 výskyt
<i>benché</i> – nejméně 1x	<i>a dispetto di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – 0 výskyt
<i>nonostante che</i> - 0 výskyt	
<i>ancorché</i> – nejméně 12x	
<i>quantunque</i> – 0 výskyt	
<i>malgrado che</i> - 0 výskyt	
<i>concesso che</i> – 0 výskyt	
<i>ammesso che</i> - 0 výskyt	
<i>concesso che</i> - 0 výskyt	
<i>posto che</i> - 0 výskyt	
CELKEM – nejméně 42x	CELKEM – nejméně 22x

Z frekvenční analýzy vyplývá především nízký výskyt přípusťkových vztahů obecně na rozdíl například od významů podmínkových a časových, které jsou velmi frekventované. Nicméně můžeme konstatovat, že pouze v 34% převládala nominalizace.

Následující příklad dokládá výskyt vedlejší věty přípustkové a neživotného podmětu. Ačkoliv se jedná o předmět právního úkonu, slovesný predikát označuje stav, který nelze transponovat v nominální syntagma, jak si ukážeme níže.

Př:

*..... nessuna riduzione dei canoni od indennità può essere richiesta o concessa nel corso della locazione, **anche se** il bene locato restasse in tutto o in parte inutilizzato anche per un lungo periodo.*

Příklady na nominalizaci a neživotný podmět:

Př:

*La versione inglese di questo accordo, **nonostante la sua traduzione** in ogni altra lingua, sarà la sola autentica e sarà predominante sotto tutti i punti di vista.*

*..... conserveremo, in proporzione, il diritto di rivalsa nei Vostri confronti, **malgrado** qualsivoglia contraria pattuizione,*

2.1.5. Konkurence vedlejších vět omezovacích a nominalizace

Výsledky kvantitativní analýzy jsou následující:

Tabulka č. 5 Kvantitativní analýza spojkových výrazů a předložek/ předložkových výrazů při vyjadřování omezovacích vztahů

Vedlejší věty omezovací (spojkové výrazy)	Nominalizace - příslovečné určení vylučovací (předložky a předložkové výrazy)
<i>salvo che</i> – nejméně 40x	<i>eccetto il, l', lo, la, i, gli, le</i> – nejméně 8x
<i>a meno che</i> – nejméně 13x	<i>tranne il, l', lo, la, i, gli, le</i> – nejméně 10x
<i>tranne che</i> – nejméně 1x	<i>all'eccezione di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 41x
<i>eccetto che</i> – nejméně 1x	<i>all'infuori di del, dell' dello, della, dei, degli, delle</i> – 0 výskyt
<i>se non che, senonché</i> - 0 výskyt	<i>al di fuori di, del, dell' dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 25x
<i>fuorché</i> – 0 výskyt	<i>ad eccezione di, del, dell' dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 26x
	<i>salvo il, l', lo, la, i, gli, le</i> – nejméně 296x
	<i>fuorché</i> – 0 výskyt
CELKEM – nejméně 65x	CELKEM – nejméně 434x

Z frekvenční analýzy korpusu vyplývá značná převaha nominalizace, která se vyskytla se v 87% případů.

Příklady na výskyt vedlejších vět omezovacích a životného podmětu:

Př:

*Ogni singolo credito si intende ceduto dal fornitore al factor, **salvo che** il factor non vi abbia espressamente rinunciato,*

*La qualità di Socio viene acquisita per un triennio,, **a meno che** sei mesi prima di ogni scadenza annuale il socio dichiara*

Příklad na nominalizaci:

Př:

Salvo i casi di invalidità e di revocazione, i beni oggettonon devono essere restituiti alla cessazione della convivenza....

2.1.6. Konkurence vedlejších vět časových a nominalizace

Výsledky frekvenční analýzy byly následující. Připomínáme, že předložkový výraz *a seguito di* vyjadřuje také příslovečné určení příčiny.

Tabulka č. 6 Kvantitativní analýza spojek/spojkových výrazů a předložek/předložkových výrazů při vyjadřování časových vztahů

Vedlejší věty časové (spojky a spojkové výrazy)	Nominalizace - příslovečné určení času (předložky a předložkové výrazy
	<i>prima di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 14x
<i>prima che</i> – nejméně 13x	<i>anteriormente a, al, all', allo, alla, ai, agli, alle</i> – nejméně 10x
	<i>precedentemente a, al, all', allo, alla, ai, agli, alle</i> – nejméně 25x
	<i>antecedentemente a, al, all', allo, alla, ai, agli, alle</i> – nejméně 4x
<i>dopo che</i> – nejméně 20x	<i>posteriormente a, al, all', allo, alla, ai, agli, alle</i> – nejméně 4x
<i>una volta che</i> – nejméně 1x	<i>dopo il, l', lo, la, i, gli, le</i> – nejméně 166x
<i>(non) appena che</i> – 0 výskyt	<i>successivamente a, al, all', allo, alla, ai, agli, alle</i> – nejméně 75x
	<i>conseguentemente a, al, all', allo, alla, ai, agli, alle</i> – nejméně 39x
	<i>in conseguenza di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 32x
	<i>consecutivamente a, al, all', allo, alla, ai, agli, alle</i> – 0 výskyt
	<i>a seguito di, del, dell', dello, della, dei, degli, delle</i> – nejméně 82x

<i>finché, fino a che, fino a quando, fino al momento in cui</i> – nejméně 37x	<i>fino/sino a, al, all', allo, alla, ai, agli, alle</i> – nejméně 191x
<i>sino a che, sin quando, sino a quando, sino al momento in cui</i> – nejméně 11x	(varianta <i>sino</i> – nejméně 49x)
CELKEM – nejméně 115x	CELKEM – nejméně 859x

U časových vztahů jsme zaznamenali zřetelnou převahu nominalizace ve srovnání s vedlejšími větami. Vyskytovala se v 88% případů. O vysoké frekvenci časových vztahů stejně jako podmínkových (viz kapitola 2.1.1.) hovoří Dardano v souvislosti s právní italštinou obecně, mluví o „*smania spazio-temporale*“ (srov. Dardano, 1986 : 197)

Příklady dokládající výskyt vedlejších vět časových a životného podmětu.

Př:

La designazione dei Beneficiari non può essere revocata o modificata nei seguenti casi:

- **dopo che** *il Contraente ed i beneficiari abbiano dichiarato per iscritto alla Società,*

*I distributori saranno installati nei punti della Sede concordati tra le Parti e **dopo che il Somministrante** avrà accertato l'adeguatezza degli allacciamenti.*

Příklady dokládající výskyt nominalizace a neživotný podmět.

Př.:

*Le attrezzature saranno elencate in un inventario **anteriamente alla data** di inizio del servizio*

*I crediti e i debiti per rapporti sorti nel corso dell'affitto, anche se verranno a scadere **posteriormente** alla cessazione del contratto di affitto stesso*

*La richiesta dell'Autore relativa al controllo delle bozze deve essere presentata entro 30 giorni **dopo il** ricevimento del resoconto dei predetti oneri.*

Shrneme-li výsledky těchto parciálních analýz podle významových vztahů, v konečném počtu **převládala v PIS nominalizace, která se vyskytla v 70% případů.** Potvrzujeme tedy také v PIS ve shodě s právní italštinou obecně tendenci nahrazovat explicitní vedlejší věty nominalizací. Pouze u podmínkových a přípustkových vztahů byly frekventovanější explicitní vedlejší věty. Nominalizace se v PIS vyskytovala v následujícím poměru k explicitním vedlejší větám:

Podmínkové vztahy: 40%

Příčinné vztahy: 93%

Účelové vztahy: 73%

Přípustkové vztahy: 34%

Omezovací vztahy: 86%

Časové vztahy: 88%

Kromě toho, že jsme mohli konstatovat, že v PIS výskyt explicitních vedlejších vět souvisí s důrazem na podmět nebo agens, na následujících stránkách se pokusíme určit další faktory, které ovlivňují volbu mezi explicitní vedlejší větou a nominalizací v PIS. Jak už jsme výše také naznačili, volba mezi dvěma výrazovými prostředky je primárně volbou mezi **explicitností a implicitností**. Nominální syntagmata postrádají **vyjádření kategorie osoby, čísla, času, způsobu a rodu**, jsou sémanticky chudší ve srovnání se slovesným predikátem. Derivovaná substantiva navíc nabývají další významové extenze, nicméně tento problém většinou řeší kontext. Uvedme si například následující dvě slovesa a derivovaná substantiva:

- a. *disporre* (rozhodnout, nařídit, stanovit). Substantivum *disposizione* má pak kromě významu: *rozhodnutí, nařízení, uspořádání*, také význam s právní denotací „*ustanovení smlouvy*“ – *disposizione del contratto*
- b. *imporre* (uvalit, vnutit, zjednat, zavést, uložit). Substantivum *imposizione* má kromě významů: *uvalení, vnucení, zjednání, zavedení a uložení* také užší význam: 1. *zdanění*, 2. *daně a poplatky*

V PIS jsme se touto významovou polysémií nesečkali, přesto jsme považovali za vhodné na tento aspekt upozornit.

Nyní se vrátíme k vyjadřování gramatických kategorií. Ačkoliv vyjadřování gramatických kategorií v PIS může být mnohdy irelevantní vzhledem k deagentnosti a atemporálnosti právních textů, na druhou stranu existují typy výpovědí, ve kterých je nutné použití explicitní vedlejší věty. Mezi nimi figurují mimo jiné výpovědi, u kterých je důležité vyjádření gramatické kategorie slovesného způsobu (viz níže). Co se týče vyjadřování kategorie slovesného času a slovesného rodu, pak v případě transpozice predikátu v nominalizaci tyto dvě gramatické kategorie můžeme nahradit pomocí determinace substantiva.

1.) Kategorie slovesného času

V případě nominalizace predikátu lze kategorii slovesného času vyjádřit přívlastky: v případě vyjádření minulosti se lze uchýlit například k adjektivům: *avvenuto*, *intervenuto* a v případě vyjádření budoucnosti například k adjektivu: *successivo*.

Př:

*Ai fini dell'accertamento del termine contrattuale il Fornitore darà comunicazione scritta all'acquirente **dell'avvenuto approntamento** in officina della intera fornitura.*

*Alla cessazione della gestione l'affittuario dovrà documentare **l'avvenuto pagamento** di tutti gli acquisti fatti.....*

*...fermo restando che **dell'intervenuta compensazione** la Banca darà prontamente comunicazione al Correntista.*

*Si obbliga, infine, a prestare la propria collaborazione ed il proprio assenso per ogni **successivo trasferimento** del bene*

*che per <...>, euro organizzerà presso proprie sedi in <...> la formazione di personale <...> al fine di **un successivo inserimento** nelle unità della nuova società in <...>*

2.) Kategorie slovesného rodu

Pokud odhlédneme od aspektu dynamičnosti, vyjádřeného pomocným slovesem *venire* (viz níže), který v případě nominalizace nelze vyjádřit, sloveso v pasivu (s pomocným slovesem *essere* nebo *venire*) můžeme transponovat v nominální syntagma, přičemž z povrchové struktury výpovědi lze vyvodit, že se jedná o kondenzovanou pasivní konstrukci. V prvním příkladě tímto formálním prvkem je posesivní adjektivum. U příkladů 2 a 3 takový formální prvek chybí, ale *complemento di specificazione*, které se přimyká k nominálnímu syntagmatu prostřednictvím předložky *di*, můžeme interpretovat jako kondenzovanou pasivní konstrukci. Pasivní význam můžeme dále vyjádřit předložkovým výrazem – *da parte di, ad opera di, su iniziativa* (viz výše).

Př:

1. *Le suddette intestazioni dovranno essere approvate dal franchisor **prima del loro uso**;*

Tuto výpověď bychom mohli dekonenzovat následovně: *...prima che le intestazioni (le stesse) siano/vengano usate.*

2. *Nel caso in cui un contratto concluso dalla preponente, sulla base di un ordine trasmesso dall'agente, **non venga eseguito**, la provvigione sarà ugualmente dovuta all'agente.*

Tuto výpověď můžeme nominalizovat následně: *Nel caso di mancata esecuzione del contratto concluso dalla preponente sulla base di un ordine trasmesso dall'agente*

3. *Qualora nel predetto termine **non venga iniziato** il procedimento di ricusazione, si intenderà definitivamente accettato l'arbitro.*

V posledním případě můžeme opět bez obtíží provést nominalizaci: *nel caso di mancato inizio del procedimento*

Pozn: Můžeme si všimnout, že záporný predikát můžeme v PIS nominalizovat pomocí adjektiva: *mancato*.

Následně se budeme zabývat typologií případů, ve kterých měla výpověď formu explicitního slovesného predikátu. Tuto typologii si rozdělíme na dvě kategorie 1. „**kategorie obligatorní explicitnosti**“ a na kategorii, u které existuje volba mezi explicitní vedlejší větou a nominalizací, ale je preferován explicitní predikát - 2. „**kategorie fakultativní explicitnosti**“. U níže uvedených typologií je nutné počítat s tím, že jednotlivé kategorie se mohou překrývat.

Co se týče prvního případu, tedy „obligatorní explicitnosti“, ta nastává vzhledem k tomu, že syntaktická transpozice v nominální syntagma není možná. Vyskytují se dva případy: 1. buď derivované substantivum v systému jazyka neexistuje- nominalizace tedy není možná ze systémových důvodů, nebo 2. takové substantivum existuje, ale nemá shodné sémantické rysy, které by odpovídaly povahodějovým rysům slovesa.

I. Obligatorní explicitnost

1.) systémové důvody:

U následující skupiny sloves neexistuje v systému jazyka příslušné substantivum, není tedy možná nominalizace. V těchto případech lze pouze substantivizovat infinitiv (viz také kapitola 2.4.2.) Můžeme si všimnout, že se jedná o slovesa běžné slovní zásoby, která nedotují specifické právní činnosti. Nepatří ovšem ani k oněm slovesům obecné slovní zásoby, jejichž význam se v právním jazyce zúžil (např. *trasferire*). Je známo, že právní jazyk hojně čerpá z běžné slovní zásoby a tyto lexémy se poté specializují.

Jedná se například o následující slovesa:

- *rivolgersi* (2), *pervenire*, *stabilire*, *basarsi*, *trattarsi*, *trovarsi*

Př:

Resta inteso che qualora gli utenti si rivolgano direttamente al Mezzo per richiedere

Nel caso in cui il pegno sia costituito da piu persone, il ritiro dei titoli e/o valori potrà essere effettuato, salvo che pervenga, a detta Azienda, diffida notificata a mezzo Ufficiale Giudiziario.

(2) K transpozici zvrtných sloves viz kapitola 2.4.2.

Dále se jedná o nominální predikáty. Dodejme jen, že nominální predikáty jsou velmi frekventované v právním jazyce. Příklad nominálních predikátů v PIS, které vyjadřovaly 1. změnu stavu: *rendersi necessario, rendere edotto, diventare unico ed esclusivo, diventare valida ed operante, divenire incapace, rimanere privo*, nebo vyjadřovaly stav: *avere carattere essenziale, avere la qualità di, far parte di, essere intestatario, essere consentito, essere onere di, restare inutilizzato, ritenere idoneo, essere sottoposto*

Je zřejmé, že u těchto sloves nemůžeme provést transpozici v nominální syntagma. Kdybychom teoreticky vynechali sloveso u nominálních predikátů vyjadřujících změnu stavu a použili pouze substantivum např. *in caso di necessità* (nebo *opportunità, validità, operatività, incapacità*) – toto substantivum by vyjadřovalo pouze vlastnost nebo stav a nikoliv změnu stavu.

V neposlední řadě se v PIS vyskytovaly následující slovesné idiomatické vazby, vyjadřující opět změnu stavu nebo stav: *porre in essere, porre in condizione, dare luogo, cadere in disuso, essere in regola, recare pregiudizio*

Př:

- *sig. <...> intende cedere il predetto credito affinché ne diventi unico ed esclusivo titolare*
- *Qualora gli indici adottati nell'ordine cadano in disuso, ovvero la base per il loro calcolo venga modificata,*
- *Inoltre <...> potrà considerare il contratto automaticamente risolto ai sensi e per gli effetti dell'art. 1353 c.c. nel caso in cui il cliente sia sottoposto a procedura fallimentare o altra procedura concorsuale, o diventi insolvente o venga messo in liquidazione.*

2.) sémantické restriktce U této kategorie sice příslušné substantivum, které by umožňovalo nominalizaci, existuje, ale je nutné si uvědomit, že nemůžeme vždy transponovat sloveso v nominální syntagma, a přitom zachovat totožné povahovědějové rysy slovesa. Je nutné, aby význam substantiva (často signalizovaný sufixem substantiva) byl shodný s povahovědějovým rysem slovesa. Jde primárně o dvě lexikální kategorie **děj/výsledek děje** a **stav/vlastnost**. To znamená, že například pokud chceme nominalizovat stavové sloveso, odpovídající substantivum musí rovněž vyjadřovat stav (signalizovaný sufixem): např.: *preferire* (stavové sloveso) x *preferenza* (sufix – *enza*) vyjadřuje stav. Totéž platí například u slovesa *sussistere* a substantiva *sussistenza*, které mají totožné sémantické rysy. Tato shoda

ale chybí například u slovesa *godere* (sloveso stavové) a odvozeného substantiva *godimento*, které vyjadřuje děj nebo výsledek děje. Nominalizaci bychom tedy nemohli provést. U sloves momentálních jsme se touto inkompatibilitou nesetkali např.

pagare/pagamento, cedere/cessione, trasferire/trasferimento, comunicare/comunicazione, cambiare/cambiamento. Slovesa označují momentální povahu děje a derivovaná substantiva děj nebo výsledek děje, nikoliv stav.

Následně uvádíme příklady sloves, která se objevovala v PIS a které z výše uvedeného důvodu nemohly být transponovány v nominální syntagmata.

Příklady na slovesné predikáty:

confinare (*confine* – substantivum je indiferentní vůči výše uvedeným lexikálním kategoriím),
presumere (*presunzione* - označuje děj nebo výsledek děje, nikoliv vlastnost nebo stav),
comportare (*comportamento* - označuje děj nebo výsledek děje, nikoliv vlastnost nebo stav),
rientrare (*rientro* – označuje děj nebo výsledek děje, nikoliv stav) *derivare* (*derivazione* – vyjadřuje děj nebo výsledek děje, nikoliv stav)

Př:

Poiché confina con l'adiacente proprietà di.....

...sarà a carico del creditore l'onere della prova dell'imputabilità dell'inadempimento al debitore, limitatamente alle ipotesi in cui tale inadempimento non derivi da dolo o colpa grave del debitore o suoi ausiliari.

V případě, že substantivum odvozené od stavového slovesa má odlišné sémantické rysy, nominalizaci stavového slovesa lze provést jen prostřednictvím vazby *il fatto di* (v PIS se vyskytla pouze jedenkrát).

La sponsorizzante avrà il diritto nel territorio nazionale di svolgere ogni attività pubblicitaria e promozionale che ritenga opportuna relativamente alla propria sponsorizzazione dell'evento e potrà pubblicizzare il fatto di essere impegnata nella sponsorizzazione.

3.) verbální predikáty s modálním slovesem *dovere*, *potere* – tyto jsou velmi frekventované v PIS. Jak víme, mohou vyjadřovat různé druhy modalit např. sloveso *dovere* může vyjadřovat modalitu aletickou, deontickou a epistemickou (k problematice modalit v právní italštině srov. Mortara, 2001 : 63-72). Tyto slovesné predikáty nelze nominalizovat. Jak jsme zmiňovali v kapitole 2.1.1. tvary slovesa *dovere* se vyskytly nejméně 209x, tvary slovesa *potere* – konjunktivy přítentu a imperfekta – se vyskytly nejméně 205x.

Př:

- *Qualora ciò dovesse verificarsi* – modalita epistemická

- *avisarne quest'ultimo perché possa adottare le iniziative piu opportune*

4.) nutnost vyjádření slovesného způsobu – Připomeňme jen, že konjunktiv označuje děj, který je považovaný za nejistý či podmíněný a indikativ se vyskytuje v případě, kdy jev je pojímán jako reálný a nepodmíněný. V případě, kdy existuje tato komplementární distribuce (například věty časové – viz níže), nominalizovat lze jen slovesný predikát, který je chápán jako reálný a nepodmíněný. U druhého případu nelze provést nominalizaci. Na příklad u vět časových, které vyjadřují konečnou hranici děje, opozice konjunktiv a indikativ má významotvorný rozdíl. Použití indikativu znamená „po celou dobu trvání děje“, vyjádřeného v hlavní větě, a tento predikát můžeme nominalizovat např.

1.) *Il calciatore ha diritto alla retribuzione pattuita fino al termine della stagione o fino alla stipulazione di un nuovo contratto vs. finché non è stipulato un nuovo contratto* (nominativ)

Konjunktiv v následující výpovědi neznamená po celou dobu, nýbrž jakmile nastane žádána okolnost. Nominální syntagma *fino alla ricezione* by mělo jiný význam.

2.) *Le revoche e le modifiche delle facoltà concesse alle persone autorizzate, non saranno opponibili alla Banca finché questa non abbia ricevuto la relativa comunicazione.*

5.) vyjádření dynamičnosti v případě pasivní konstrukce s pomocným slovesem venire.

Pokud budeme vycházet ze sémantického rozdílu mezi pomocným slovesem *essere* a *venire* při vyjadřování pasivity, pak u slovesa v pasivu s pomocným slovesem *venire* nelze provést syntaktickou transpozici v nominální syntagma, protože toto nominální syntagma by nedokázalo vyjádřit dynamický průběhový aspekt. Mezi dvěma výrazovými prostředky platí opozice statičnosti a dynamičnosti. Platí také ovšem, že pokud rozdíl mezi statickým a dynamickým významem není důležitý pro smysl výpovědi, pak se tato slovesa používají arbitrárně (k této problematice srov. Hamplová, 1994 : 80-82). Toto platí i pro PIS. Můžeme dále upozornit, že například podle Serianniho tento funkční rozdíl mezi pomocnými slovesy neexistuje, a výběr mezi dvěma slovesy je spíše stylistickou otázkou (srov. Serianni, 1989 : 386). Následně uvádíme příklady z našeho korpusu, ve kterých je děj chápán iterativně, a je použito sloveso *venire*, a nominalizace by tedy nebyla možná.

Př:

I pagamenti relativi ad ogni gruppo dovranno essere effettuati all'arrivo, prima che vengano assegnate le camere. In caso di mancato arrivo, anche di un solo gruppo, dovrà essere regolarmente versato il prezzo complessivamente dovuto.

In particolare, esprime il proprio parere sul rendiconto annuale dell'associazione e sugli altri documenti contabili redatti, prima che gli stessi vengano presentati all'assemblea per l'approvazione.

Na následujících příkladech si můžeme ověřit významový rozdíl mezi dynamickým a statickým pojetím.

1. *se non viene consegnato (pokud nebude dodáván)*– pokud provedeme transpozici v nominální syntagma např. *in caso di mancata consegna (v případě nedodání)*– pak substantivum označuje děj nebo výsledek děje a nikoliv opakování děje.

2. *qualora quanto oggetto dell'ordine venga realizzato su licenze* - transformace v nominální syntagma – *in caso di realizzazione* může vyjádřit děj nebo výsledek děje, ale nikoliv opakování děje.

Nakonec si ukážeme příklad, kdy volba pomocného slovesa je arbitrérní. V takovém případě můžeme slovesný predikát transformovat v nominální syntagma. Uvádíme hypotetickou transpozici v nominální syntagma.

.....esprime il proprio parere sugli altri documenti contabili redatti, prima che gli stessi vengano presentati all'assemblea per l'approvazione vs. anteriamente alla presentazione degli stessi/alla loro presentazione all'assemblea per l'approvazione.

II. Fakultativní explicitnost

Připomeňme, že tuto kategorii jsme nazvali fakultativní explicitností vzhledem k tomu, že se jedná o opozici vůči explicitnosti obligatorní. Jde vlastně pouze o to, že v tomto případě existuje volba mezi nominalizací a explicitní vedlejší větou. Tato volba souvisí s tím, do jaké míry je důležité vyjádření podmětu nebo konatele děje. V úvodu této kapitoly jsme viděli klasifikaci výpovědi podle role agentu či podmětu ve výpovědi a tomu odpovídající nominalizaci nebo explicitní vedlejší větu. Jak už jsme zmínili výše, v právní italštině smluv se nevyskytují pouze popisy vztahů, okolností, příčin a následků, čemuž odpovídá výskyt nominalizace, ale je rovněž kladen důraz na podmínky a konatele děje, dotčené právními úkony. Explicitní vedlejší věta se objevuje všude tam, kde je kladen důraz na podmět nebo agens (viz také příklady doložené u jednotlivých významových vztahů) a výskyt nominalizace odpovídá prvním čtyřem výše uvedeným skupinám.

Toto byly faktory, které podle našeho názoru ovlivňují konkurenci mezi explicitní vedlejší větou a nominalizací v PIS. Nakonec zmíníme další skutečnost, která souvisí s výskytem nominalizace v PIS a která se týká textového plánu. Nominalizace má výhodu v tom, že umožňuje **tematizaci** a slouží **k anaforickému odkazování**. Transpozice slovesného predikátu v nominální syntagma umožňuje odkazovat k predikátu v následném

kontextu. Tímto aspektem se budeme zabývat rovněž v kapitole pojednávající o verbonominálních perifrázích (viz kapitola 2.3.).

Př:

1. <...> **vende** al signor <...>, che acquista, la porzione di fabbricato (dati identificativi) <...>.
2. **La vendita viene fatta e accettata** con tutte le adiacenze, pertinenze,
3. Il prezzo **di vendita** è convenuto in complessive euro.....

Co se týče tematizace, je nutné také zmínit, že přispívá k celkové textové kohezi. Podle Gottiho: „il ricorso alla nominalizzazione, favorendo la ripresa di un concetto in chiave tematica, consente un passaggio più naturale delle informazioni dalla condizione di nuove a quella di date e facilita quindi la progressione a livello testuale (srov. Gotti, 1991 : 76)

Toto vyplývá i z následujícího příkladu:

5. L'adesione all'associazione non comporta obblighi di finanziamento o di esborso ulteriori rispetto al **versamento** originario. E' comunque facoltà degli aderenti all'associazione di effettuare **versamenti** ulteriori rispetto a quelli originari.
6. **I versamenti** al fondo di dotazione possono essere di qualsiasi entità, fatto salvo il **versamento** minimo come sopra determinato, e sono comunque a fondo perduto; in nessun caso, e quindi nemmeno in caso di scioglimento dell'associazione, può pertanto farsi luogo alla ripetizione di quanto versato alla associazione a titolo di **versamento** al fondo di dotazione.
7. **Il versamento** non crea altri diritti di partecipazione e, segnatamente, non crea quote indivise di partecipazione

Shrneme-li problematiku konkurence nominalizace a explicitních vedlejších vět v PIS můžeme konstatovat, že v PIS sice nominalizace také převažuje (dospěli jsme tedy k totožné charakteristice, která je typická pro právní italštinu obecně), nicméně v PIS se uplatňují rovněž explicitní vedlejší věty, které odrážejí význam explicitnosti v PIS. Jejich výskyt je motivován pragmatickými faktory. Fenomén nominalizace je právní italštině smluv inherentní vzhledem k deagentnosti, důrazu na obecně pojímané děje a jevy, abstraktnímu a eufemistickému diskursu. V neposlední řadě má nominalizace výhody v textovém plánu.

2.2. Předložky a víceslovné předložkové výrazy v právní italštině smluv

Jak jsme uvedli v kapitole 1.3., ačkoliv formální aspekt předložek nepatří do syntaxe, považujeme jejich analýzu za důležitou z hlediska stereotypnosti a explicitnosti v právní italštině smluv. Navíc výskyt předložek a předložkových výrazů úzce souvisí s nominalizací. V souvislosti s výskytem předložek a předložkových výrazů v právní italštině obecně existují v zásadě dva názory. První skupina italských lingvistů, která je početnější, zastává názor, že pro právní italštinu obecně jsou typické stylisticky příznakové předložky bez ohledu na jejich formální aspekt, a druhý názor, se kterým jsme se setkali, je, že právní italština obecně preferuje předložkové výrazy místo jednoduchých předložek. Také ohledně motivace při preferování víceslovných předložkových výrazů se setkáváme s nejednotností názorů – Sobrero tento fenomén považuje za projev **redunance a stereotypnosti** (srov. Sobrero, 1993 : 261) a druhý názor představuje Serianni, který poukazuje na to, že víceslovné předložkové výrazy plní specifické funkce a přispívají k větší **přesnosti** (viz níže) (srov. Serianni, 2003 : 118). Připomeňme, že Serianni řadí stylisticky příznakové předložkové výrazy mezi tzv. *tecnicismi collaterali microsintatici* (viz kapitola 1.1) a nejcharakterističtější jsou podle něj právě předložkové výrazy (srov. Serianni, 2003 : 113). Názor, že víceslovné předložkové výrazy mají funkční opodstatnění, je názor velmi ojedinělý vzhledem k tomu, že podle většiny italských lingvistů výskyt mnohých výrazových prostředků v právní italštině obecně souvisí pouze se stylistickou diferenciací. Podíváme-li se blíže na názory dalších lingvistů, pak tvrdí, že lexémy běžné slovní zásoby stylisticky neutrální jsou v právní italštině obecně nahrazovány lexémy stylisticky příznakovými, přičemž nerozlišuje mezi jednoduchými a víceslovnými předložkami (srov. Dardano, 1986 : 196). Také Berruto nerozlišuje mezi předložkami a předložkovými výrazy a klasifikuje je (společně se slovesně-jmennými opisnými vazbami) jako stereotypy – tyto dva jevy označuje jako „*frasi fatte*“ nebo „*sintagmi preconfezionati*“ (srov. Berruto, 1987 : 164). Ani Mortara nerozlišuje mezi předložkami a předložkovými výrazy, ale vysvětluje, že díky konzervativnímu charakteru právní italštiny obecně (připomeňme, že se zabývá normativními právními texty) v tomto funkčním stylu jsou často zachovávány někdy zcela redundantní prvky. Tyto prvky jsou často přenášeny do nižších funkčních útvarů právního jazyka a jsou vnímány jako nežádoucí

stereotypní prvky, které můžeme označit pojmem „*burocratese*“ (viz kapitola 1.1.) (srov. Mortara, 2001 : 177). Podle Mortary používání stereotypů je podmíněno následovně: „*gli estensori dei testi giuridici si aggrappano agli stereotipi per non incorrere in vizi di forma e per una tenace acquiescenza a fossili burocratici nei quali si ravvisa il sigillo di ufficialità*“ (srov. Mortara, 2001 : 155). Podobný názor zastává Tomášek (viz kapitola 1.2.).

Při popisu právní italštiny smluv se zaměříme na obě dvě teze, tedy jak na konkurenci jednoduchých předložek a víceslovných předložkových výrazů, tak na konkurenci mezi stylisticky příznakovými a bezpříznakovými předložkami (3).

Jak jsme výše uvedli, Serianni uvádí, že místo jednoduchých předložek se používají předložkové výrazy např. *ai fini/per; a carico/contro; a seguito/per, dopo; a titolo di/ per, come; ai sensi di/per, secondo; in ordine/su; per via di/per, con, attraverso; fatto salvo/tranne; a corredo/insieme con; a mezzo/con, mediante; in costanza/nel corso di* (srov. Serianni, 2003 : 129). Právní italština obecně podle něj preferuje foneticky delší výraz (srov. Serianni, 2003 : 118). Tento názor – „*tendenza a preferire sostantivi dal corpo fonico più esteso*“ – zastává i Dardano, a to nejenom v souvislosti s předložkami, ale také s verbonominálními perifrázemi (viz kapitola 2.3.) (srov. Dardano, 1986 : 194). Serianni zdůrazňuje, že tato volba nesouvisí se stylistickou diferenciací a tendencí k vytříbeným výrazovým prostředkům. Podle něj funkce víceslovných předložkových výrazů spočívá ve zdůraznění vztahu kauzality (*causa – effetto*), velice důležitého v právním diskursu, ve kterém je podstatná argumentace (srov. Serianni, 2003 : 118, 129). Toto platí podle našeho názoru rovněž v právní italštině smluv, jak si dále ukážeme. K některým z výše uvedených předložkových konkurencí se dostaneme později v této kapitole. Tyto budeme sledovat v konkrétních syntagmatech vzhledem k polysémii jednoduchých předložek.

Předesíláme, že do této práce nebyly zahrnuty veškeré předložky, to nebylo ani naším cílem. Budeme si všimnout jen některých příslovečných určení, respektive předložek. Nejdříve se budeme zabývat předložkami, uvozujícími příslovečné určení námětu a příslovečné určení hodnotící. Zvolili jsme právě tato dvě příslovečná určení vzhledem k tomu, že jsou v právní italštině smluv velmi frekventovaná a dále protože nabízí velmi široký rejstřík nejrůznějších prostředků a poskytuje nám tedy bohatý materiál k tomu, abychom mohli učinit nějaké dílčí závěry.

(3) Pokud používáme pouze výraz „předložka“, nerozlišujeme mezi předložkou a předložkovým výrazem.

Poté si budeme všimnout konkurenčních předložek u příslovečného určení způsobu, prostředku a nástroje (o těchto pojednáme dohromady). V této kapitole se budeme výjimečně zabývat syntaktickým aspektem, a to slovosledem příslovečného určení nástroje. Nakonec budeme analyzovat příslovečné určení času, příčiny a účelu. U těchto příslovečných určení se zaměříme na některé předložky a předložkové výrazy (které budeme analyzovat v rámci konkrétních syntagmat), zmiňované italskými lingvisty, a dále pak si budeme všimnout i konkurenčních výrazových prostředků, typických pro právní italštinu smluv. Budeme také sledovat jejich stylistickou hodnotu. Pro přehlednost dělíme výrazové prostředky podle formálního aspektu na jednoduché předložky a víceslovné předložkové výrazy. Při přiřazování předložky ke konkrétnímu příslovečnému určení jsme se řídili významem v konkrétním syntagmatu, nikoliv formální stránkou.

2.2.1. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení námětu

U příslovečného určení námětu se v právní italštině smluv vyskytly následující předložky a předložkové výrazy.

Předložky: *circa* – nejméně 62x (může zastávat také funkci adverbia); *su* *

Předložkové výrazy: *riguardo a* - nejméně 75x; *quanto a* - nejméně 18x; *relativamente a* - nejméně 50x; *a proposito di* - nejméně 1x; *in relazione a* - nejméně 128x; *limitatamente a* - nejméně 35x; *in merito a* - nejméně 43x; *in ordine a* - nejméně 51x; *con riferimento a* – nejméně 48x; *in dipendenza di* – nejméně 46x

* do frekvenční analýzy nebylo možné zahrnout předložku – *su* – vzhledem k jejímu polysémnímu charakteru. Na následujících příkladech však dokládáme její výskyt u jazykových šablon v PIS.

Je zjevné, že převažují předložkové výrazy. Objevovaly se jak předložkové výrazy stylisticky příznakové *in ordine a*, tak bezpříznakové: *quanto a*, *a proposito di*, *riguardo a*. Tento poslední předložkový výraz měl druhou nejvyšší frekvenci po předložkovém výrazu – *in relazione a*. Připomeňme jen, že podle Serianniho je místo předložky *su* používán předložkový výraz *in ordine a*. V právní italštině smluv se sice tento předložkový výraz vyskytoval, ale nejfrekventovanější byl předložkový výraz: *in relazione a*.

V úvodu jsme naznačili, že se budeme zabývat také synonymními prostředky. K těmto patří v PIS u příslovečného určení námětu (jak ale uvidíme také u dalších příslovečných určení) **přítomné přičestí**: *inerente a* - nejméně 46x, *concernente* - nejméně 16x, *riguardante* - nejméně 17x, *afferente* - nejméně 11x, *pertinente* - nejméně 4x, *attinente a* - nejméně 21x, *interessante* - nejméně 3x - *nascente da* - nejméně 25x. Také jeho výskyt uvidíme na níže uvedených příkladech jazykových šablon.

2.2.2. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení hodnotícího

Výskyt předložek a předložkových výrazů u příslovečného určení hodnotícího byl v PIS následující:

Předložky: *secondo (il, la, i, gli, le)* – nejméně 183x, *ex* - nejméně 68x, *giusto –a* – nejméně 31x

Předložkové výrazy: *in analogia con* – nejméně 1x; *in base a* – nejméně 172x; *sulla base di* – nejméně 68x; *in dipendenza di* – nejméně 46x; *ai sensi di* – nejméně 323x; *ai sensi e per gli effetti* – nejméně 113x; *ai fini ed agli effetti* – nejméně 4x; *agli effetti* – nejméně 37x; *in forza di* - nejméně 97x; *in conformità a* - nejméně 76x; *in virtù di* – nejméně 41x; *a norma di* - nejméně 72x; *compatibilmente con* - nejméně 12x; *coerentemente con* - nejméně 1x; *conformemente a* – nejméně 12x; *concordemente a* – nejméně 1x; *analogamente a* – nejméně 1x, *nel rispetto di* – nejméně 48x; *di cui a* – nejméně 305x; *a mente* – nejméně 11x; *in applicazione di* – nejméně 42x; *in linea con* – nejméně 4x; *a fronte di* nejméně 5x

Opět je překvapující široký rejstřík výrazových prostředků, uplatňujících se v právní italštině smluv. U tohoto příslovečného určení je zajímavá vysoká frekvence stylisticky nepříznačové předložky *secondo*, vysoký výskyt stylisticky neutrálních předložkových výrazů: *in base a*, *sulla base di*. Můžeme také pozorovat široké uplatnění předložkových výrazů, které mají formu adverbia a vlastní předložky: *compatibilmente con*, *analogamente a*, *conformemente a* atd. Tato skutečnost by potvrzovala preferování foneticky delšího výrazu také v PIS, jak uvádí Dardano v souvislosti s právní italštinou obecně (viz výše). S tímto by mohl souviset také poměrně častý výskyt přičestí přítomného.

Nejvyšší frekvenci pak měly předložkové výrazy stylisticky příznakové: *ai sensi di a di cui a*. Také u tohoto příslovečného určení jsme zaznamenali konkurenci přičestí přítomného: – *derivante da, corrispondente a, risultante da, nascente da, scaturente da* (např.: *derivante, nascente, scaturente dal presente contratto*).

Také předložka *con* (kterou jsme kvůli jejímu polysémnímu charakteru nemohli zařadit do frekvenční analýzy) uvozovala několikrát toto příslovečného určení. Vyskytla se u konstrukční šablony(4) – *na základě smlouvy* (viz níže). V následujícím příkladě bychom mohli chápat předložku *con* také jako příslovečné určení prostředku nebo nástroje (viz kapitola 2.2.3.). Jak uvidíme dále, není neobvyklé, že se v právní italštině smluv můžeme setkat s polysémií jak předložek tak předložkových výrazů.

Př.

*premesse che **con contratto** <...>, in data <...>, il Sig. <...> si impegnava a consegnare all'istante i seguenti beni <...>*

Poté co jsme analyzovali dvě příslovečná určení s bohatým rejstříkem výrazových prostředků, můžeme se zmínit o **redunanci** a **stereotypnosti** v právní italštině smluv, uváděných většinou lingvistů kromě Serianniho v souvislosti s právní italštinou obecně, jak bylo uvedeno výše. Co se týče redunance v právní italštině smluv našli jsme pár takových příkladů, např. *ai sensi e per gli effetti di*. Je ale otázkou, zda-li se jedná o výrazovou redunanci, nebo zda-li má tento předložkový výraz odlišnou referenci ve srovnání s předložkovým výrazem *ai sensi di*. Navíc se zde již dotýkáme mimojazykové - právní problematiky. Dále můžeme zmínit jako redunantní výrazové prostředky: *ai fini ed agli effetti, in nome e per conto, per fatto e colpa* (lexémy *fatto* a *colpa* jsou synonyma). Předložková syntagmata jsou také často rozvíjena přívlastky, které můžeme považovat za redunantní např.: *in pieno ed esclusivo possesso, in piena conformità, a semplice richiesta*. Je možné, že se jedná o „byrokratické fosílie“, jak o nich mluví Mortara (viz výše), nebo tato tautologie je spojena se snahou o silnější perlokuční účinek. V právní italštině smluv považujeme za vhodné (a pravděpodobně také u jiných typologií právního jazyka) rozlišovat mezi redunancí

(4) Podle Tomáška „konstrukční šablony“ jsou zvláštní větné útvary, které vytvářejí určitou rámcovou konstrukci, v níž je pouze jedna konstantní veličina – jádro šablony – ostatní prvky jsou proměnné (srov. Tomášek, 1998 : 49).

(výrazový prvek je nadbytečný) a explicitností, která přispívá k přesnosti promluvy právního obsahu. Domníváme se totiž, že **mnohé předložkové výrazy v PIS, pokud mají ve své povrchové struktuře autosémantik, přispívají k větší přesnosti a explicitnosti.** Mají zřejmou výhodu ve srovnání s jednoduchými předložkami, protože jsou explicitnější a sémanticky jednoznačnější. Jasně denotují význam příslovečného určení. Jako příklad předložkových výrazů, které obsahují autosémantik, můžeme uvést: *per effetto di, nel rispetto di, ai sensi di, a norma di, in applicazione di, in mancanza di, in difetto di, in assenza di*. Toto neplatí samozřejmě u všech předložkových výrazů např. *in costanza di (během)*, který nahrazuje podle Serianniho předložkový výraz *nel corso di*. Tento předložkový výraz není významově průzračný jako výše uvedené předložkové výrazy. To potvrzuje také jeho nízký výskyt. Vyskytl se pouze dvakrát. Totéž platí například pro předložkový výraz *a mente di*, který se vyskytl nejméně 11x a který není rovněž sémanticky motivován. K těmto prostředkům, které přispívají k explicitnosti, patří podle našeho názoru v právní italštině smluv také přičestí přítomné, jak jsme viděli výše. **Pro právní italštinu smluv podle našeho názoru platí názor Serianniho o funkčním opodstatnění předložkových výrazů stejně jako v právní italštině obecně** (viz výše). Na druhou stranu se ovšem domníváme, že v právní italštině smluv mají svůj pragmatický účinek také stylisticky příznakové předložky a nikoliv pouze předložkové výrazy: např. *ex, giusto*, které mají rovněž jednoznačnou denotaci na rozdíl od předložek stylisticky neutrálních např. *secondo* x *ex, giusto*, které se přesto v PIS vyskytovaly.

Co se týče **stereotypnosti předložek a předložkových výrazů** v právní italštině smluv, tuto jsme ověřovali na základě jazykových šablon. Budeme jimi rozumět víceslovné, často polovětné, až větné konstrukce, které se vyskytují jako obvyklá náležitost právních projevů (srov. Tomášek, 1998 : 52). Z níže uvedených příkladů je zřejmé, že **v PIS nemůžeme mluvit o stereotypnosti předložek.** Uplatňuje se celá řada výrazových prostředků, dokonce se objevují prostředky stylisticky neutrální. Je možné, že tento jev souvisí s tím, že aplikované právní texty nepodléhají tak přísné stylizaci a stylová norma je uvolněnější. Mortara v této souvislosti upozorňuje na skutečnost, že vzhledem k tomu, že aplikované právní texty patří v hierarchii právních textů k nejnižší rovině (viz kapitola 1.2.) podle jejího názoru právě v aplikovaných právních textech bychom měli očekávat vyšší výskyt stereotypů (srov. Mortara, 2001 : 85). My jsme k takovému závěru – tedy že existuje souvislost mezi vertikální diferenciací a výskytem stereotypů, v PIS nedospěli. V PIS se projevila opačná tendence: čím nižší funkční útvar, tím méně stereotypů a více stylisticky nepříznakových výrazových prostředků. V PIS se objevovala také synonymie předložek.

ačkoliv předložky a předložkové výrazy mají zásadní roli při vyjadřování vztahů mezi větnými členy, a proto by měly být jednoznačné. V právní italštině smluv jsme mohli najít následující polysémní předložky např. *a fronte di*, která vyjadřovala příslovečné určení příčiny nebo příslovečné určení námětu, dále *a seguito di*, která vyjadřovala příslovečné určení námětu, příčiny, času.

Př:

- *l'eccezione di inadempimento potrà essere legittimamente proposta a fronte di qualsiasi inadempimento della controparte*

- *Nessun cambiamento nei termini contrattuali o nel tipo o nella quantità del lavoro da eseguire a fronte di questo contratto e nessun abbuono di tempo*

Per la successione del contratto si applica l'art. 6 della L. 27 luglio 1978, n. 392 nel testo vigente a seguito della sentenza della Corte Costituzionale 7

Qualora a seguito di nuove interpretazioni delle disposizioni attualmente o a seguito della modifica delle disposizioni

L'attivazione dell'abbonamento sarà disposta solo a seguito dell'avvenuto pagamento nei termini e con le modalità di cui al punto precedente.

Nyní budeme dokumentovat na základě analýzy konkrétních, často frekventovaných, konstrukčních šablon, skutečnost, že v PIS se nepoužívají stereotypní předložky. Například při analýze konstrukční šablony – *podle zákona* – se objevily tyto předložkové výrazy: *ai sensi della legge* – nejméně 56x, *ex legge* – nejméně 50x, *come per legge* – nejméně 26x, *di cui alla legge* – nejméně 23x, *a norma di legge* – nejméně 15x, *ai sensi e per gli effetti della legge* – nejméně 11x, *nei modi di legge* - nejméně 8x, *in applicazione della legge* – nejméně 8x, *nei termini di legge* – nejméně 7x, *in forza della legge* – nejméně 7x, *in conformità alla legge* – nejméně 5x, *agli effetti di legge* - nejméně 2x, *secondo la legge* – nejméně 2x, *in ottemperanza della legge* – nejméně 1x

Dále jsme si zvolili následující konstrukční šablony:

-podle (na základě) smlouvy

Nejfrekventovanější předložky a předložkové výrazy byly následující: *ai sensi del contratto* – nejméně 47x, *di cui al contratto* – nejméně 31x; *in forza del contratto* – nejméně 18x. Zajímavé je, že se objevily také jednoduché předložky stylisticky neutrální: ***secondo il contratto*** – nejméně 9x, ***in base al contratto*** – nejméně 5x, ***sulla base del contratto*** – nejméně 3x; dále pak: *in conformità al contratto* – nejméně 3x, *nel rispetto del contratto* – nejméně 1x, *a norma del contratto* – nejméně 3x, *giusto il contratto* – nejméně 1x, *a mente del contratto* – nejméně 1x, a již zmiňovaná předložka *con - con contratto* – nejméně 9x

-podle (na základě) normy/norem

Nejfrekventovanější byla jednoduchá stylisticky nepříznačková předložka *secondo: secondo le norme* – nejméně 27x, dále *in conformità alla norma-* nejméně 14x; *nel rispetto della norma* – nejméně 14x, *di cui alla norma* – nejméně 10x; na čtvrtém místě figurovala *in base alla norma* – nejméně 7x; *ai sensi della norma* – nejméně 5x, *in ottemperanza alla norma-* nejméně 1x, *in virtù della norma* – nejméně 2x,

-podle (na základě) pravomocného rozhodnutí

Vyskytly se následující výrazové prostředky: *a seguito della sentenza passata in giudicato* – nejméně 6x, *derivante da sentenza passata in giudicato* – nejméně 1x, *in virtù della sentenza passata in giudicato* – nejméně 1x

Z těchto čtyř příkladů vyplývá, že jsou sice častější víceslovné předložkové výrazy, ale vyskytovaly se často také předložky jednoduché stylisticky příznačkové i bezpříznačkové např.: *ex, secondo* nebo víceslovné předložkové výrazy stylisticky neutrální: *in base a, sulla base di*. Zvlášť uvádíme příčestí, které se vyskytlo u těchto frekventovaných syntagmat- *podle zákona: derivante dalla legge* – nejméně 3x, *podle smlouvy: derivante dal contratto* – nejméně 15x, *podle normy: derivante dalle norme* – nejméně 9x

Následně uvádíme dva příklady **větných šablon** (5) v právní italštině smluv (česká verze: *Veškeré spory, které by mohly vzniknout v souvislosti s platností, interpretací nebo prováděním této smlouvy...*). Můžeme si všimnout, že se uplatňují všechny výrazové prostředky: jednoduché předložky, víceslovné předložkové výrazy stylisticky neutrální i stylisticky příznakové předložky, přičestí. Z níže uvedených příkladů můžeme opět vyvodit závěr o nestereotypnosti předložek v PIS (jedná se o příslovečné určení námětu).

*Qualsiasi controversia dovesse insorgere **circa** la validità, l'interpretazione o l'esecuzione del presente contratto*

*Tutte le controversie, che dovessero insorgere **su** questioni **relative** alla validità, interpretazione oppure esecuzione*

*Le parti convengono che per qualsiasi controversia **relativa** all'interpretazione od esecuzione del presente contratto*

*Ogni eventuale controversia che dovesse insorgere tra le parti **in ordine** alla interpretazione ed esecuzione*

*Eventuali controversie, **concernenti** l'interpretazione e l'esecuzione*

*Le parti potranno adire per ogni controversia che dovesse sorgere **in merito** alla interpretazione ed esecuzione*

*la decisione di ogni controversia **riguardante** l'interpretazione e/o esecuzione del presente contratto*

¹⁾ Pod pojmem větná šablona Tomášek rozumí: "standardní útvary, které mají podobu vět, nebo jsou celými větami a mají stálou lexikální náplň (srov. Tomášek, 1998 : 49)

Per ogni controversia che potesse comunque sorgere a seguito del presente accordo, unico foro competente sarà quello di <...>

Per qualsiasi controversia inerente o derivante dal presente contratto la competenza apparterrà in via esclusiva al foro di <...>

Druhý příklad představuje závěrečnou jazykovou šablonu, která se vyskytuje na konci smluvních textů. Na tomto příkladě spíše než výskyt předložek je zajímavá odlišná povrchová struktura šablony.

Př:

Il contratto è regolato ed interpretato secondo la legge italiana.

Il presente contratto è soggetto alla legge italiana.

La legge regolatrice di questo contratto è la legge italiana.

Il presente accordo è regolato dalla legge italiana.

2.2.3. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení způsobu a prostředku nebo nástroje

Do této kapitoly jsme zahrnuli dvě příslovečná určení. Někdy je totiž obtížné stanovit, zda-li se jedná o příslovečné určení způsobu nebo prostředku (jak upozorňuje Sabatini – srov. Sabatini, 1984 : 472), proto pojednáváme o obou příslovečných určeních společně.

Serianni uvádí, že v právní italštině obecně místo jednoduchých předložek *con*, *mediante* se vyskytuje předložkový výraz *a mezzo di* a místo předložek *per*, *con*, *attraverso* se vyskytuje předložkový výraz *per via di*. V právní italštině smluv jsme sledovali také ostatní výrazové prostředky: *dietro*, *contro*, *per mezzo di*. Mortara naopak na rozdíl od Serianniho zmiňuje široké uplatnění předložky *con* v právní italštině obecně v souvislosti s příslovečným určením nástroje (srov. Mortara, 2001 : 167-168) stejně jako Cortelazzo (srov. Cortelazzo, 1997 : 46). Její vysoký výskyt, jak si ukážeme, můžeme potvrdit také v právní italštině smluv (viz níže). Dále uvidíme její široké uplatnění rovněž v kapitole pojednávající o konkurenci gerundia a nominalizace (viz kapitola 2.4.1.). Do frekvenční analýzy jsme ji nezahrnuli

vzhledem k jejímu polysémnímu charakteru, nicméně její výskyt uvidíme v souvislosti s postavením příslovečného určení nástroje ve větě.

Tabulka č. 7 Některé předložky a víceslovné předložkové výrazy u příslovečného určení způsobu a příslovečného určení prostředku a nástroje

Výskyt předložek u těchto příslovečných určení byl v PIS následující:

PŘEDLOŽKY	VÍCESLOVNÉ PŘEDLOŽKOVÉ VÝRAZY
<i>attraverso</i> nejméně 55x	<i>a mezzo di</i> nejméně 107x
<i>mediante</i> nejméně 171x	<i>per mezzo di</i> nejméně 13x
<i>dietro</i> nejméně 39x	<i>per via di</i> 0 výskyt
<i>contro</i> nejméně 80x (včetně významu <i>proti</i>)	
CELKEM nejméně 345x	CELKEM nejméně 120x

Na základě výše uvedených údajů můžeme konstatovat, že v právní italštině smluv měla nejvyšší frekvenci stylisticky nepříznačková předložka *mediante* (v PIS jsme tedy došli k opačné situaci), ale na druhém místě figuroval předložkový výraz *a mezzo di*, uváděný Seriannim. Ani jednou se nevyskytl předložkový výraz: *per via di*, opět uváděný Seriannim (opět jsme došli k opačné situaci v PIS). Celkově pak převládaly předložky a nikoliv předložkové výrazy (bez zahrnutí předložky *con*). Této skutečnosti si budeme moci všimnout i u konkrétních příkladů.

Abychom získali konkrétnější údaje, analyzovali jsme opět frekventované lexémy v PIS a zjišťovali jsme s jakými předložkami se pojí (neuvedení předložky znamená, že v konkrétním syntagmatu měla nulový výskyt).

1.) *richiesta* nejméně 200x

a (semplice) richiesta - nejméně 27x

su (semplice) richiesta – nejméně 6x

dietro (semplice) richiesta – nejméně 5x

2.) *lettera raccomandata* nejméně 133x

con lettera raccomandata – nejméně 55x

mediante lettera raccomandata – nejméně 43x
a mezzo di lettera raccomandata – nejméně 28x

3.) *presentazione* nejméně 57x
dietro presentazione - nejméně 10x
contro presentazione - nejméně 2x
tramite presentazione – nejméně 1x
su (semplice) presentazione – nejméně 1x

4.) *versamento* – nejméně 37x
mediante versamento – nejméně 5x
con versamento – nejméně 2x
a mezzo del versamento – nejméně 2x

5.) *consenso* – nejméně 141x
con consenso – nejméně 33x
dietro consenso - nejméně 3x

6.) *atto scritto* nejméně 26x
con atto scritto – nejméně 7x
mediante atto scritto – nejméně 6x

7.) *fattura* – nejméně 68 x
con fattura – nejméně 2x
su (emissione) di fattura – nejméně 1x
mediante fattura – nejméně 1x
per mezzo di fattura - nejméně 1x
contro fattura – nejméně 1x

Z těchto pár příkladů nemůžeme sice vyvozovat žádné obecné závěry, ale potvrzují jen že víceslovné předložkové výrazy nemají v právní italštině smluv výsadní postavení. Výskyt předložek *dietro, contro, con, mediante, su* opět potvrzuje, že v PIS se vyskytují také

jednoslovné předložky. **Nedá se ani říci, že v PIS mají výsadní postavení předložky stylisticky příznakové** – o tom svědčí výskyt předložek *mediante, con*.

Nyní odhlédneme o formálního aspektu předložek a budeme se zabývat podrobněji předložkou *con*, respektive přísluvečným určením nástroje a jeho slovosledem v PIS. Jak jsme uvedli v kapitole 1.3., podle dvou italských lingvistů se přísluvečné určení nástroje vyskytuje v právní italštině obecně velmi často (oba dva lingvisté uvádějí právě předložku *con*, která uvozuje toto přísluvečné určení) a podle Cortelazza se vyznačuje rovněž příznakovým slovosledem ve větě.

Co se týče slovosledu přísluvečného určení nástroje, Cortelazzo, jak už jsme zmínili (viz kapitola 1.3.), hovoří o tom, že v právní italštině obecně se nachází nejčastěji v pozici mezi podmětem a predikátem, což umožňuje posílit vztah mezi těmito větnými členy (srov. Cortelazzo, 1997 : 46). Na příkladech, které uvádí, si můžeme všimnout, že se jedná o aplikační právní texty, kategorii procesních právních úkonů - konkrétně pak rozsudků (viz kapitola 1.2.). Právě tuto vyhraněnou kategorii právních textů analyzoval Rovere. Tento lingvista dospěl ke dvěma typologiím slovosledu p.u. nástroje v rozsudcích, které se může vyskytovat v následujících pozicích ve větě:

a) na prvním místě ve větě – před agentem a predikátem – je-li agentem jedna ze stran soudního řízení a sloveso vyjadřuje určitý právní úkon – např. *con atto di citazione xy conveniva in giudizio la moglie*

b) mezi agentem a predikátem, pokud je agens orgán či instituce – př. *La Corte di appello, con sentenza del 30 ottobre, rigettava il gravame*

(srov. Rovere in Mortara, 2001 : 168)

Slovosled přísluvečného určení nástroje analyzovala v neposlední řadě Mortara. Předmětem jejího studia byly legislativní texty – tedy kategorie normativních právních textů (viz kapitola 1.2.). Podle Mortary p.u. nástroje např. *con atto di citazione, con dichiarazione, con ricorso, con ordinanza* následuje predikát a argument slovesa, který na něm závisí.

Př.

La Corte dà esecuzione alla rogatoria con ordinanza.

Mortara dále uvádí, že v případě nejednoznačnosti, tedy je-li možná záměna větného členu, ke kterému se p.u. nástroje vztahuje, p.u. nástroje se vyskytuje mezi agentem a predikátem (srov. Mortara, 2001 : 168-169). Mortara dále konstatuje, že v normativních textech slovosled p.u. nástroje neovlivňuje typ agentu - 1.) strana řízení 2.) veřejný orgán nebo instituce na rozdíl od rozsudků (viz výše) (srov. Mortara, 2001 : 170). Tato skutečnost je názorným příkladem toho, že každý právní text vykazuje odlišné charakteristiky.

V PIS jsme zaznamenali všechny tři výše uvedené typologie slovosledu p.u. nástroje. Mohli jsme konstatovat, že slovosled p.u. nástroje ovlivňovala zejména skutečnost, v jaké části smlouvy se nacházelo (viz níže). Přísllovečné určení nástroje se tedy v PIS vyskytovalo v následujících postaveních:

1.) postavení současně před agentem a predikátem

Přísllovečné určení nástroje v postavení současně před agentem a predikátem se vyskytovalo v PIS pouze v preambuli neboli úvodních ustanoveních, ve kterých jsou popisovány právní úkony a právní stav, které předcházejí právnímu úkonu, který je předmětem smlouvy. Ve všech případech se p.u. nástroje vyskytovalo na začátku vedlejší věty uvozené spojovacím výrazem *premesso che*. U této skupiny jsme si mohli všimnout, že sloveso bylo buď v pasivu (bez explicitního vyjádření agentu – p.u. nástroje nemohlo tedy předcházet agens), nebo se jednalo o totožnou typologii ad a) (viz výše), zaznamenanou Roverem v rozsudcích, kdy p.u. nástroje předchází agens a predikát v případě, že agens je zároveň smluvní stranou, která činí určitý právní úkon. Stojí také za zmínku, že v těchto případech byly predikáty v minulém čase (velmi často se jednalo o narativní mperfektum).

Následující příklady z PIS dokládají postavení p.u. nástroje současně před agentem a predikátem ve větě obsahující pasivum.

Př:

- *premesso che con deliberazione<...>, si stabiliva di*
- *premesso che con deliberazione del <...>, n. <...>, del <...> si provvedeva a*
- *premesso che con atto del <...> fu convenuto il trasferimento del seguente bene:*

Na dalších příkladech z PIS pak dokládáme typologii zmiňovanou Roverem ad a), kdy agentem je smluvní strana, která učinila určitý právní úkon. I zde si můžeme všimnout, že predikát je ve všech případech v minulém čase.

Př:

- *premesso che con atto <...> vendette a <...> l'immobile*
- *premesso che con ricorso in data <...> la <...> ha chiesto al Tribunale di*

- *premesso che **con lettera raccomandata** la parte istante **comunicava** alla parte resistente la nomina*
- *premesso che **con contratto** <...>, in data <...>, il Sig. <...>,, **si impegnava a***
- *premesso che **con scrittura privata** in data <...>, registrata <...>, il sig. <...>, **dava in** appalto al sig.*

2.) postavení mezi agentem a predikátem

Rovněž u této skupiny, která je mnohem méně početná ve srovnání s výše uvedenou skupinou, je v PIS shoda s typologií Rovereho ad b). Příslušné určení nástroje se vyskytuje mezi agentem a predikátem v případě, že agentem je instituce či veřejný orgán a nikoliv soukromá osoba. Také tyto případy se vyskytly pouze v preambuli. Predikáty jsou opět v minulém čase.

Př:

*- **la Giunta municipale** (o Consiglio Comunale), **con deliberazione n.** <...>, del <...>, **approvava definitivamente** tale aggiudicazione;
la Prefettura di <...>, **con nota n.** <...>, del <...> **ha certificato***

3.) následně po predikátu a jeho argumentu

V neposlední řadě se p.u. nástroje vyskytovalo v PIS v postavení po predikátu a jeho argumentu v souladu s typologií nastíněnou Mortarou, která platí pro normativní texty. U této skupiny si můžeme všimnout, že predikáty jsou v přítomném čase nebo budoucím čase. Tato typologie se vyskytovala ve vlastním jádru smluvního textu (obsahující předmět a podmínky právního úkonu).

Př:

*in presenza di gravi motivi, chiunque partecipi all'associazione può esserne escluso **con deliberazione** del consiglio direttivo.*

*Eventuali proroghe o rinnovi dovranno essere formalmente approvati ed autorizzati **con atto deliberativo** del C.A., previo accordo fra le parti.*

Il concessionario si impegna a realizzare direttamente le seguenti opere di urbanizzazione primaria,, secondo il progetto approvato con deliberazione di C.C. n. <...>

La Direzione del Cantiere è nominata dal Comitato Direttivo con deliberazione unanime

Qualunque controversia riguardante la validità, risoluzione del contratto sarà deferita alla decisione di un collegio arbitrale composto da tre membri nominati, i primi due, dalle parti con atto notificato a mezzo Ufficiale Giudiziario.

Slovosled p.u. nástroje v PIS ovlivňuje také skutečnost, zda-li tento větný člen je tématickým či rématickým prvem. Tento fakt zmiňuje rovněž Mortara (srov. Mortara, 2001 : 170). Dodejme jen, že p.u. nástroje se vyskytuje na konci výpovědi také v případě, kdy réma je v následující výpovědi tematizováno nebo dále rozvíjeno.

Př:

La proprietà sarà trasferita al promissario acquirente con atto notarile. La stipulazione di tale atto dovrà essere effettuata entro....

Il Tribunale, accertata la tempestività del deposito e la regolarità formale del lodo, lo dichiara esecutivo con decreto. Il decreto del Tribunale, conferisce al lodo efficacia di sentenza.

Shrňeme-li tuto problematiku, pak můžeme konstatovat, že slovosled p.u. nástroje souvisí se skutečností v jaké části smlouvy se nachází. Typologie shodná s rozsudky se uplatňovala v preambuli smluvních textů, pro kterou je příznačná deskriptivní funkce. Ve vlastním jádru smlouvy, ve kterém převažuje funkce preskriptivní, se p.u. nástroje vyskytovalo v odlišném nepříznakovém slovosledu v souladu s normativními texty. Z tohoto poznatku můžeme vyvodit závěr, že **při popisu funkčního útvaru právní italštiny je nutné mít na zřeteli nejenom typologii právních textů, ale rovněž skutečnost, že smluvní text podléhá vnitřní strukturaci.** V závislosti na této vnitřní strukturaci smlouvy, které mohou odpovídat rozdílné funkce výpovědi, se pak mohou lišit výrazové prostředky uplatňující se v té či oné části smlouvy. K podobné souvislosti jsme dospěli rovněž u konkurence plnovýznamového slovesa a verbonominální perifráze (viz kapitola 2.3.)

2.2.4. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení času

V této kapitole se podíváme opět jen na konkurenci některých předložek. Budeme analyzovat konkurenci uváděnou Seriannim v právní italštině obecně, a to předložkový výraz *in costanza di*, který podle jeho názoru nahrazuje předložkový výraz *nel corso di* a dále jednoduchou předložku *a* a víceslovné předložkové výrazy *all'atto di* a *al momento di*. Připomeňme, že v kapitole pojednávající o nominalizaci (viz kapitola 2.1.6.) jsme mohli konstatovat, že při vyjadřování předčasnosti a následnosti převládaly v 60% víceslovné předložkové výrazy (nejčastěji ve formě adverbia se sufixem *-mente* a jednoduché předložky) např. *conseguentemente a*, *successivamente a*, *posteriormente a*, *anteriormente a*, *precedentemente a*, *antecedentemente a*.

Výskyt předložkových výrazů, vyjadřujících současnost, byl v právní italštině smluv následující:

Tabulka č. 8 Některé víceslovné předložkové výrazy u příslovečného určení času

<i>all'atto di, del, dell', della, dei, degli, delle</i>	nejméně 120x
<i>al momento di, del, dell', della, dei, degli, delle</i>	nejméně 131x

Př:

La validità della qualità di socio efficacemente conseguita all'atto di presentazione della domanda di ammissione....

L'importo della caparra sarà dedotto dal pagamento della somma prevista per contanti al momento della stipula del contratto definitivo.

U předložky *a* jsme nemohli provést frekvenční analýzu, nicméně ze studia materiálu vyplývá její široké uplatnění. Ta vyjadřuje často kromě časového významu, také účel (viz kapitola 2.2.6.)

Příklady na příslovečné určení času s předložkou *a*:

- *a ricevimento* *fattura*
- *gli importi saranno versati solo a presentazione della fattura*
- *i suddetti compensi saranno liquidati a presentazione di regolare fattura*
- *a consegne effettuate*, *il compratore verserà ai venditori*
- *inviare ad ogni operazione*
- *a completamento* *del progetto*

Dále jsme analyzovali následující předložky a předložkové výrazy:

Tabulka č. 9 Některé předložky a víceslovné předložkové výrazy u příslovečného určení času

<i>durante il, l', lo, la, i, gli, le</i>	nejméně 117x
<i>in sede di, del, dell', della, dei, degli, delle</i>	nejméně 78x
<i>in corso di, del, dell', della, dei, degli, delle</i>	nejméně 71x
<i>nel corso di, del, dell', della, dei, degli, delle</i>	nejméně 47x
<i>in costanza di, del, dell', della, dei, degli, delle</i>	nejméně 2x

Př:

Il personale delle parti presente presso la parte ospitante durante la messa a disposizione del proprio sistema di hardware sarà di n.

In sede di elezione del Consiglio direttivo l'Assemblea dovrà anche indicare la durata dell'incarico. I membri del Consiglio direttivo sono rieleggibili.

L'agente si impegna a trasmettere, nel corso di ciascun anno solare, proposte di contratto per un importo non inferiore a quello esplicitamente pattuito fra le parti ogni anno.

Na základě analýzy můžeme konstatovat, že v právní italštině smluv je výskyt předložkového výrazu *in costanza di* minimální. Nejvyšší výskyt měla stylisticky

nepříznaková jednoduchá předložka *durante*. Vysoký výskyt předložkových výrazů *al momento di* a *all'atto di* pak souvisí podle našeho názoru s nárokem na maximální explicitnost smluvních textů (viz výše). U vyjadřování časových vztahů se vyskytuje také předložka *in* (a také *a*), jak uvidíme při konfrontaci mezi gerundiem a nominalizací (viz kapitola 2.4.1.)

2.2.5. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení příčiny

Připomeňme, že v kapitole nominalizace (viz kapitola 2.1.2) jsme analyzovali pouze víceslovné předložkové výrazy, jejichž výskyt byl vysoký, předložku *per* jsme do analýzy nezahrnuli vzhledem k jejímu polysémnímu charakteru. Ve shodě s právní italštinou obecně také v PIS byl nejfrekventovanější předložkový výraz: *a seguito di*, uváděný Seriannim (tento předložkový výraz uvozuje rovněž příslovečné určení času).

Př:

Per ogni controversia che potesse comunque sorgere a seguito del presente accordo

Qualora a seguito di nuove interpretazioni delle disposizioni attualmente o a seguito della modifica delle disposizioni

Vzhledem k tomu, že nás zajímá především srovnání předložky *per* a ostatních předložkových výrazů analyzovali jsme časté lexémy v právní italštině smluv. Neuvedení předložkových výrazů znamená, že jejich výskyt byl v PIS nulový.

1. forza maggiore – nejméně 60x

dovuto, -a, -i, e a causa di forza maggiore - nejméně 8x

per causa di forza maggiore – nejméně 4x

per cause di forza maggiore – nejméně 4x

a causa di forza maggiore– nejméně 1x

derivati da cause di forza maggiore - nejméně 1x

2. inadempimento nejméně 93x

per inadempimento – nejméně 23x

derivante, - i dall'inadempimento - nejméně 5x

a causa dell'inadempimento – nejméně 3x
dovuto, -a, -i, e ad inadempimento – nejméně 3x
per causa di inadempimento – nejméně 2x
per effetto di inadempimento – nejméně 1x
a fronte dell'inadempimento – nejméně 1x

3. violazione – nejméně 54x
per violazione – nejméně 17x
derivante, -i dalla violazione – nejméně 5x
a causa della violazione - nejméně 1x

4. ritardo(i) – nejméně 116x
per ritardi - nejméně 4x
dovuto a ritardi – nejméně 2x
derivanti da ritardi – nejméně 2x

5. mancanza - nejméně 66x
per mancanza – nejméně 1x

6. caso fortuito – nejméně 18x
da caso fortuito – nejméně 3x
per caso fortuito – nejméně 2x
dovuti a caso fortuito – nejméně 2x
derivata dal caso fortuito – nejméně 1x

Na základě této parciální analýzy můžeme konstatovat, že v právní italštině smluv se vyskytuje často také jednoduchá stylisticky neutrální předložka *per*. Mohli jsme si znovu potvrdit častý výskyt přítomného participia (a také minulého participia): *dovuto a, derivato da, derivante da*.

2.2.6. Předložky a předložkové výrazy příslovečného určení účelu

V kapitole nominalizace (viz kap. 2.1.3.) jsme došli k závěru, že v právní italštině smluv mají vysokou frekvenci předložkové výrazy: *ai fini di* (nejméně 101x), *a titolo di* (nejméně 104x), které podle Serianniho nahrazují v právní italštině obecně předložku *per*. V kapitole nominalizace jsme z frekvenční analýzy předložku *per* vynechali opět z důvodu jejího polysémního charakteru. Stejně jako u příslovečného určení příčiny rovněž zde budeme analyzovat konkrétní kolokace a budeme tak srovnávat konkurenci víceslovného předložkového výrazu *a titolo di* a předložky *per*.

1. corrispettivo

a titolo di corrispettivo - nejméně 16x

per corrispettivo – nejméně 1x

2. compenso

a titolo di compenso nejméně - 7x

per compenso – nejméně 1x

3. penale

a titolo di penale - nejméně 28x

per penale – nulový výskyt

4. risarcimento

a titolo di risarcimento – nejméně 14x

per risarcimento – nejméně 3x

5. pagamento

a titolo di pagamento – nejméně 3x

per pagamento – nulový výskyt

6. acconto

a titolo di acconto – nejméně 14x

per acconto – nulový výskyt

Z příkladů je zřejmé, že předložkový výraz *a titolo di* značně převyšuje výskyt předložky *per*. Domníváme se, že u tohoto významového vztahu je nízký výskyt předložky *per* motivován jejím polysémiím charakterem a vyskytuje se spíše u významu příčinného (viz kapitola 2.2.5.).

U příslovečného určení účelu se v právní italštině smluv často objevuje základní předložka *a*: např. *a copertura*, *a garanzia*, *a saldo*. Tento úzus považujeme za stylisticky příznakový.

Př:

- *l'acquirente provvederà ad un'adeguata assicurazione a copertura di tutti i rischi*
- *il pegno costituito da un terzo permane a garanzia delle obbligazioni*
- *a garanzia della regolare esecuzione del presente contratto*
- *ha effettuato i versamenti a saldo del corrispettivo il sig. <...>*
- *consegna al sig. <...>, a saldo del mutuo*
- *a saldo del prezzo al momento del rogito notarile*
- *la società <...> riceve a saldo del pagamento*

V právní italštině smluv jsme dospěli k názoru, že se vyskytují jak předložky, tak předložkové výrazy, a to jak stylisticky neutrální, tak stylisticky příznakové. V právní italštině smluv neplatí absolutně ani jedna z dvou tezí ve srovnání s právní italštinou obecně: jednoduché předložky jsou nahrazovány předložkovými výrazy a stylisticky bezpříznakové předložky jsou nahrazovány stylisticky příznakovými předložkami. Na základě našich parciálních analýz jsme dospěli nicméně k názoru, že víceslovné předložkové výrazy jsou frekventovanější. Bez ohledu na kvantitativní charakteristiku považujeme za důležitější poznatek, týkající se motivace upřednostňování víceslovných předložkových výrazů a stylisticky příznakových předložek. Domníváme se totiž, že výskyt předložkových výrazů a stylisticky příznakových předložek je v právní italštině smluv motivován pragmatickými faktory. Tyto výrazové prostředky odpovídají požadavku jednoznačné sémantické interpretace, která se jeví jako podstatný rys právní italštiny smluv. Požadavku explicitnosti v PIS odpovídá také častý výskyt participia. V PIS se nepotvrdila ani stereotypnost předložek, a to ani u jazykových šablon. Vyskytoval se velmi bohatý rejstřík předložek a předložkových výrazů.

2.3. Konkurence verbonominálních perifrází a plnovýznamových sloves v právní italštině smluv

Za verbonominální perifráze budeme považovat v této práci rozložené konstrukce, spočívající ve spojení slovesa s oslabeným lexikálním významem (viz níže) a dějového substantiva, odvozeného od plnovýznamového slovesa, které nahrazují synonymní plnovýznamové sloveso (např. *pagare* x *effettuare pagamento*, *verificare* x *provvedere alla verifica*, *inviare* x *procedere all'invio*).

Na vysoké frekvenci verbonominálních opisných vazeb v právní italštině obecně, které konkurují plnovýznamovým slovesům, se shodují všichni italští lingvisté, o které jsme se v této práci opírali. Pouze Cortelazzo tuto charakteristiku nezmiňuje. Každý z nich zdůrazňuje poněkud odlišný aspekt ohledně jejich výskytu. Mortara označuje perifráze jako prostředek stylistické aktualizace, považuje je za prvky vyššího registru ve srovnání se stylisticky neutrálním plnovýznamovým slovesem (srov. Mortara, 2001 : 178). Berruto považuje tyto opisy za pouhé jazykové šablony, které patří k stereotypům právního jazyka a které se používají pouze ze setrvačnosti (srov. Berruto, 1987 : 164). Podobný názor zastává Sobrero a kvalifikuje je jako projev redundance v právním jazyce (srov. Sobrero, 2003 : 261). O **reduanci, stereotypnosti a stylistické diferenciaci** vůbec se velmi často hovoří v souvislosti s právní italštinou, jak už jsme mohli vidět v souvislosti s předložkami a předložkovými výrazy (viz kapitola 2.2.) a také s nominalizací (viz kapitola 2.1.). Připomeňme, že podle Dardana výskyt těchto opisných vazeb je motivován tím, že autoři právních textů preferují foneticky delší výraz bez jakéhokoliv funkčního opodstatnění (stejně jako víceslovných předložkových výrazů – viz kapitola 2.2). Podle téhož autora je těchto vazeb nadužíváno a jen zdánlivě přispívají k větší přesnosti výpovědi. Upozorňuje také, že výskyt perifrází způsobuje změny v morfosyntaktickém plánu právních textů, především pak způsobuje vyšší frekvenci substantiva a nominálního stylu a v neposlední řadě zmiňuje vysokou kolokabilitu (6) sloves s oslabeným lexikálním významem (srov. Dardano, 1986 : 190-191).

(6) Bylo by užitečné provést podrobnou studiu o kolokabilitě sloves s oslabeným lexikálním významem.

Serianni pak poukazuje na sémantický plán a tvrdí, že u těchto opisných vazeb sémantická informace není nesená slovesem, nýbrž je přenesena na substantivum stejného slovního základu (např. *cancellare – effettuare una cancellazione*). Připomeňme již citovaný názor Serianniho, podle kterého se sloveso omezuje na prosté uvedení substantiva (srov. Serianni, 2003 : 132-133) a sloveso má obecný význam (srov. Serianni, 2003 : 84-85). Také podle Sobrera jsou tato slovesa sémanticky prázdná (srov. Sobrero, 1993 : 261).

Na základě rozboru korpusu právní italštiny smluv jsme dospěli k názoru, že v této subvarietě právní italštiny je výskyt verbonominálních perifrází motivován odlišně, než jak je uváděno v odborné literatuře v souvislosti s právní italštinou obecně (kromě výše uvedeného názoru Serianniho). Co se týče stylistické stránky, nepopíráme jejich stylistický účinek ani v PIS. Verbonominální perifráze mají zcela jistě nepopíratelný vliv na stylistickou aktualizaci, nicméně domníváme se, že v právní italštině smluv jde o druhotný aspekt. Přesto v jednom případě, jak si dále ukážeme, volba mezi plnovýznamovým slovesem a verbonominální perifrází ovlivňuje zásadním způsobem stylistickou stránku. V právní italštině smluv můžeme chápat výskyt verbonominálních perifrází také jako určitou tendenci k „**eufemistickému diskursu**“ (7). Obzvláště evidentní je například rozdíl mezi následujícími dvojicemi z našeho korpusu např. *pulire/provvedere alla pulizia, lavare/effettuare il lavaggio*. Jde vlastně o konkurenci mezi **konkrétností** a **abstraktností** (která je stylisticky vyšší). Ale jak si ukážeme níže, **verbonominální perifráze nejsou pouze prostředkem stylistické diference**, ale plní některé důležité funkce, a mají několik výrazových výhod v PIS.

Co se týče výše uvedené **redundance a stereotypnosti** perifrází, která platí podle některých italských lingvistů pro právní italštinu obecně, toto jistě neplatí pro právní italštinu smluv. Verbonominální perifráze mají v PIS **především funkční opodstatnění**.

(7) Domníváme se, že rovněž častý výskyt pasiva a nominalizace v právní italštině smluv můžeme chápat jako jistý druh eufemismu v tom smyslu, že u pasiva je často potlačen agens a u nominalizace je potlačen vždy. Výpovědi jsou méně explicitní a více abstraktní.

V žádném případě je nepovažujeme za prvky redunance. Ačkoliv na verbonominální perifráze můžeme nahlížet jako na formální multiverbizaci (opakem je univerbizace, jejíž hlavním účelem je jazyková ekonomie) v PIS jsme mohli konstatovat, že v případě determinace nominální složky verbonominální perifráze přispívají k jazykové ekonomii (viz níže). Výskyt tohoto výrazového prostředku má své opodstatnění **v syntaktickém a textovém plánu a volba mezi prostým plnovýznamovým slovesem a verbonominální perifrází je také ovlivňována pragmatickými faktory** (viz níže). K stereotypnosti se vrátíme v souvislosti s pragmatickou funkcí výpovědi.

Domníváme se taktéž, že výskyt verbonominálních perifrází je inherentní právní italštině smluv. Jejich výskyt je v souladu s obecným charakterem právní italštiny, a sice se skutečností, že v právní italštině **je role substantiva posílena na úkor slovesa**. Toto souvisí především s deagentizací a důrazem na zobecnitelné a objektivizované děje v právním jazyce (viz kapitola 2.1.). Nabízí se souvislost mezi verbonominálními perifrázemi a nominalizací. U obou konstrukcí jde o transpozici děje v substantii. Děj je vyvazován z aktuálních souvislostí (srov. Grepl, 1995 : 766). U verbonominálních opisů a nominalizace je důraz kladen na substantivum. Při transformaci plnovýznamového slovesa ve verbonominální perifrázi jde o nominalizaci děje. V souladu s názorem Serianniho se domníváme, že také v PIS sloveso s oslabeným lexikálním významem pouze uvozuje substantivum (viz výše). Ačkoliv perifráze obsahují slovesný predikát, jejím jádrem je substantivum. Hlavní úlohou slovesa širokého významu je zajišťovat operace s nominalizovaným dějem ve větě. Oba dva jevy pak mají společné to, že substantivum jako nominální složka perifráze a substantivum v případě nominalizace lze snadno **tematizovat a determinovat** (viz níže). Vzhledem k vysokému výskytu nominalizace v právní italštině smluv perifráze s důrazem na dějové substantivum působí jako ústrojně složky textu a přispívají celkově k větší **koherenci**.

Na následujícím příkladu z korpusu PIS si můžeme uvědomit ústrojnost a kompaktnost opisné vazby ve výpovědi obsahující značný počet nominálních syntagmat. Jak již bylo řečeno, základní informace nesou v právním jazyce substantiva.

Př:

1. In caso di prelievi a mezzo carta Bancomat in conformità alle norme che regolano detto servizio, la Banca – qualora per effetto di tali prelievi le disponibilità in conto fossero divenute insufficienti – non provvederà al pagamento degli eventuali assegni che ad essa pervenissero per il pagamento, ancorché emessi in data anteriore a quella del prelievo effettuato a mezzo della carta Bancomat ed ancorché del prelievo stesso la Banca abbia notizia successivamente al ricevimento o alla presentazione degli assegni stessi, ma prima dell'addebito in conto.

Výskyt verbonominálních perifrází v PIS podle našeho názoru dále souvisí s další obecnou charakteristikou, a to se skutečností, že jádrem právního diskursu v PIS jsou děje a jevy ve své zobecnitelnosti. Této skutečnosti odpovídá výskyt dějových substantiv jako nominální složky verbonominálních perifrází, ale rovněž výskyt nominalizace. Připomeňme již citovanou charakteristiku odborných funkčních stylů, která spočívá v tom, že je kladen důraz na **předměty nikoliv na subjekty a jsou privilegovány jevy před procesy** (srov. Altieri Biagi in Gotti, 1991 : 97). Co se týče důrazu na předměty a jevy ve srovnání se subjekty a procesy, pro PIS toto neplatí absolutně. Jako příklad důrazu na subjekty a procesy si můžeme uvést explicitní vedlejší věty příslovečné, které se v PIS objevují pokaždé, když je důležité vyjádření podmětu nebo agentu, zatímco nominalizace plně odpovídá důrazu na předměty a zobecněné jevy (viz kapitola 2.1.). Verbonominální perifráze pak můžeme podle našeho názoru zařadit mezi jevy, které odráží důraz na předměty v nejširším slova smyslu a na jevy. Je kladen důraz na dějové substantivum - zobecněný jev (pokud se ovšem nejedná o víceslovný právní termín – viz níže). Toto si můžeme dobře uvědomit v pasivní konstrukci (funkcí pasiva je mimo jiné tematizace), kdy dějové substantivum jako předmět verbonominální perifráze v aktivní konstrukci, je podmětem a tématem věty v pasivní konstrukci. Tudiž nikoliv pouze z pragmatického hlediska, ale i z hlediska čistě lingvistického se v případě verbonominálních perifrází jedná o důraz na předměty. V případě verbonominální perifráze v pasivu se často tematizuje děj vyjádřený plnovýznamovým slovesem v předchozí výpovědi. Nominální složka (jak verbonominální perifráze, tak nominální syntagma v případě nominalizace), která je tématem výpovědi a na kterou je kladen důraz, se pak determinuje v dalších výpovědích. Tematizace substantiva a jeho další determinace zajišťuje rovněž plynulost diskursu.

Na následujícím příkladě dokládáme výskyt plnovýznamového slovesa s důrazem na agens a proces, výskyt verbonominální perifráze v pasivu, tematizace děje a determinace nominální složky verbonominální perifráze v následující výpovědi a v neposlední řadě anaforické odkazování k ději označenému plnovýznamovým slovesem (viz také kapitola 2.1.).

Příklad z PIS prvních tří bodů smlouvy:

- 1) *Il sig. **cede** al sig. <...>, la quota di compartecipazione nella società*
- 2) *La presente **cessione viene effettuata** per il corrispettivo di euro <...>,*
- 3) ***Per effetto di tale cessione**, il cessionario rimane investito di ogni diritto*

Toto je velmi častý model konkurence mezi plnovýznamovým slovesem a verbonominální perifrází: plnovýznamové sloveso v aktivu a opisná vazba v pasivu. Jejich distribuce souvisí mimo jiné s deskriptivní a preskriptivní funkcí (viz níže).

Není asi nutné zdůrazňovat, že plnovýznamové sloveso a verbonominální opis si nekonkurují v případě pasivní konstrukce. Plnovýznamové sloveso totiž nemá předmětové určení, verbonominální perifráze pak můžeme chápat jako zpředmětování procesů. Pro úplnost jsme ověřovali frekvenční analýzou výskyt opisného pasiva u lexikálně oslabených sloves *effettuare* a *eseguire* (s oběma pomocnými slovesy *essere* a *venire*). Dospěli jsme k závěru, že u těchto sloves se vyskytlo pasivum v nejméně 189 případech. To znamená, že představuje téměř polovinu paradigmat se slovesy *effettuare* a *eseguire* (viz níže).

Na následujících stránkách pak přejdeme ke konkrétním analýzám konkurence mezi prostými plnovýznamovými slovesy a příslušnými verbonominálními perifrázemi v PIS a následně se budeme snažit dokázat funkční opodstatnění verbonominálních perifrází.

Nejdříve jsme podrobili frekvenční analýze konkureční dvojice prostých sloves a verbonominálních opisů, uváděných Berrutem (srov. Berruto, 1987 : 92) a dále Seriannim (srov. Serianni, 2003 : 133). Co se týče samotné frekvenční analýzy, u obou dvou skupin jsme sledovali kořenový morfém sloves. Tímto způsobem jsme získali všechny možné tvary jak plnovýznamových sloves, tak sloves podílejících se na perifrázích. U analýzy plnovýznamových sloves jsme zadali takové parametry, aby v konečném počtu nefigurovala odvozená podstatná jména (např. *comunica** and not *comunicazione*, and not *comunicazioni*). Nevýhodou takového zadání je ale skutečnost, že software v takovém případě nezobrazí dokumenty, ve kterých se sice tvar slovesa *comunicare* vyskytl, ale obsahoval zároveň odvozené substantivum. U verbonominálních opisů jsme sledovali kořen daného pomocného

slovesa a substantivum jak v singuláru, tak v plurálu. U této analýzy jsme zadali takové kritérium vyhledávání, aby software mohl vyhledat nejrůznější syntaktické konstrukce, do kterých vstupovala daná slovesná a jmenná složka syntagmatu a které se vyskytly v rozsahu pěti grafických jednotek. Software tak vyhledá kombinace bez ohledu na jejich pořadí.

Tabulka č. 10 Kvantitativní analýza prostých plnovýznamových sloves a verbonominálních perifrází

Prostá plnovýznamová slovesa	Verbonominální perifráze
<i>comunica*</i> – nejméně 70x	<i>da* comunicazione</i> – nejméně 59x
<i>paga* + pagh*</i> – nejméně 53x + nejméně 25x	<i>effettu* pagamento</i> – nejméně 75x
<i>cancella*</i> – nejméně 16x	<i>effettu* cancellazione</i> – 0 výskyt
<i>esegui*</i> – nejméně 152x	<i>proced* esecuzione</i> – nejméně 6x
<i>notific*</i> – nejméně 31x	<i>provved* notifica</i> – 0 výskyt
<i>rifiut*</i> – nejméně 21x	<i>oppor* rifiuto</i> - 0 výskyt
<i>verific*</i> – nejméně 52x	<i>oper* verifica</i> - 7 výskyt
<i>modific*</i> – nejméně 43x	<i>apport* modifiche</i> – nejméně 11x
<i>varia*</i> – nejméně 23x	<i>apport* variazioni</i> – nejméně 11x
CELKEM nejméně 486x	CELKEM nejméně 169x

Na základě této parciální analýzy jsme zjistili, že prostá plnovýznamová slovesa jsou početnější (dále si ukážeme, že zvláště u jedné typologie případů pragmaticky motivované vskutku převládají slovesa plnovýznamová). Domníváme se, že některá ze sloves uváděných italskými lingvisty jako typická pro právní italštinu obecně, **nepatří mezi slovesa s oslabeným lexikálním významem**, a to: *dare*, *opporre*, *apportare*. Jejich kolokabilita je mnohem nižší než u sloves, které v této práci považujeme za slovesa s oslabeným lexikálním významem a které se tedy vyznačují širokou kolokabilitou. Za slovesa s oslabeným lexikálním významem u verbonominálních perifrází budeme považovat v PIS následující slovesa: *effettuare*, *eseguire*, *provvedere*, *procedere* (viz dále). Tato slovesa mají v PIS vysokou kolokabilitu, jak si ukážeme.

Nyní se vrátíme k výše uvedeným třem slovesům, které nepovažujeme za slovesa s oslabeným lexikálním významem vzhledem k tomu, že podle našeho názoru nemají žádný význam (kromě několika výjimek). Tato slovesa, především sloveso *opporre* si

zachovává svůj význam; slovesa *apportare*, *dare* sice v některých kolokacích mohou konkurovat plnovýznamovým slovesům, v každém případě je jejich kolokabilita omezenější. Toto dokazuje následující skutečnost – zmíněná slovesa nejsou nikdy slučitelná se substantivy níže analyzovanými, které naopak tvoří syntagmata se všemi perifrastickými slovesy např. *nomina*, *acquisto*, *vendita*, *cessione*, *consegna*, *pagamento* (*effettuare la nomina*, *eseguire la nomina*, *provvedere alla nomina*, *procedere alla nomina*). Nemůžeme utvořit například následující kolokace vzhledem k jejich inkompatibilitě: **dare nomina*, **opporre vendita* (pouze ve významu *namítat prodej*), **apportare consegna*.

Sloveso *apportare* vytvářelo v PIS kolokace s následujícími substantivy: *modifica/modificazione* (8), *variazione*, *perfezionamento*, *correzione*. V těchto případech jim konkurují plnovýznamová slovesa: *modificare*, *variare*, *perfezionare*, *correggere*. Význam slovesa *apportare* u těchto kolokací je oslabený – opis *apportare modifica* - bychom mohli přeložit jako *způsobit změnu* = *změnit*. Toto sloveso má v právním jazyce dále specifický význam „vložit“ – například *apportare il capitale*. Také derivované substantivum je součástí právní terminologie, často ve formě víceslovného právního termínu: *apporto di denaro*, *apporto di capitale*, *apporto in natura* (*peněžitý vklad*, *vklad kapitálu*, *nepeněžitý vklad*) a dále význam „předložit“ (například „předložit důkazy“).

Také sloveso *opporre* si plně si zachovává svůj lexikální význam: *namítat*. V PIS se vyskytovalo v kolokacích se substantivem *eccezione* (nejméně 10x) a jednou se substantivem *vincoli di legge*. Substantivum *opposizione* má pak konkrétní právní význam (*odpor*- druh opravného prostředku).

Nakonec sloveso *dare* vytvářelo v PIS kolokace s následujícími substantivy: *rendiconto*, *parere*, *collaborazione*, *approvazione*. V kolokacích *dare rendiconto*, *dare parere* si plně si zachovává svůj lexikální význam: „dát“, „poskytnout“. Jedná se o typologii, kterou budeme nazývat „nevlastní perifráze“, které nemají v systému jazyka synonymní plnovýznamové sloveso (viz níže). V některých případech ovšem opisy se slovesem *dare* konkurují prostému plnovýznamové slovesu. Těchto případů je poskrovnu.

dare comunicazione/comunicare

dare collaborazione/collaborare

dare approvazione/approvare

(8) Rovněž v PIS jsme zaznamenali deverbativní substantiva bez sufixů – např. *modifica* nebo *stipula*.

Jak jsme výše uvedli, za slovesa s oslabeným lexikálním významem budeme považovat slovesa *provvedere a, effettuare, procedere a, eseguire*. Tyto na rozdíl o výše uvedených čtyř sloves, jak jsme si ukázali, mají schopnost vytvářet kolokace s mnohými substantivy. Přitom jak uvidíme, je nutné rozlišovat mezi substantivy dějovými a nedějovými. Dále jsme mohli konstatovat, že jsou vhodné při vytváření syntagmat s víceslovnými právními termíny. Pro úplnost uvádíme jejich frekvenci v PIS. Sledovali jsme pouze kořenový morfém, abychom zjistili celé paradigma a druhý údaj dokumentuje výskyt infinitivu.

Tabulka č. 11 Kvantitativní analýza sloves s oslabeným lexikálním významem

<i>effettu*</i> - nejméně 258x - <i>effettuare</i> – nejméně 107x
<i>esegu*</i> - nejméně 152x - <i>eseguire</i> – nejméně 73x
<i>provved*</i> nejméně 200x - <i>provvedere</i> – nejméně 67x
<i>proced*</i> - nejméně 153x - <i>procedere</i> - nejméně 41x

Pozn:

*proced** - údaj zahrnoval také substantiva *procedura, procedimento* (řízení)

*provved** - údaj zahrnoval také substantivum *provvedimento* (rozhodnutí)

V PIS se sloveso *provvedere* podílelo například na následujících verbonominálních perifrázích: *provvedere alla sostituzione, alla liquidazione, alla consegna, alla difesa in giudizio, alla stipula, alla rimozione, alla gestione, alla fornitura* atd., které můžeme nahradit plnovýznamovými slovesy: *sostituire, liquidare, consegnare, difendere in giudizio, stipulare, rimuovere, gestire, fornire*.

Také na slovese „*procedere*“ si můžeme ukázat, že se podílí na vytváření verbonominálních konstrukcí např. *procedere al ritiro, alla verifica, al perfezionamento, alla votazione, alla liquidazione, alla vendita, all'acquisto* atd., jimž konkurují prostá slovesa: *ritirare, verificare, perfezionare, votare, liquidare, vendere, acquistare*.

Totéž platí pro sloveso *effettuare*, které mělo nejvyšší frekvenci mezi analyzovanými slovesy. Podílelo se například na těchto opisech: *effettuare scelte, storno, addebito, lavori, viaggi, controlli* atd. v konkurenci s plnovýznamovými slovesy: *scegliere, stornare, addebitare, lavorare, viaggiare, controllare*.

V neposlední řadě sloveso *eseguire* se podílelo v analyzovaném korpusu například na těchto opisných vazbách: *eseguire - ripristino, sgombero, deliberazioni, mutamenti, pagamento*, nahraditelné slovesy: *ripristinare, sgomberare, deliberare, mutare, pagare*.

Dále jsme provedli frekvenční analýzu často frekventovaných sloves v PIS a ověřovali jsme jejich konkurenci s verbonominálními perifrázemi. U prostého plnovýznamového slovesa jsme sledovali jak kořenový morfém (podle principu, který jsme aplikovali u analýzy č.10), tak infinitiv. Rovněž u verbonominálních perifrází jsme aplikovali totožný princip jako u analýzy č.10.

Tabulka č. 12 Kvantitativní analýzy konkurence plnovýznamových sloves: *nominare, acquistare, vendere, cedere, consegnare, pagare, controllare, versare, ridurre* a verbonominálních perifrází

<i>nominare</i> – nejméně 33x
<i>nomin*</i> – nejméně 92x
<i>provved*</i> <i>nomina</i> nejméně 12x
<i>effettu*</i> <i>nomina</i> nejméně 2 x
<i>proced*</i> <i>nomina</i> nejméně 2x
<i>esegu*</i> <i>nomina</i> – nulový výskyt
Celkem – nejméně 16x

Př:

Il Procacciatore non potrà **nominare** subagenti o altri collaboratori

Se una delle parti non **provvede alla nomina** del proprio arbitro

<i>acquistare</i> – nejméně 47x
<i>acquist*</i> – nejméně 58x
<i>provved*</i> <i>acquisto</i> nejméně 2x
<i>effettu*</i> <i>acquisto</i> nejméně 4x
<i>proced*</i> <i>acquisto</i> nejméně 3x
<i>esegu*</i> <i>acquisto</i> – nulový výskyt
CELKEM – nejméně 9x

Př:

i sottoscritti riconoscono sin da ora che ciascuno di essi, anche durante la convivenza, potrà acquistare la proprietà di beni immobili

Il cedente concede all'acquirente il diritto esclusivo di opzione, per procedere all'acquisto dei diritti esclusivi

<i>vendere</i> – nejméně 69x
<i>vend*</i> – nejméně 52x
<i>effettu*</i> <i>vendita</i> – nejméně 17x
<i>proced*</i> <i>vendita</i> – nejméně 6x
<i>provved*</i> <i>vendita</i> – nulový výskyt
<i>esegu*</i> <i>vendita</i> – nejméně 1x
CELKEM – nejméně 24x

Př:

In particolare B si impegna a non fabbricare, distribuire e vendere, direttamente o indirettamente

Quale corrispettivo per la locazione degli spazi della mostra nei quali verrà effettuata la vendita del catalogo

<i>cedere</i> – nejméně 85x
<i>ced*</i> - nejméně 56x
<i>effettu* cessione</i> – nejméně 6x
<i>proced* cessione</i> – nulový výskyt
<i>provved* cessione</i> – nulový výskyt
<i>esegu* cessione</i> – nulový výskyt
CELKEM – nejméně 6x

Př:

<...> si impegna altresì a far sì che <...> deliberi una modifica dello Statuto Sociale così da prevedere che ciascun socio non possa cedere le azioni

La presente cessione è effettuata senza limiti di tempo e di territorio.

<i>consegnare</i> - nejméně 43x
<i>consegn*</i> - nejméně 56x
<i>effettu* consegna</i> – nejméně 10x
<i>provved* consegna</i> - nejméně 7x
<i>esegu* consegna</i> – nejméně 5 x
<i>proced* consegna</i> – nejméně 3x
CELKEM nejméně 25x

Př:

Il locatore dovrà consegnare l'unità da diporto oggetto del contratto

La consegna verrà effettuata entro e non oltre <...>

<i>pagare</i> – nejméně 62x
<i>paga</i> * - nejméně 53x + <i>pagh</i> * - nejméně 25x – celkem nejméně 78x
<i>effettu</i> * <i>pagamento</i> – nejméně 66x
<i>provved</i> * <i>pagamento</i> – nejméně 28x
<i>esegu</i> * <i>pagamento</i> - nejméně 3x
<i>proced</i> * <i>pagamento</i> – nejméně 2x
CELKEM nejméně 99x

Př:

In caso di ritardo nella prestazione il debitore sarà obbligato a pagare al creditore la somma di euro <...> per ogni giorno di ritardo.

...per fatto e colpa del Promotore qualora il Promotore non provveda al pagamento di parte o di tutti i compensi pattuiti..

<i>controllare</i> - nejméně 21x
<i>controll</i> * - nejméně 18x
<i>effettu</i> * <i>controllo</i> – nejméně 9 x
<i>provved</i> * <i>controllo</i> - nejméně 1 x
<i>esegu</i> * <i>controllo</i> – nejméně 1x
<i>proced</i> * <i>controllo</i> – nejméně 4 x
CELKEM nejméně 15x

Př:

La concedente avrà diritto di controllare la corrispondenza dei prodotti ai prototipi approvati.

In ogni momento nel corso dell'esecuzione del presente contratto e, successivamente alla sua risoluzione,, consentirà alla stessa A di procedere a controlli

<i>versare</i> - nejméně 65 x
<i>versa</i> * - nejméně 128x

<i>effettu* versamento</i> – nejméně 11x
<i>provved* versamento</i> - nejméně 3x
<i>esegu* versamento</i> - 0 výskyt
<i>proced* versamento</i> – 0 výskyt
CELKEM nejméně 14x

Př:

*Le parti convengono cheil corrispettivo che la società dovrà **versare** all'albergatore è pari a euro....*

*Sono benemeriti dell'associazione coloro che **effettuano versamenti** al fondo di dotazione ritenuti di particolare rilevanza dal consiglio direttivo.*

<i>ridurre</i> - nejméně 17 x
<i>ridu*</i> – nejméně 17x
<i>effettu* riduzione</i> – 0 výskyt
<i>provved* riduzione</i> - 0 výskyt
<i>esegu* riduzione</i> – 0 výskyt
<i>proced* riduzione</i> – 0 výskyt
CELKEM 0 výskyt

Z výše uvedených frekvenčních analýz je zřejmé, že v PIS se vyskytují jak verbonominální opisy, tak prostá plnovýznamová slovesa. Všechna čtyři slovesa s oslabeným lexikálním významem konkurovala plnovýznamovým slovesům. Nejfrekventovanější bylo sloveso *effettuare*, a to jak v celkové frekvenční analýze (tabulka č. 11), tak v analýzách parciálních. Ačkoliv frekvenční analýzou jsme sledovali nepatrný počet sloves (nicméně jednalo se o frekventovaná slovesa), považujeme za důležitý poznatek, že plnovýznamová slovesa byla v PIS frekventovanější (kromě verbonominálního opisu se substantivem *pagamento*). Pokusíme se podívat blíže na jejich konkurenci. Předtím, než přejdeme k jednotlivým jazykovým rovinám, které jsou dotčeny výskytem verbonominálních perifrází, musíme nejdříve upozornit na skupinu kolokací, kterým nekonkuruje

plnovýznamové sloveso. Je totiž nutné rozlišit mezi kolokacemi tvořenými slovesy s oslabeným lexikálním významem a nedějovým nedeverbativním substantivem (viz níže ad 1.), které pro účely této práce nazveme „nevlastní perifráze“ a verbonominálními opisy „vlastní“ – tedy ty, kterým konkurují plnovýznamová slovesa (viz níže ad 2.)

Funkci nominální složky u verbonominálních opisů se slovesy: *effettuare, eseguire, provvedere, procedere* mohou zastávat tyto tři typy lexémů:

1.) nedějové nedeverbativní substantivum – „nevlastní perifráze“. Na rozdíl od vlastních perifrází (viz níže), u kterých jsou substantiva odvozená od sloves, tato substantiva nejsou deverbativní povahy. Příslušná slovesa ani v systému jazyka neexistují nebo existují, ale jsou považována za neologismy (viz níže). V tomto případě tedy neexistuje ani konkurence mezi plnovýznamovým slovesem a verbonominální perifrází např. *eseguire un contratto, eseguire un mandato, eseguire una sentenza, effettuare il sopralluogo*. Upozorňujeme, že u této skupiny kolokací, se vyskytovala v PIS pouze slovesa: *effettuare* a *eseguire*. **Domníváme se, že výskyt těchto kolokací souvisí se skutečností, že v právním jazyce tvoří substantiva (9) převážnou část právní terminologie, která se pojí právě s těmito slovesy s oslabeným lexikálním významem.** Dodejme jen, že právními termíny budeme rozumět pojmenování právní skutečnosti, jejichž význam je možné přesně definovat (srov. Tomášek, 1998 : 44). Příslušná denominální slovesa denotující specifické právní činnosti totiž většinou neexistují. Můžeme uvést jeden příklad takového denominálního slovesa, které Sobrero označuje za neologismus: *disdetta – disdettare* (srov. Sobrero, 1993 : 261). Zkusme se podívat blíže například na výše uvedené substantivum *sopralluogo* a na jeho konverzi v denominální sloveso *sopralluogare*.

V PIS se sloveso *sopralluogare* sice nevyskytlo, ale sloveso dokládá internetový vyhledávač Google. Sloveso se vyskytlo 16x. V několika případech bylo sloveso v uvozovkách, což dokládá jeho charakter neologismu. Navíc se nejednalo o texty právní povahy.

⁴⁾ Tomášek neřadí slovesa mezi právní termíny. Řadí je do kategorie „slovních spojení“ (kromě dalších dvou kategorií, které představují: právní termíny, jazykové šablony), kterými rozumí víceslovné výrazy terminologické povahy. Jako příklad uvádí pevnou vazbu slovesa k určitému substantivu – např.: *vynést zsudek* (srov. Tomášek, 1998 : 46)

Př: *Ora parto con ricerche immobiliari, tra un paio di settimane verremo a sopralluogare.*

Z této skupiny kolokací, které nemají v systému odpovídající sloveso, můžeme vydělit ještě jednu skupinu substantiv, jejichž charakteristika spočívá v tom, že lexémy nejsou právními termíny např. *effettuare lo spettacolo, effettuare esami, effettuare il tirocinio, effettuare inserzioni* (ve standardní italštině by se pravděpodobně vyskytlo sloveso *fare*). Domníváme se, že v těchto případech výskyt slovesa *effettuare* je pouhou stylistickou variantou. Přestože tradiční slovníky neuvádějí denominální slovesa k výše uvedeným substantivům, na internetovém vyhledávači Google jsem opět našli odpovídající denominální slovesa ve dvou případech:

- *tirociniare* – 1x (*andrò a tirociniare a Salvatii Copiii*)
- *inserzionare* – 63x (*Come posso inserzionare un'auto con la relativa foto*)

Také ve výše uvedených případech se domníváme se, že se jedná o neologismy příslušející hovorové stylistické rovině. Navíc jak jsme viděli, v PIS je kladen důraz na jevy, předměty, z lingvistického hlediska tedy na substantiva, a proto pravděpodobně není třeba, aby vznikala příslušná slovesa není třeba – alespoň ve stylisticky vyšší rovině (viz níže). Pro tuto funkci se nejlépe hodí právě sloveso s oslabeným lexikálním významem.

2.) **deverbativní substantiva** - „**vlastní verbonominální perifráze**“. Těmto kolokacím konkuruje prosté plnovýznamové sloveso. K této skupině můžeme uvést následující příklady dvojic: *istituire/effettuare l'istituzione, trasferire/effettuare il trasferimento, costituire/procedere alla costituzione, nominare/procedere alla nomina, vendere/procedere alla vendita, cedere/effettuare la cessione, viaggiare/effettuare il viaggio, lavorare/effettuare il lavoro, soggiornare/effettuare il soggiorno*. U posledních tří plnovýznamových sloves si můžeme všimnout, že při jejich transformaci ve verbonominální perifrázi se mění **kategorie povahy děje**. Domníváme se, že verbonominální perifráze v konkurenci s plnovýznamovým atelickým slovesem umožňuje vyjádřit **povahovědějový aspekt teličnosti** (vyjádřit cíl děje) a tvořit **opozici telický – atelický**.

Tuto skutečnost si můžeme ověřit na následujících dvojicích, které se vyskytly v PIS, kdy sloveso plnovýznamové je atelické a verbonominální perifráze vyjadřuje teličnost.

- *viaggiare – effettuare il viaggio*
- *lavorare/eseguire il lavoro*
- *soggiornare – effettuare il soggiorno*
- *monitorare – effettuare il monitoraggio*
- *trattenere – effettuare la trattenuta*
- *conservare – provvedere alla conservazione*
- *gestire – effettuare la gestione*
- *proteggere – eseguire le opere di protezione*
- *riparare – effettuare la riparazione*
- *commerciare – provvedere alla commercializzazione*
- *passare – effettuare il passaggio*

Můžeme si také všimnout, že vazba utvořená ze slovesa s oslabeným významem a předmětu (v případě, že takové vazbě konkuruje plnovýznamové sloveso – tedy vlastní verbonominální perifráze) je analogická případům, kdy sloveso atelické ve spojení s předmětem mění povahu děje. Můžeme uvést příklad na atelickém slovese *recitare*, které ve spojení s předmětem – např. *recitare una poesia* - se transformuje v sloveso telické (srov. Renzi, 2001 : II, 29). Také v případě vazby slovesa s oslabeným lexikálním významem a předmětu se cíl děje přenáší na předmět a taková syntaktická konstrukce vyjadřuje teličnost. Do výše uvedeného vzorce - *recitare una poesia* - bychom mohli dosadit místo slovesa *recitare* sloveso *effettuare* a místo předmětu *poesia* substantivum *recita* – *effettuare una recita*. Jak ovšem víme, neplatí absolutně, že každé atelické sloveso, ke kterému se váže předmět, se stává automaticky slovesem telickým (srov. Hamplová, 1994 : 13). Ačkoliv jsme mohli konstatovat, že změna povahy slovesného děje koreluje s valenční strukturou slovesa s oslabeným lexikálním významem, zjištění, zda-li se jedná o systémovou záležitost, by vyžadovalo podrobnější výzkum.

3.) právní termín ve formě víceslovného pojmenování

Tato kategorie je poněkud specifická – zařadili bychom ji spíše do kategorie nevlastních perifrází. Kolokace tvořené slovesem s oslabeným lexikálním významem a víceslovným právním termínem sice lze transponovat na prosté plnovýznamové sloveso a adverbium, ale tato transpozice má závažné **stylistické důsledky**, jak uvidíme. Takové synonymní hypotetické konstrukce plnovýznamového slovesa a adverbia jsme v PIS ani

nezaznamenali. Uvidíme, že pokud chceme zachovat stylistickou hodnotu kolokace, respektive stylistickou a především právní příznakovost nominální složky, je nutné použít sloveso s oslabeným lexikálním významem. Nejčastěji se jedná o model: substantivum + atribut (nejčastěji relační adjektivum), jak si ukážeme níže. Právní termín v podobě víceslovného pojmenování má jednoznačnou denotaci, je součástí právní terminologie, zatímco prosté plnovýznamové sloveso a adverbium, které může teoreticky konkurovat kolokaci, tvořené slovesem s oslabeným lexikálním významem a víceslovným pojmenováním, podle našeho názoru má charakter neterminologický, nejsou právně ani stylisticky příznakové: např. *provvedere alla vendita coattiva/vendere coattivamente*. Slovesa s oslabeným lexikálním významem tedy zajišťují operace ve větě nejenom s jednoslovnými právními termíny (ad 1.), ke kterým neexistuje příslušné plnovýznamové sloveso, ale také s víceslovnými právními termíny.

Stačí uvést několik příkladů. Při transpozici v plnovýznamové sloveso a adverbium uvádíme hypotetické synonymní konstrukce, které jsme v PIS nenalezli, kromě adverbii *coattivamente* a *giudizialmente*, které se ovšem nevyskytly s níže uvedeným slovesem. Adverbium *coattivamente* se vyskytlo 1x: *mettere in liquidazione volontariamente o coattivamente*. Na tomto příkladě vidíme, že v případě konstrukce plnovýznamového slovesa s adverbium se nejedná o terminologické spojení také vzhledem k tomu, že konstrukci lze dále modifikovat – adverbium *volontariamente*. Adverbium *giudizialmente* se pak vyskytlo v následujících kolokacích: *perseguire giudizialmente, dichiarare giudizialmente, accertare giudizialmente, agire giudizialmente*, k nimž existují víceslovná pojmenování právně příznaková ve dvou případech: *dichiarazione giudiziale, accertamento giudiziale*.

Př:

- *procedere alla vendita fallimentare vs. vendere fallimentarmente* (10)
- *provvedere alla esecuzione coattiva vs. eseguire coattivamente*
- *effettuare la cessione forzata vs. cedere per forza/cedere forzatamente*
- *effettuare il pagamento differito vs. pagare in modo differito (con ritardo)*
- *effettuare la vendita lesiva vs. vendere lesivamente*
- *eseguire il controllo doganale vs. controllare doganalmente*
- *effettuare l'acquisto ereditario vs. acquistare ereditariamente*
- *effettuare l'acquisto traslativo vs. acquistare traslativamente*

(10) Internetový vyhledávač Google tento lexém registruje, jeho význam byl ovšem „neúspěšně“, nikoliv „konkurzně“.

- *procedere al controllo statale vs. controllare statalmente*
- *provvedere al versamento postale vs. versare postalmente*
- *procedere alla vendita giudiziale vs. vendere giudizialmente*
- *eseguire promozioni stagionali vs. promuovere stagionalmente*

Shrňeme-li tuto problematiku, pak plnovýznamová slovesa a slovesa s oslabeným lexikálním významem si konkurují pouze v případě uvedeném ad 2.). Za důležitý poznatek považujeme skutečnost, že perifrastická slovesa vytvářejí kolokace v následujících případech:

1. Sloveso s oslabeným lexikálním významem + právně příznakový jednoslovný lexém: např. *effettuare il soprallugo*. K této formaci neexistuje příslušné denominální stylisticky neutrální nebo příznakové sloveso.

2. Sloveso s oslabeným lexikálním významem + právní termín ve formě víceslovného pojmenování. Synonymní konstrukci s plnovýznamovým slovesem a adverbium sice můžeme vytvořit, ale má odlišnou stylistickou hodnotu, a postrádají právní příznakovost.

Kromě stylistického aspektu, který hraje roli v konkurenci mezi kolokacemi se slovesy s oslabeným lexikálním významem a víceslovným právním termínem a prostým plnovýznamovým slovesem a adverbium, si můžeme všimnout rozdílu mezi plnovýznamovým slovesem a verbonominální perifrází u typologií ad 2.) a ad 3.) souvisejícího s charakteristikou obecnějšího rázu:

1. u verbonominálních perifrází jsou zdůrazňovány **předměty a jevy** (viz výše) např. *provvedere all'accertamento giudiziale*

2. při použití plnovýznamového slovesa je kladen důraz na **subjekt respektive agens a proces** – např. *accertare giudizialmente*.

Dále si můžeme všimnout, že použití verbonominální perifráze, u níž je nominální složka rozvitá nebo jinak determinovaná, přispívá k **jazykové ekonomii a textové koherenci**. Opisné vazby jsou sevřenější a kondenzovanější ve srovnání s prostým plnovýznamovým slovesem a příslovečným určením způsobu. Můžeme si uvést následující

příklady verbonominálních perifrází s rozvitým substantivem a hypotetické transformace v synonymní konstrukci s plnovýznamovým slovesem a adverbiem nebo vztaznou větou.

Př:

- *effettuare il trasporto diretto – trasportare direttamente*
- *provvedere alla pulizia ordinaria – pulire ordinariamente*
- *effettuare la pubblicità necessaria o utile – pubblicizzare ciò che sarà ritenuto necessario o utile/ quanto sarà ritenuto necessario o utile*
- *effettuare le comunicazioni dovute alle autorità competenti – comunicare ciò che sarà dovuto alle autorità competenti*
- *effettuare il rimborso chilometrico - rimborsare il corrispettivo in base al chilometraggio*
- *effettuare la prima proiezione pubblica – proiettare in pubblico per la prima volta*

V textové rovině verbonominální perifráze s důrazem na nominální složku umožňují tematizaci substantiva v následující výpovědi. Na následujícím příkladě si můžeme uvědomit takové textové důsledky výskytu perifrází. V následující výpovědi je původní réma tematizováno. Na příkladě můžeme také vidět již zmiňovaný důraz na předměty a jevy.

*La <...> S.p.A. si riserva di **effettuare** eventuali **controlli** presso le officine*

Detti controlli non sollevano

*la <...><...> si riserva il diritto di **effettuare vendite dirette**. **Su tali vendite** non spetta alla Commissionaria alcuna provvigione:*

*Questi **provvederà pure alla nomina** di un nuovo protector, **In caso di nomina** di una pluralità di trustees o di protectors,*

V neposlední řadě volba mezi analyzovanými konkurečními výrazovými prostředky v PIS může být ovlivňována **pragmatickými** faktory vzhledem k funkci jednotlivých výpovědí (viz také kapitola 2.1.).

V této souvislosti jsme zjistili, že v PIS po kolokacích, jejichž význam denotuje povinnost či právo např.: *avere obbligo, essere tenuto, dovere, impegnarsi, potere, avere*

diritto, avere facoltà, essere autorizzato, a jejichž význam má úzkou souvislost s regulací právní skutečnosti, existuje zřejmá tendence používat prosté plnovýznamové sloveso. Z lingvistického hlediska mají tato plnovýznamová slovesa **performativní význam**.

Pro podporu této hypotézy jsme zjišťovali frekvenci sloves *effettuare, provvedere, eseguire, procedere* po výše uvedených predikátech. Analyzovali jsme všechny tři slovesné třídy – *are, - ere, - ire* (v konečném počtu nejsou samozřejmě zahrnuta slovesa s oslabeným významem).

Tabulka č. 13 Výskyt prostých plnovýznamových sloves a sloves s oslabeným lexikálním významem po predikátech vyjadřujících povinnost či právo (s preskriptivní funkcí)

Prosté plnovýznamové sloveso	Slovesa s oslabeným lexikálním významem: <i>effettuare, provvedere, eseguire, procedere</i>
<i>si impegna</i> <i>si impegna</i> a * <i>are</i> – 128x, a * <i>ere</i> – 79x, * <i>ire</i> - 49x – celkem 256x	<i>si impegna</i> - 8,5,8,0 - celkem 21x
<i>deve</i> <i>deve</i> * <i>are</i> – 29x, * <i>ere</i> - 76x, * <i>ire</i> - 23x celkem - 128x	<i>deve</i> - 0,3,0,0 – celkem 3x
<i>dovrà</i> * <i>are</i> - 99x, * <i>ere</i> - 180x, * <i>ire</i> - 60x celkem 339x	<i>dovrà</i> – 4,14,0,1 – celkem 19x
<i>può</i> * <i>are</i> - 48x, * <i>ere</i> - 82x, * <i>ire</i> - 23x celkem 153x	<i>può</i> - 2, 3, 2, 3 – celkem 10x
<i>ha diritto</i> * <i>are</i> - 8x, * <i>ere</i> - 25x, * <i>ire</i> - 4x celkem 37x	<i>ha diritto</i> - 2, 4, 4, 3 – celkem 13x

<i>potrà</i> – * <i>are</i> - 107x, * <i>ere</i> - 198x, * <i>ire</i> - 49x celkem 354x	<i>potrà</i> -10, 3, 6, 7 – celkem 26x
--	---

Z frekvenční analýzy vyplývá, že slovesa s oslabeným lexikálním významem se po těchto predikátech vyskytovala v omezené míře. Potvrdili jsme tedy, že v PIS po predikátech s performativním významem se vyskytují převážně plnovýznamová slovesa. Je možné, že volba plnovýznamového slovesa souvisí také s jeho větší konkrétností a ilokuční silou na rozdíl od abstraktnější verbonominální perifráze, která klade důraz na předměty a jevy. Samozřejmě, že toto neplatí zcela absolutně, volba je rovněž ovlivňována dalšími nepragmatickými faktory. Nicméně můžeme konstatovat, že v žádném případě nemůžeme mluvit o stereotypnosti těchto prostředků v PIS.

Následně si uvedeme typologii případů, kdy se vyskytovala perifrastická slovesa ve výše uvedeném lexikálním okolí a jejich motivaci.

1. **jazyková ekonomie:** *effettuare copie non autorizzate* (byla by nutná vedlejší věta), *effettuare riparazioni non urgenti/ necessarie riparazioni* (byla by nutná vedlejší věta), *eseguire svendite e promozioni stagionali* (místo dvou sloves: *svendere, promuovere* se vyskytlo jedno sloveso, dále pak *promuovere stagionalmente* má odlišnou stylistickou hodnotu),
2. **neexistence odpovídajícího plnovýznamového slovesa nebo odlišná stylistická hodnota plnovýznamového slovesa a adverbia**– *effettuare sopralluoghi* (ad 1. – viz výše) *eseguire inventario fisico* (ad 3. – viz výše)

Z hlediska formální strukturace smluv jsme zjistili, že se **prosté plnovýznamové sloveso v PIS velmi často vyskytovalo v uvozovacích šablonách smluv**. Opisná vazba zdůrazňuje způsob provádění děje a má deskriptivní funkci, a z tohoto důvodu se vyskytovala spíše v následujících člancích smluv. Verbonominální perifráze slouží k dalšímu popisu okolností, kdy je důraz kladen právě na deverbativní substantivum. Prosté plnovýznamové sloveso má spíše funkci preskriptivní. Následující příklad představuje typickou strukturu smlouvy. V prvním článku smlouvy se objevuje prosté plnovýznamové sloveso s preskriptivní funkcí a v následujícím článku nebo člancích verbonominální perifráze s funkcí deskriptivní.

1.)

Art. 1 - Oggetto

*La società <...>, come sopra rappresentata, **vende** al sig. <...>, che accetta ed acquista, l'apparecchiatura denominata “<...>”,*

Art. 2 - Prezzo

***La vendita è effettuata** per il prezzo di euro <...>, che viene corrisposto come segue:*

2.)

*Il sig. <...> dichiara di **cedere, e cede**, al sig. <...>, che dichiara di accettare ed acquistare, la quota di compartecipazione*

2) ***La presente cessione viene effettuata** per il corrispettivo di euro <...>,*

3) ***Per effetto di tale cessione**, il cessionario rimane investito di ogni diritto*

Nakonec jsme si všimli, jaké konkureční výrazové prostředky existují v PIS k verbonominálním perifrázím. U následujících příkladů můžeme mluvit o **redunanci**. Podle našeho názoru tyto formace souvisí s abstraktností právního diskursu a jeho prestiží.

Př:

compiere operazioni di verifica/verificare; procedere ad atti di controllo/controllare; effettuare operazioni di controllo/controllare; effettuare interventi di riparazione/riparare; effettuare lavori di riparazione/ riparare; applicare il provvedimento della riduzione/ridurre; effettuare interventi di consegna/consegnare.

Na závěr tedy můžeme konstatovat, že v **právní italštině smluv se vyskytují oba dva výrazové prostředky**, přičemž na základě frekvenčních analýz jsme dospěli k názoru, že v **63% případů se vyskytovala plnovýznamová slovesa**. Dospěli jsme tedy k opačnému závěru na rozdíl od právní italštiny obecně. V PIS jsme mohli vymezit především jednu typologii prostých plnovýznamových sloves, u které toto sloveso převládá. V tomto případě je distribuce motivována pragmatickými faktory. Dále je důležitý poznatek, že

verbonominální perifráze plní v PIS specifické úlohy a nejsou projevem redunance, jak je uváděno v souvislosti s právní italštinou obecně. V žádném případě pro právní italštinu smluv neplatí, že se jedná o pouhou stylistickou variantu prostých plnovýznamových sloves, které navíc ne vždy existují v systému jazyka, a proto mají slovesa s oslabeným lexikálním významem vysokou frekvenci. Mimo jiné umožňují vytvářet kolokace s víceslovnými právními termíny. Výskyt verbonominálních perifrází v PIS je dále ovlivňován faktory textovými (tematizace).

2.4. Neurčité tvary slovesné v právní italštině smluv

Připomeňme, že podle italských lingvistů je sloveso v právní italštině ochuzeno a neurčité tvary slovesné mají vysokou frekvenci na úkor explicitních vedlejších vět (srov. např. Sobrero, 1993 : 262). V této části se budeme zabývat výskytem **gerundia, zpodstatnělého infinitivu a přítomného participia** v právní italštině smluv. Je nutné zmínit, že vyšší frekvenci gerundia v právní italštině obecně uvádějí jako charakteristický rys pouze dva lingvisté: Sobrero (srov. Sobrero, 1993 : 262) a Berruto (srov. Berruto, 1987 : 165). Také vysoký výskyt zpodstatnělého infinitivu v právní italštině obecně uvádějí pouze dva lingvisté: Sobrero (srov. Sobrero, 1993 : 262) a Dardano (srov. Dardano, 1986 : 196). Zatímco výskyt přítomného participia uvádějí shodně všichni lingvisté, z jejichž charakteristik jsme v této práci vycházeli. Tyto výrazové prostředky budeme srovnávat nejenom s explicitními vedlejšími větami, ale také s nominalizací. Uvidíme, že implicitním větám totiž nominalizace velmi často konkuruje.

2.4.1. Gerundium v právní italštině smluv

Nejprve se budeme zabývat konkurencí gerundia, explicitních vedlejších vět a nominalizace v PIS. Provedli jsme srovnání těchto konkurenčních výrazových prostředků v PIS na základě frekvenční analýzy. Celkový výskyt gerundia v PIS jsme obdrželi na základě frekvenční analýzy exponentů gerundia – *ando* a – *endo* a u explicitních vedlejších vět jsme sledovali spojky, které uvozují významové vztahy, které může gerundium vyjadřovat – tedy vztahy **časové, způsobové, podmínkové, příčinné a přípustkové**.

Nejprve zmíníme pár obecných charakteristik gerundia. Co se týče vyjadřování prvních dvou významů – vztahy časové a způsobové - jedná se o tzv. ***gerundio di predicato***. U vztahů způsobových můžeme dále rozlišovat ***gerundio di strumento*** a ***gerundio di maniera***, u nichž je někdy obtížné určit jejich význam. U dalších tří významů – podmínkových,

příčinných a přípustkových se jedná o *gerundio di frase* (srov. Renzi, 2001 : II. 571). My zaměříme pozornost na *gerundio di predicato*.

Předtím, než přistoupíme k frekvenční analýze, upozorňujeme, že u nominalizace jsme nesledovali způsobové vztahy, u kterých existuje příliš mnoho předložek a které jsou navíc příliš polysémnní.

V právní italštině smluv jsme dospěli k následujícím výsledkům.

Tabulka č. 14 – Konkurence gerundia, explicitních vedlejších vět a nominalizace

Gerundium	Explicitní vedlejší věty	Nominalizace
* <i>ando</i> – nejméně 262x * <i>endo</i> – nejméně 222x	Vztahy časové (<i>quando, mentre, come, allorquando, allorché</i>) : nejméně 136x	<i>all'atto di, al momento di, in sede di, nel corso di, in corso di, durante</i>): nejméně 564x
	Vztahy způsobové (<i>come, come se, secondo che, in modo che</i>): nejméně 29x	
	Vztahy podmínkové (<i>qualora, se, ove, nel caso in cui, nel caso che, a condizione che, a patto che, purché</i>) : nejméně 815x	Vztahy podmínkové: <i>in caso di, nel caso di, nei casi di</i> : nejméně 562x
	Vztahy příčinné (<i>poiché, perché, dal momento che, dato che, considerato che</i>): nejméně 37x	Vztahy příčinné: <i>per motivi di, a causa di, a seguito di, per effetto di, in conseguenza di</i> - nejméně 518x
Gerundiem s přípustkovým významem – nejméně 20x	Vztahy přípustkové (<i>anche se, anche quando, sebbene, benché, ancorché</i>): nejméně 42x	Vztahy přípustkové: <i>malgrado, nonostante</i> , nejméně 22x

Celkem nejméně 484x	Celkem nejméně 1059x	Celkem nejméně 1666x
---------------------	----------------------	----------------------

Z frekvenční analýzy vyplývá, že ze tří konkurenčních prostředků má nejvyšší podíl nominalizace, a to i bez započtení vztahů způsobových. Co se týče konkurence explicitních vedlejších vět a gerundia v PIS, zaznamenali jsme vyšší počet explicitních vedlejších vět. **Pro právní italštinu smluv tedy neplatí vyšší podíl gerundia na úkor explicitních vedlejších vět.** Domníváme se, že při volbě mezi implicitní gerundiální větou a explicitní vedlejší větou se v PIS dává přednost větě explicitní vzhledem k tomu, že tato vyjadřuje explicitně podmět nebo agens (v případě, kdy není důležité jeho vyjádření, je preferována nominalizace), který může být navíc odlišný od podmětu věty řídící. Dále ve srovnání s gerundiem vyjadřuje kategorii slovesného času, slovesného způsobu (více viz kapitola 2.1.). Zdá se, že v právní italštině smluv je volba výrazových prostředků ovlivňována následujícími dvěma faktory:

1.) je žádoucí explicitní vyjádření agentu či podmětu – v tomto případě se vyskytuje explicitní vedlejší věta

2.) funkcí výpovědi je agens či podmět zcela potlačit, nebo agens je neznámý, neexistuje, nebo jeho vyjádření je nedůležité (viz také kapitola 2.1.) V tomto případě se vyskytuje nominalizace.

U gerundia, jak víme, není podmět explicitně vyjádřen. Je vyjádřen implicitně a vztahuje se většinou k podmětu řídící věty. Zvláště u *gerundio di predicato* na rozdíl od *gerundio di frase*, u kterého podměty mohou být odlišné, existuje omezení spočívající v tom, že je vždy nutná shoda s podmětem řídící věty nebo s konatelem děje. Domníváme se tedy, že při volbě mezi výše uvedenými třemi výrazovými prostředky hraje důležitou roli to, jaké postavení má zastávat podmět nebo agens. U nominalizace je agens zcela potlačený, u explicitní vedlejší věty je explicitně vyjádřen a u gerundiální implicitní věty sice podmět není lexikálně vyjádřen, ale je u ní zřetelná vazba k podmětu řídící věty.

Nízký výskyt gerundia potvrzuje také další číselný údaj. Ve dvou třetinách textů našeho korpusu (celkový počet je 484) se gerundium vyskytovalo pouze dvakrát. Připomínáme, že jeden smluvní text má průměrně deset normostran. Zmiňme jen, že gerundium slovesa *avere - avendo* se vyskytl celkem v 19 textech a gerundium slovesa *essere - essendo* v celkem 44 textech (vyjadřovala většinou příčinný vztah). Tyto tvary se vyskytovaly se jak ve formě jednoduchého, tak složeného gerundia. Uvádíme několik

příkladů na tvary *avendo* a *essendo*, u kterých si můžeme všimnout vztahu k životnému podmětu (viz níže).

Př:

***Detti comparenti** anzitutto **avendo** i requisiti di legge, mi dichiarano, di comune accordo fra loro e con il mio consenso, di rinunciare all'assistenza dei testi*

*I sopraindicati **contraenti avendo considerato** i reciproci interessi ed il vantaggio di una mutua collaborazione stabiliscono e contraggono*

*L'affiliato solleva l'affiliante da ogni e qualsivoglia controversia che dovesse verificarsi con clienti e derivanti da sue affermazioni, promesse o dichiarazioni, **essendo l'affiliato** stesso unico responsabile della gestione delle vendite.*

Nyní si budeme všimnout konkurence gerundia a nominalizace. Domníváme se, že nižší výskyt gerundia ve srovnání s nominalizací může být ovlivňován následujícími faktory:

1. **sémantické hledisko**: gerundium může vyjadřovat více významů, zatímco nominální syntagma s předložkou má jednoznačnou denotaci, zvláště pak jedná-li se o významově průzračné předložkové výrazy a předložky stylisticky příznakové (viz kapitola 2.2.).
2. **deagentizace**: Jak už jsme zmínili, výskyt nominalizace souvisí s deagentizací a výskytem pasiva. U gerundiální implicitní věty (*gerundio di predicato*) je nutný vztah k podmětu nebo konateli ději hlavní věty (viz výše). Tento faktor při preferování nominalizace ve srovnání s gerundiem považujeme za nejdůležitější.
3. **jazyková ekonomie**: Nominalizace ve srovnání s gerundiem umožňuje vyhnout se souvětí.

V korpusu jsme mimo jiné sledovali lexikální okolí gerundiální vazby. Mohli jsme konstatovat, že stejně jako u konkurence nominalizace a explicitních vět (viz kapitola 2.1.), také u konkurence gerundia a nominalizace existuje tendence uchýlit se k nominalizaci v případech, kdy podmět v dekonenzované výpovědi by byl neživotný, a **naopak použít**

gerundium v případě životného a neživotného podmětu (označujících nejčastěji smluvní strany) nebo podobně důležitého podmětu v řídicí větě. Ke gerundiální implicitní větě se autoři uchylují v případě, kdy je důležité zachovat vztah k podmětu hlavní věty, na který je kladen zvláštní důraz na rozdíl od nominalizace, u které má nominální syntagma povahu okolnostního větného členu (viz níže). Nicméně o použití toho kterého výrazového prostředku rozhodují samozřejmě i jiné faktory.

Uvedme si několik příkladů.

1. *L'opzione potrà essere esercitata solo per iscritto, con raccomandata a.r., e **dietro ricevimento** degli anticipi sopra specificati.*

U příkladu č. 1 si můžeme také všimnout, že výše uvedenou výpověď bychom nemohli transponovat v gerundiální implicitní větu vzhledem k tomu, že by chyběl agens (v pasivních konstrukcích u *gerundio di predicato* je nutná shoda s konatelem děje).

2. ***Il convivente** potrà esercitare il diritto di prelazione **comunicando** all'altro convivente, con raccomandata con avviso di ricevimento.....*

3. ***La società** <...> impiegherà metodologie aggiornate **individuando** i requisiti del nuovo sistema informativo ai fini delle esigenze della società <...>.*

Na výše uvedených příkladech č. 2 a č. 3 si můžeme také všimnout, že u gerundiální vazby je zřejmý vztah k podmětu řídicí věty. Děj implicitní gerundiální vazby je na stejné úrovni s dějem věty hlavní, zatímco nominální syntagma funguje spíše jako *espansione* (doplnění, rozvíjející větný člen). Toto doplnění je sekundární vzhledem k ději vyjádřenému predikátem. Tento vztah k podmětu řídicí věty u gerundiální implicitní věty a volné postavení doplnění můžeme pozorovat také v následujícím příkladu. U tvaru *assumendo* je zřetelný vztah k životnému podmětu a u nominálního syntagmatu - *con espresso esonero* je zřetelné volné postavení vůči predikátu *mantiene*. Připomeňme také, že výhodou nominalizace je, že umožňuje vyhnout se vztahování děje ke konkrétnímu podmětu (viz výše deagentnost).

Př:

*Il cliente mantiene la titolarità delle informazioni immesse nello spazio web dedicato all'e-shop, **assumendo** ogni più ampia responsabilità in ordine al loro contenuto, **con espresso***

esonero del fornitore da ogni responsabilità ed onere di accertamento e/o controllo al riguardo.

V následující části pak budeme sledovat gerundia konkrétních sloves, která se vyskytla v PIS v konkurenci s nominalizací a explicitní vedlejší větou. Budeme analyzovat *gerundio di predicato*: tedy významy způsobové a časové. U předložek uvádíme pouze první tři nejfrekventovanější předložky a předložkové výrazy. Na příkladech si můžeme všimnout výše zmiňované tendence, kdy gerundium se vztahuje k životnému nebo neživotnému podmětu označujícímu smluvní stranu. U nominalizace si můžeme také všimnout výskytu deagentizace a pasiva (viz výše).

1.) richiedendo 4x

a (semplice) richiesta - 27x

su (semplice) richiesta – 6x

dietro (semplice) richiesta – 5x

Př:

1. Nell'ipotesi in cui una parte non adempia alle obbligazioni ad essa imposte dal presente contratto, **la parte adempiente** potrà contestare l'inadempimento all'altra parte **richiedendo** il relativo adempimento entro un termine di 30 (trenta) giorni.

2. I modelli (salvo nostre diverse precisazioni) dovranno rimanere in deposito presso <...>, a esclusiva disposizione di <...> e dovranno essere inviati a <...>, **a semplice richiesta** scritta di <...>.

2.) inviando 7x

mediante invio 3x (může označovat také příslovečné určení prostředku nebo nástroje)

con (l') invio – 2x

tramite l'invio – 2x

Př:

1. Ciascuna **parte** può risolvere l'accordo **inviando** un preavviso di <...> giorni.....

2. **L'assemblea** viene convocata su iniziativa dell'Organo amministrativo **mediante invio** di lettera raccomandata

3.) presentando – 2x

dietro presentazione - 10x

contro presentazione - 2x

tramite presentazione – 1x

su presentazione 1x

Př:

1. Ciascun **iscritto** può rinunciare in qualsiasi momento alla propria posizione di associato, **presentando** comunicazione scritta.

2. I pasti potranno essere consumati esclusivamente **dietro presentazione** di buoni pasto emessi dalla <...> denominati Ticket Restaurant.

V druhém příkladě se objevuje pasivum, které odpovídá deagentizaci v PIS. Gerundiální implicitní věta by nemohla být použita vzhledem k tomu, že chybí konatel děje.

4.) versando 3x

con versamento – 3x

mediante versamento – 2x

dietro versamento 1x

a mezzo versamento – 1x

Př:

1. ..., **il mediatore** avrà diritto di trattenere ed incamerare le sue competenze come sopra stabilito, **versando** al venditore l'eventuale differenza.

3. L'importo di ogni utilizzo sarà rimborsato, alla scadenza dello stesso **mediante versamento** alla Banca Erogante

5.) invitando – 2x

con invito – 3x

dietro invito – 1x

Př:

*1. Il promittente venditore si riserva di fissare la data dell'effettiva consegna, **invitando** il promissario acquirente a mezzo di lettera raccomandata A.R.*

*2. Qualunque controversia sarà deferita alla decisione,con atto notificato a mezzo Ufficiale Giudiziario, **con invito** all'altra parte a procedere alla designazione del proprio arbitro.*

*6.) **preavvisando** – 1x*

con preavviso - 36 x

Př:

*In caso di ritardo l'acquirente medesimo, **preavvisando** il Fornitore, potrà dare corso alla esecuzione dei lavori connessi.*

*Il presente incarico si intende valido fino a revoca da comunicare a mezzo lettera raccomandata **con preavviso** di sei mesi sulla scadenza.*

*7.) **rinunciando** – 8x*

con rinuncia – 14x (con espressa rinuncia – 6 x)

Př:

*1. Ai beni immobili permutati le parti attribuiscono un eguale valore,, **rinunciando** a ogni eventuale diritto di ipoteca legale*

*2. Il pagamento del canone dovuto in base al presente articolo 3, non potrà essere ritardato o sospeso per nessuna ragione, **con espressa rinuncia** a qualsiasi eccezione.*

*8.) **consegnando** – 2x*

mediante consegna – 3x

dietro consegna – 2x

Př:

Il venditore <...> garantisce....., e consegnando al compratore signor

Il pagamento potrà avvenire....., anche mediante consegna

Výše uvedené příklady potvrzují vyšší frekvenci nominalizace ve srovnání s gerundiem. Explicitní vedlejší věty se nevyskytly ani jednou. Domníváme se, že u tohoto významu není nutné explicitně vyjádřit konatele děje nebo podmět, a proto se vedlejší věty explicitní nevyskytovaly. Na výše uvedených příkladech si můžeme mimochodem všimnout širokého uplatnění předložky *con* (viz kapitola 2.2.)

Dále jsme analyzovali konkurenci gerundia, nominalizace a explicitních vedlejších vět při vyjadřování časových vztahů. Tentokrát jsme vycházeli z opačné perspektivy. Nejdříve jsme sledovali nominalizaci a poté gerundium (které mělo často nulový výskyt). Údaje ovšem uvádíme jako u významu způsobového. Můžeme si všimnout totožných tendencí, zmiňovaných u vztahů způsobových. Ani u tohoto významu se explicitní vedlejší věty nevyskytly ani jednou.

1.) eseguendo – nulový výskyt

nell'esecuzione – nejméně 26x

nel corso dell'esecuzione – nejméně 9x

durante l'esecuzione – nejméně 8x

Př:

Per qualunque contestazione che potesse sorgere nell'esecuzione del presente contratto, ...

2.) firmando – nulový výskyt

alla firma – 27x

contestualmente alla firma – 9x

al momento della firma – 2x

Př:

Per la vendita di tali beni è fissato il prezzo in euro <...>, da versarsi per euro <...> **al momento della firma** del presente contratto.

3.) costituendo – 1x (v tomto případě se jednalo o gerundio di frase)

in sede di costituzione – 2x

al momento della costituzione – 2x

all'atto di costituzione – 1x

Př:

...i corrispettivi ricevuti **al momento della costituzione** della comunione, dovranno essere restituiti

4.) determinando – 2x

in sede di determinazione – 2x

Př:

Con il presente contratto **i membri** nominano un amministratore unico nella persona <...> **determinando** un compenso annuo pari a <...>.

L'attività di inventario annuale è obbligatoria, dandosi le parti atto che i relativi costi sono stati considerati **in sede di determinazione** delle tariffe per le prestazioni di <...>.

5.) interpretando - nulový výskyt

nell'interpretazione - 5x

Př:

Qualunque controversia dovesse insorgere **nell'interpretazione** della presente convenzione....

6.) stipulando - nulový výskyt

alla stipula -16x

al momento della stipula/zioe – 13x

all'atto della stipula/stipulazione –15x

Př:

*In caso di variazione di prezzo verrà applicato il listino in vigore trenta giorni prima la data fissata nel contratto con la stessa percentuale di sconto stabilita **alla stipula dello stesso.***

7.) ritirando – 1x (v tomto případě se jednalo o gerundio di frase)

al momento del ritiro 4x

all'atto del ritiro 1x

Př:

Al momento del ritiro dell'oro da parte della società sarà redatto apposito verbale

8.) presentando - nulový výskyt

all'atto di presentazione- 2x

alla presentazione – 2x

al momento della presentazione - 2x

all'atto della presentazione. – 2x

Př:

All'atto della presentazione della domanda di partecipazione deve essere versato l'importo...

9.) sottoscrivendo – 13x

al momento della sottoscrizione 10x

all'atto di sottoscrizione – 2x

Př:

il sig. <...> concedeva al sig. un mutuo in denaro per euro <...>, **sottoscrivendo** il contratto

La prima tranche (<...>%) di € <...> + IVA sarà fatturata e liquidata al momento della sottoscrizione del contratto

Rovněž u této druhé skupiny významových vztahů jsme zaznamenali nejvyšší výskyt nominalizace, poté následovalo gerundium a explicitní vedlejší věty měly nulový výskyt. Jak už jsme zmínili u způsobového významu, stejně tak u časových vztahů není nutné vyjadřovat podmět či agens, proto se vyskytovala nominalizace, nebo gerundium, a nikoliv explicitní vedlejší věty. Navíc jsme mohli vidět, že rovněž u konkurence nominalizace a explicitních vedlejších vět časových jsme zaznamenali převahu nominalizace (viz kapitola 2.1.). Tyto dvě parciální analýzy potvrdily převahu nominalizace, stejně jako jsme mohli konstatovat tuto skutečnost u globální frekvenční analýzy. Pokud budeme vycházet z globální analýzy, tak jsme především zjistili, že **právní italština smluv vykazuje z hlediska konkurence gerundia a explicitních vedlejších vět odlišnou charakteristiku ve srovnání s právní italštinou obecně**. Vyšší frekvence explicitních vedlejších vět v PIS vyplývá pravděpodobně ze skutečnosti, že v PIS je důležité buď podmět či agens vyjádřit – v tomto případě se vyskytuje explicitní vedlejší věta, nebo podmět či agens potlačit (nebo neexistuje či je neznámý)– v tom případě se vyskytuje nominalizace.

2.4.2. Zpodstatnělý infinitiv v právní italštině smluv

Jak již bylo řečeno, zpodstatnělý infinitiv je typický pro právní italštinu obecně pouze podle dvou lingvistů, nicméně považujeme jeho analýzu za důležitou především z hlediska nominalizace. Jak Sobrero, tak Dardano uvádějí v právní italštině obecně výskyt infinitivu pouze s předložkou *in*. Pro úplnost jsme sledovali v této práci zpodstatnělý infinitiv v pádu přímém a v pádech nepřímých s předložkou, *di*, *a*, *da* a *su* (výskyt infinitivu s předložkou *su* byl v právní italštině smluv nulový). Sledovali jsme tři základní slovesné třídy: *-are*, *-ere*, *-ire* a slovesa zvrtná (sledovali jsme koncovku *-rsi*). Všechny zpodstatnělé infinitivy, které se vyskytly v právní italštině smluv, jsme srovnávali s nominalizací, která má v právní italštině smluv nejširší uplatnění, jak vyplývá z předchozích analýz (ve srovnání s explicitními vedlejšími větami příslovečnými – viz kapitola 2.1., gerundiem – viz kapitola 2.4.1.; konkuruje v některých případech rovněž přítomnému participiu – viz kapitola 2.4.2) a s explicitními vedlejšími větami.

Nejprve jsme sledovali zpodstatnělý infinitiv v přímém pádu. Domníváme se, že v PIS se tento výrazový prostředek (bez ohledu na to, zda-li je v pádu přímém nebo nepřímém) vyskytuje především vzhledem k tomu, že **může nahrazovat neexistující deverbativní substantivum** – např. *il portare a conoscenza, il venire meno* (viz také kapitola 2.1.), umožňuje substantivizaci také u zvrtného slovesa: *verificarsi - il verificarsi* (vznik, uskutečnění *se*) x *verificare - la verifica* (ověření, přezkoumání); *prodursi - il prodursi* (vznik) x *produrre - la produzione* (předložení, výroba). Výskyt zpodstatnělého infinitivu tedy souvisí s nominalizací.

V PIS se vyskytly následující zpodstatnělé infinitivy v přímém pádu (kromě *il verificarsi*, které se vyskytlo čtyřikrát, *l'insorgere* třikrát, ostatní tvary se vyskytly pouze jednou) (11):

- *il cessare, il notificare, il perdurare, il formarsi, il verificarsi, il prodursi, il venire meno, il permanere, il sorgere, l'insorgere*

(11) Jednou se vyskytl také lexém *il benestare* (povolení), který je plně lexikalizován.

Kromě zpodstatněných infinitivů: *il cessare, il notificare*, ke kterým existují dějová substantiva: *la cessazione, la notifica/la notificazione*, ostatní tvary odpovídají výše uvedené hypotéze, tedy že zpodstatnělé infinitivy nahrazují neexistující deverbativní substantivum: *il sorgere* (* *sorgenza*), *il perdurare* (* *perduranza* – podle Zingarelliho se jedná o zastaralý lexém), *l'insorgere* (* *insorgimento* podle Zingarelliho je málo používaný výraz, *insorgenza* - má pak odlišný význam). Toto se týkalo také zvrtných sloves: *il formarsi, il verificarsi, il prodursi*.

Př:

Sarà pertanto tenuto il sig. <...> a segnalare immediatamente l'insorgere ed il cessare di dette cause presentando, se richiesto

Il franchisee cedente continuerà a restare personalmente responsabile per tutte le obbligazioni affermative, ..., per tutto il perdurare della licenza

Costituisce condizione risolutiva di tutti i contratti di riporto in essere.... ognuna delle seguenti ipotesi:

- il verificarsi di eventi tali da incidere

- il prodursi di eventi che incidano negativamente

- l'inadempimento degli obblighi di rimborso del prezzo a termine derivante da un contratto di riporto

V druhém případě, kdy existuje příslušné deverbativní substantivum (*il cessare - la cessazione, il notificare - la notifica*), motivace výskytu zpodstatnělého infinitivu bude odlišná. Je možné uvažovat o **sémantické distinkci** mezi dějovým substantivem a zpodstatnělým infinitivem. Zvolili jsme dvojici, na které můžeme tuto funkci ilustrovat: *il fornire x la fornitura*. Připomeňme, že dějové substantivum vyjadřuje buď děj, nebo výsledek děje. V tomto případě se domníváme, že substantivum *la fornitura* (*dodání, dodávka, poskytnutí*) vyjadřuje rezultativní aspekt ve srovnání s zpodstatnělým infinitivem *il fornire* (*dodávání, poskytování*), který tímto sémantickým rysem rezultativnosti není vybaven. Zpodstatnělý infinitiv má abstraktní sémantiku, zatímco dějové substantivum má již význam konkrétnější, vyjadřuje především výsledek činnosti (srov. Štichauer, 2007 : 37).

Př:

nel fornire i dati (při poskytování údajů) x ***nella fornitura di viveri*** (při dodávce potravin)

V následujícím příkladě se domníváme, že zpodstatnělý infinitiv vyjadřuje durativní aspekt a nikoliv rezultativnost.

Př:

*Con la presente il sottoscritto solleva codesta banca da ogni e qualsiasi responsabilità connessa con l'accoglimento di tale richiesta, anche in relazione a disservizi di qualunque tipo che dovessero verificarsi ***nel fornire i dati***.*

Co se týče kolokace: *fornire dati/informazioni* v našem korpusu převažoval zpodstatnělý infinitiv: *astenersi dal fornire informazioni, nel fornire i dati* (2x), *rifiutare il fornire i dati*. Jednou se však vyskytlo deverbativní substantivum: *fornitura di informazioni* 1x.

Podívejme se blíže na další dva příklady z našeho korpusu: zpodstatnělý infinitiv *il cessare* se pravděpodobně vyskytl vzhledem k předchozímu zpodstatnělému infinitivu.

Př:

*Sarà pertanto tenuto il sig. <...> a segnalare immediatamente ***l'insorgere*** ed ***il cessare*** di dette cause presentando, se richiesto*

V druhém případě u zpodstatnělého infinitivu – *il notificare* - je možné, že jeho použití je motivováno výše uvedenou sémantickou distinkcí. Zpodstatnělý infinitiv má abstraktnější význam ve srovnání s konkrétnějším substantivem.

*Sarà cura dei soci acquirenti ***il notificare***, entro 5 giorni dal ricevimento a mezzo raccomandata a.r. tali provvedimenti*

Následně přistoupíme k frekvenční analýze výskytu zpodstatnělého infinitivu s předložkami *di, a, in, da* v právní italštině smluv, jehož výskyt srovnáme s nominalizací a vedlejšími větami explicitními. Dospěli jsme k následujícím výsledkům:

1.) Zpodstatnělý infinitiv s předložkou di

Zpodstatnělý infinitiv s předložkou *di* se vyskytl pouze dvakrát a jednalo se o sloveso, které k sobě nemá v systému jazyka příslušné substantivum: *del venire meno*

Př:

In caso di mancato invio della lettera oppure del venire meno delle condizioni.....

Explicitní vedlejší věta se vyskytla dvakrát:

Př:

qualora vengano meno le garanzie prestate dal fornitore ed indicate all'art. 3

2.) Zpodstatnělý infinitiv s předložkou a

U této typologie budeme sledovat konkurenční nominální syntagmata a explicitní vedlejší věty vyjadřující současnost.

a) **infinitiv zvratného slovesa**

***al + *si* – celkem 13x**

- *al verificarsi* - 12x

- *al prodursi* - 1x

U ani jednoho slovesa se nemohlo vyskytnout konkurenční nominální syntagma vzhledem k tomu, že neexistuje příslušné substantivum.

Př:

Al verificarsi di una delle ipotesi di cui all'art. 1186 del codice civile, o al prodursi di effetti che incidano negativamente ...

Explicitní vedlejší věta s predikátem *verificarsi* ve výše uvedeném významu se nevyskytla ani jednou. Výpovědi měly podmínkový význam (např. *quando si verificassero variazioni di qualsiasi genere nella ragione sociale*)

Ani u slovesa *prodursi* se nevyskytla ani jednou vedlejší věta explicitní.

b) *al* + **are* – celkem 1x;

- *al cessare* – 1x; nominalizace: *alla cessazione* - 20x, *all'atto della cessazione* - 2x; *al momento della cessazione* - 4x;

Rimane esclusa la possibilità di indennizzo, sotto qualsiasi forma, al cessare della concessione.

U této výpovědi je možné, že byl použit zpodstatnělý infinitiv s předložkou z důvodu zamezení kakofonie: *alla cessazione della concessione* nebo z důvodu výše uvedené sémantické distinkce.

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

c) *al* + **ere* – nulový výskyt

d) *al* + **ire* – nulový výskyt

3.) Zpodstatnělý infinitiv s předložkou *in*

U této typologie budeme sledovat konkurenční nominální syntagmata a explicitní vedlejší věty vyjadřující souběžnost dvou dějů (např. spojka *mentre*)

a) *nel* + **are* – nejméně 4x

- *nel ritirare* – 1x; nominalizace: *all'atto del ritiro* – 1x, *al momento del ritiro* – 4x

Př:

*Il signor <...>, **nel ritirare** gli oggetti descritti al punto 1) se ne dichiara responsabile*

***Al momento del ritiro** dell'oro da parte della società sarà redatto apposito verbale*

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

- *nel precisare* - 1x; nominalizace nulový výskyt

Př:

***Nel precisare** che la presente lettera non costituisce garanzia, ci impegniamo ad informarVi*

- *nel liberare* – 1x; nominalizace nulový výskyt

Př:

*Il signor <...>, **nel liberare** il compratore signor <...> dall'obbligo di corrispondere ad esso venditore le residue euro <...>, restituisce allo stesso signor <...> la somma di euro <...> ricevuta al momento del contratto di vendita.*

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

U výše uvedených tří příkladů se domníváme, že se může jednat o zmíněnou sémantickou distinkci.

- *nel portare a conoscenza* - 1x; nominalizace – nulový výskyt. V tomto případě neexistuje příslušné substantivum a tedy nominalizace nemůže konkurovat.

Př:

*E' fatto obbligo al Contraente, **nel portare a conoscenza** di terzi, a qualunque titolo,*

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

b) nell'*are – 6x

- nell'esercitare –2x ; nominalizace: *in sede di esercizio* - 1x, *nell'esercizio* - 16x (může mít jak význam časový, tak místní)

Př:

*Eventuali ritardi od omissioni di una delle parti **nel far valere** un diritto o **nell'esercitare** un potere derivanti dal presente contratto*

Je pravděpodobné, že ve výpovědi se objevuje infinitivní vazba vzhledem k předchozí infinitivní vazbě, ke které neexistuje příslušné substantivum (*il far valere*).

Př:

*La garanzia si estende alla responsabilità civile derivante ai concessionari, sub-concessionari, depositari e rivenditori per danni cagionati a terzi **nell'esercizio** delle loro rispettive attività.*

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

- nell'effettuare –2x; nominalizace se nevyskytla ani jednou.

Př:

***Nell'effettuare il servizio** di assistenza sarà tenuto a rispettare le prescrizioni*

(*Il rivenditore* – podmět z předchozího souvětí)

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

- nell'accettare – 1x; nominalizace: *con l'accettazione* – 11x (*nell'accettazione* – nulový výskyt);

Př:

*Il Fornitore si impegna a tenere l'acquirente sollevato ed indenneavendo lo stesso di ciò tenuto debito conto **nell'accettare** l'ordine.*

***Con l'accettazione** delle presenti condizioni generali <...> l'acquirente rinuncia ad eventuali proprie condizioni*

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

- nell'applicare – 1x ; nominalizace: nell'applicazione – 5x

Př:

***Nell'applicare** le norme che ammettono il recesso dell'appaltatore, il limite – per quest'ultimo soltanto – è incrementato*

*che tra <...> (parte istante) e <...> (parte resistente) è sorta divergenza nell'interpretazione e **nell'applicazione** del contratto che,*

Také u tohoto příkladu můžeme uvažovat o sémantické distinkci.

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

c) nel * ere –1x

nell'adempiere – 1x; nominalizace: nell'adempimento 10x

*Il prestatore, **nell'adempiere** alle obbligazioni descritte, può avvalersi*

*In caso di ritardo **nell'adempimento** dell'obbligo di restituzione, sulle somme dovute decorreranno interessi moratori*

Také u tohoto příkladu můžeme uvažovat o sémantické distinkci.

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

d) nel * ire – 2x

nel fornire – 2x; nominalizace: *nella fornitura* – 4x

*Con la presente il sottoscritto solleva, anche in relazione a disservizi di qualunque tipo che dovessero verificarsi **nel fornire** i dati,*

*salvo il caso che il ritardo sia dovuto allo scarto di materiali principali di particolare rilevanza **nella fornitura***

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

e) nell' *ire – celkem 3x

nell' eseguire - 3x; nominalizace: *nell' esecuzione* - 26x, *in sede di esecuzione* – 1x,

***Nell'eseguire** il contratto la società <...> s'impegna ad eseguire prestazioni non previste,*

*Eventuali irregolarità **nell'esecuzione** degli ordini accertate e documentate dall'utente tramite la Concessionaria dovranno essere*

Explicitní vedlejší věta se nevyskytla ani jednou.

4.) Zpodstatnělý infinitiv s předložkou *da*

Tento zpodstatnělý infinitiv se vyskytl celkem pouze 7x. Zpodstatnělé infinitivy vždy závisely na slovesu *astenersi*. Například: *astenersi dal trasmettere, dal divulgare, dal distribuire, dall'invviare, dal frequentare, dal fornire informazioni*. Konkurenční nominalizace ani explicitní věty se nevyskytly ani jednou.

Na základě frekvenční analýzy konkrétních tvarů zpodstatnělého infinitivu jsme dospěli k závěru, že tento neurčitý tvar má v právní italštině smluv velice nízký výskyt, a **dospěli jsme tedy opět k opačnému názoru ve srovnání s právní italštinou obecně**. Celkem se pak zpodstatnělý infinitiv vyskytl v celém korpusu celkem pouze v 30 případech. Podle našeho názoru hlavní funkcí zpodstatnělého infinitivu v PIS je nahrazovat neexistující substantivum. Navíc v případě zpodstatnělého infinitivu s předložkou je jeho funkce analogická funkci gerundia, a jak jsme viděli v předchozí kapitole, také výskyt gerundia byl nižší ve srovnání s explicitními vedlejšími větami. Při konfrontaci zpodstatnělého infinitivu a nominalizace jsme dospěli opět k závěru, že v PIS převažuje nominalizace. V neposlední řadě jsme upozornili na sémantickou distinkci mezi zpodstatnělým infinitivem a substantivem.

2.4.3. Přítomné participium v právní italštině smluv

Na výskytu přítomného participia v právní italštině obecně se shodují všichni lingvisté, o které se v této práci opíráme. Připomeňme jen, že tento neurčitý slovesný tvar je prostředek vysoce knižní a standardní (mluvené i psané) italštině je velmi cizí. Kromě jiného tento neurčitý slovesný tvar jen zřídka plní ve standardní italštině verbální funkci a většinou zastává funkci přívlastku (srov. Proto, 1987 : 305). Také Serianni zastává totožný názor a zdůrazňuje, že výskyt přítomného participia s verbální funkcí je omezen na právní a administrativní italštinu (srov. Serianni, 1989 : 481). Ačkoliv většina lingvistů hovoří v souvislosti s právní italštinou obecně o vysoké frekvenci participia s verbální funkcí, my si budeme všimnout frekvence participia jak s verbální, tak s atributivní funkcí. Zmíníme se rovněž o substantivizovaných participiích v PIS.

Přítomnému participiu s verbální funkcí konkurují **vedlejší věty vztažné**, jejichž konkurenci budeme sledovat v PIS (viz níže). V právní italštině smluv jsme navíc zaznamenali ještě jeden typ konkurence, do které vstupuje participium, a to **konkurence participia** jak s atributivní, tak verbální funkcí a **nominalizace** např. *decorrente x con decorrenza, scadente x con scadenza, avente x in possesso di, spettante x di spettanza; vigente x in vigore* (viz níže). Participium tak konkuruje předložkám nebo předložkovým výrazům a přispívá k větší explicitnosti, která je, jak jsme viděli, pro PIS velmi důležitá (viz kapitola 2.2.). Tuto skutečnost italští lingvisté v souvislosti s právní italštinou obecně nezmiňují a omezují se pouze na konstatování, že místo vedlejších vět vztažných se vyskytuje v právní italštině přítomné participium. Uvedeme jen namátkou některé příklady konkurence mezi participiem a předložkou nebo předložkovým výrazem, nebo chceme-li nominalizací:

- *derivante da* x 1. *per, a causa di, per motivi di* 2. *in forza*

Př.

1. *valore economico (degli spazi) derivante dall'appartenenza al centro commerciale*
2. *ogni diritto dell'intestatario derivante dal presente Contratto*

- corrispondente a x in conformità, in base

Př.

prezzo corrispondente alla tariffa

- risultante da x in conformità a, come da, di cui

Př.

somma risultante dall'ultima dichiarazione

- riguardante, afferente a, concernente, inerente a, attinente a x in relazione a

Př.

reclamo riguardante la qualità

qualsivoglia eccezione afferente al sottostante rapporto

Při analýze přítomného participia v PIS si nemůžeme nevšimnout, že mnohá participia s verbální funkcí mají vzhledem k vedlejší větě vztahné nebo k nominálnímu syntagmatu rozdílnou **stylistickou hodnotu a slouží tak k stylistické aktualizaci**. Opět můžeme připomenout názor Cortelazza, který je toho názoru, že přítomné participium slouží pouze k stylistické diferenciaci (srov. Cortelazzo, 1997 : 48). Můžeme uvést následující příklady stylisticky příznakové participiální konstrukce a stylisticky neutrálního syntagmatu s předložkou. Uvádíme také jejich frekvenci.

Např.

- **recante**

- *recante il marchio* (nejméně 4x) – *con marchio* (nejméně 2x)

- *recante il nome* (nejméně 1x) – *con denominazione* (nejméně 1x)

- *recante firma* (nejméně 1x) - *con firma* (nejméně 4x)

- *recante dichiarazione* (nejméně 1x)– *con dichiarazione* (nejméně 2x)

- **avente**

- *avente sede* (nejméně 3x)- *con sede* (nejméně 211x)

- *avente ad/per oggetto* (nejméně 19x) – *con l'oggetto* (nejméně 2x)

- *avente interesse* (nejméně 1x) - *con interesse* (nejméně 1x)

- *avente le dimensioni* (nejméně 1x)- *con le dimensioni* (nejméně 1x)

- *avente insegna* (nejméně 1x) - *con insegna* (nejméně 1x)
- *spettante* (nejméně 46x) - *di spettanza di* (nejméně 25x)
- *scadente* (nejméně 18x) - *con scadenza* (nejméně 19x)
- *residente* (nejméně 39x) (v ostatních 179 případech se jednalo o substantivum *il residente*) - *con residenza* – (nejméně 1x), *alla residenza* – (nejméně 3x)
- *vincolante* (nejméně 42x) - *con vincolo* (nejméně 4x)

Z výše uvedených příkladů je patrné, že nominalizace participiu konkuruje.

Následně provedeme frekvenční analýzu výskytu přítomného participia v právní italštině smluv podle sufixů: - *ante*, - *ente*, - *iente*. Předtím, než přistoupíme k této analýze, uvedeme přehled jednotlivých funkcí, které může přítomné participium zastávat, včetně jejich definice. Přítomné participium může tedy zastávat tyto tři následující funkce:

- substantivum (např. *l'emittente*)
- adjektivum (např. *società emittente*)
- verbální funkce (např. *società emittente i titoli*)

Příslušnost přítomného participia ke kategorii substantiv signalizuje člen nebo determinační adjektivum (ojedinele se vyskytuje rovněž anaforické zájmeno *esso*, např. *esso delegante*). Participium, které náleží ke kategorii adjektiv, má pak tyto vlastnosti: a) může se nacházet v pozici před substantivem: např. *vigente normativa*; b) může být rozvíjeno adverbium; c) může zastávat funkci jmenné složky nominálního predikátu např. *rendere operante, essere operante, diventare operante, rimanere operante, considerare inadempiente, risultare inadempiente*.

Ani jeden z těchto jevů, který platí pro adjektivizované participium, není možný v případě participia s verbální funkcí. Verbální funkce participia je zřejmá v případě tranzitivního slovesa, kdy přítomné participium na sebe váže přímý předmět bez předložky, zatímco přítomné participium substantivizované může na sebe vázat předmět pouze prostřednictvím předložky, nikoliv přímo (srov. Renzi, 2001: II. 607-608).

Použijeme příklad uváděný Protem:

- participium s verbální funkcí: *amante il lusso*
- substantivizované participium: *amante del lusso*

(srov. Proto, 1987 : 305)

V PIS jsme zaznamenali substantivizovaná přičestí, která zachovávají přímou rekcí bez předložky např: *il costituente il pegno*. Substantivizaci zřetelně signalizuje člen. Italsko-

německý právní slovník uvádí náležitý tvar *costituente del pegno* (zástavní dlužník, zástavce) a nikoliv *costitente il pegno* (srov. Strambaci, 1999 : 333). Skutečnost, že se jedná o substantivizovaná participia potvrzují následující příklady z našeho korpusu.

Př:

- *compiere in nome e per conto del costituente il pegno...*
- *Il costituente il pegno può farsi rappresentare di fronte all'Azienda*
- *L'Azienda di credito non è tenuta a fare al costituente il pegno comunicazioni*

Tuto přímou rekcí můžeme rovněž pozorovat u názvu smluvní strany: *il promittente la vendita, il promittente l'acquisto* (budoucí prodávající, budoucí kupující) a lexému *esercente la patria potestà* (vykonavatel otcovské pravomoci).

Př:

- *il sig. <...> stipulava quale esercente la patria potestà*
- *dovranno essere controfirmate dall'esercente la potestà parentale.*

Náležité tvary substantivizovaných přičestí s předložkou u výše uvedených příkladů (např. *promittente della vendita, costituente del pegno*) se v PIS nevyskytly ani jednou. Při transpozici těchto participií s verbální funkcí v substantivum byla tedy zachována přímá rekce.

Substantivizace přítomných participií je vůbec velmi častý jev v PIS. Tuto skutečnost zmiňuje také Serianni při popisu právní italštiny obecně (srov. Serianni, 2003 : 121) a Mortara (srov. Mortara, 2001 : 167). V PIS si můžeme všimnout, že právě názvy smluvních stran mají často formu substantivizovaného přítomného participia např. *l'affiliante, il licenziante, il somministrante, il vitalizante, l'affittante, l'alienante, il preponente, l'agente, il committente, il concedente, l'acquirente*. Název smluvní strany může mít také formu víceslovného pojmenování, které tvoří lexém *parte* a přičestí s atributivní funkcí. V případě vypuštění lexému *parte* se pak přičestí substantivizuje: *la parte comparente – il comparente, la parte recedente – il recedente, la parte acquirente – l'acquirente*.

Nyní přejdeme k vlastní frekvenční analýze. Frekvenci participií s rozlišením jejich funkcí jsme zjišťovali pouze v jednotném čísle (domníváme se, že výsledky jsou dostatečně průkazné vzhledem k jejich vysoké frekvenci). Kromě absolutního výskytu participií v tabulce uvádíme také příklady frekventovaných přičestí.

1.) *ante – celkem nejméně 639 dokumentů.

Tabulka č. 15 Kvantitativní analýza přítomných participií se sufixem – ante v PIS

Substantivizované participium	Participium s atributivní funkcí	Participium s verbální funkcí
<i>rappresentante</i> – nejméně 114x	<i>integrante</i> – nejméně 117x	<i>derivante</i> – nejméně 51x
<i>mandante</i> – nejméně 17x	<i>vincolante</i> – nejméně 27x	<i>risultante</i> – nejméně 31x
<i>garante</i> – nejméně 13x	<i>spettante</i> – nejméně 16x	<i>riguardante</i> – nejméně 17x
<i>alienante</i> – nejméně 9x	<i>restante</i> – nejméně 16x	<i>confinante</i> – nejméně 16x
<i>mutuante</i> – nejméně 5x	<i>derivante</i> – nejméně 9x	<i>recante</i> – nejméně 10x
<i>licenziante</i> – nejméně 4x	<i>rogante</i> – nejméně 8x	<i>comprovante</i> – nejméně 8x
CELKEM nejméně 213 x	CELKEM nejméně 249x	CELKEM nejméně 177 x

U participií se sufixem *-ante* jen zmíníme, že mezi substantivy figurovala rovněž substantiva *natante* 1x a *stampante* 2x, která byla plně lexikalizována. Dále stojí za zmínku fakt, že v korpusu se objevil jednou tvar *il tirocinante*, ačkoliv příslušné denominální sloveso slovníky neregistrují (viz také kapitola 2.3.). Dále čtyřikrát se objevil tvar *stante* jak s adverbialním významem – *seduta stante* (během zasedání), tak jako spojka vyjadřující příčinný význam (viz příklady níže). Cortelazzo řadí tuto spojku mezi spojky typické pro jazyk práva a ekonomie (srov. Cortelazzo, 1994: 17).

Př:

Qualora l'effetto prorogato non venga pagato, l'azienda di credito non provvederà, stante il divieto di cui all'art. 9 della legge n. 349 del 1973, a far levare protesto.

Stante la cessazione degli effetti di questa licenza per qualsiasi ipotesi di risoluzione già citata, il franchisee non può.....

2.) *ente - celkem nejméně 1588 dokumentů

Tabulka č. 16 Kvantitativní analýza přítomných participií se suffixem – ente v PIS

Substantivizované participium	Participium s atributivní funkcí	Participium s verbální funkcí
<i>acquirente</i> – nejméně 62x	<i>competente</i> – nejméně 169x	<i>residente</i> – nejméně 270x
<i>committente</i> – nejméně 30x	<i>precedente</i> – nejméně 149x	<i>avente</i> – nejméně 88x
<i>cedente</i> – nejméně 29x	<i>seguinte</i> – nejméně 99x	<i>vigente</i> – nejméně 50x
<i>contraente</i> – nejméně 18x	<i>corrente</i> – nejméně 45x	<i>contenente</i> – nejméně 24x
<i>concedente</i> – nejméně 16x	<i>consequente</i> – nejméně 38x	<i>dipendente</i> – nejméně 19x
<i>costituente</i> – nejméně 5x	<i>corrispondente</i> – nejméně 20x	<i>concernente</i> – nejméně 16x
CELKEM nejméně 228x	CELKEM nejméně 723x	CELKEM nejméně 637x

3.) **iente* celkem nejméně 62 dokumentů

Tabulka č. 17 Kvantitativní analýza přítomných participií se suffixem – *iente* v PIS

Substantivizované participium	Participium s atributivní funkcí	Participium s verbální funkcí
<i>inadempiente</i> – nejméně 1x	<i>inadempiente</i> – nejméně 44x	<i>proveniente</i> – nejméně 3x
	<i>conveniente</i> – nejméně 8x	
	<i>adempiente</i> – nejméně 6x	
CELKEM nejméně 1x	CELKEM – nejméně 58x	CELKEM – nejméně 3x

Vzhledem k výše zmiňované konkurenci participia přítomného a nominalizace můžeme uvést následující příklad takové konkurence: *parte inadempiente* (nejméně 15x) vs. *parte in difetto* (nejméně 2x)

Při analýze přítomného participia v PIS vzhledem k uvedeným třem funkcím jsme mohli abstrahovat několik níže uvedených kategorií, do kterých vstupovala přítomná participia v PIS. Ke každé skupině uvádíme několik příkladů:

1.) participia zastávala pouze funkci substantiv (S):

verbalizzante, delegante, depositante, utente, dante (dante causa)

2.) participia zastávala pouze verbální funkci (V):

- *confinante, recante, gravante*

3.) participia zastávala pouze atributivní funkci (A) :

subentrante, uscente, autenticante, ospitante, soccombente (parte soccombente), resistente (parte resistente)

4.) participia zastávala buď funkci atributu, nebo měla verbální funkci (A + V): *derivante,*

risultante, riguardante, spettante, vincolante, inerente, vigente, nascente, seguente,

funzionante, esistente

5.) participia zastávala funkci substantiv, nebo verbální funkci (S+V): *commerciante, partecipante, frequentante, abitante, esercente, avente*

6.) participia zastávala funkci substantiv, nebo atributu (S+A)

cedente, mutuante, appaltante, alienante, comodante, acquirente, committente, preponente, contraente, convivente, recedente, dirigente, ricevente (società ricevente), scrivente (società scrivente)

7.) participia zastávala všechny 3 funkce (S+A+V):

- *dipendente – il dipendente, il personale dipendente, dipendente da*
- *emittente – l'emittente, società emittente, la società emittente i titoli*
- *corrispondente – il corrispondente bancario, banca corrispondente, somma corrispondente al profitto*

U skupiny participií ad 6) dochází velmi často k výše zmiňované substantivizaci. V tomto ohledu se v PIS projevuje jazyková ekonomie.

Na závěr můžeme konstatovat, že v PIS se vyskytovala participia ve všech třech funkcích, včetně funkce verbální, a jejich frekvence byla velmi vysoká.

Nyní budeme věnovat pozornost slovosledu přítomného participia s atributivní funkcí. Někteří italští lingvisté v souvislosti s právní italštinou obecně uvádějí jako častý jev **antepozici atributu před substantivum**. Podle Serianniho k tomuto jevu dochází pouze u minulého participia – např. *impugnata sentenza* (srov. Serianni, 2003 : 121) a podle Berruta pak zase pouze u přítomného participia – např. *scrivente ufficio, vigenti leggi* (srov. Berruto, 1987 : 165). Mortara v této otázce nerozlišuje formu atributu, mluví o antepozici adjektiva obecně bez ohledu na jeho významovou a formální stránku (uvádí například také antepozici relačních adjektiv v normativních textech). Připomeňme, že Mortara tento jev řadí mezi syntaktické stereotypy, které se vyskytují ve všech typologiích právních textů (viz kapitola 1.3.) Dále uvádí, že tento fenomén je konstantou v právní italštině obecně a je znakem vyšší stylové roviny (srov. Mortara, 2001 : 165).

V naší práci se budeme zabývat pouze antepozicí přítomného participia. **V PIS jsme zaznamenali, že antepozice atributu ve formě přítomného participia je méně frekventovaná ve srovnání s postpozicí a pokud se vyskytuje, pak plní spíše funkci deskriptivní.** Předmětem analýzy byla přirozeně přítomná participia, která mají restriktivní platnost. Připomeňme, že atribut s restriktivní funkcí objektivně charakterizuje substantivum, zužuje jeho význam a ve standardní italštině je v postpozici na rozdíl od atributů

s deskriptivní funkcí, která jsou postradatelná pro smysl výpovědi a jsou v antepozici. Neomezili jsme se pouze na analýzu samotného nominálního syntagmatu, ale zkoumali jsme rovněž kontext. Kromě toho, že postpozice atributu s restriktivní funkcí převažuje, mohli jsme si rovněž všimnout, že v některých případech je v PIS úzus rozkolísaný. Nežádka jsme mohli pozorovat, že u totožných kolokací byl jednou atribut v postpozici, podruhé v antepozici, přičemž tyto rozdíly v slovosledu nebyly funkční.

Rozkolísaný úzus slovosledu atributu můžeme vidět na následujícím příčestí *competente*:

Př:

Il contenuto del Log ha il carattere della riservatezza assoluta e potrà essere esibito solo ed esclusivamente su richiesta dell'Autorità competente.

Il pagamento di cui sopra è subordinato alla presentazione da parte della Compagnia di:

- *attestazione da parte della competente autorità dalla quale risulti che*

Sarà autorizzato ad emettere tale fatturazione soltanto dopo l'approvazione da parte del nostro Ufficio competente.

Resta inteso che la Direzione si impegna ad attuare .. tutte le procedure previste per il collocamento e l'utilizzo di prestazioni artistiche presso il competente ufficio di lavoro.

Le parti sono tenute a versare almeno il 30% (trentapercento) dei conferimenti in denaro presso la Banca competente <...>.

Zmiňme jen, že u kolokace *foro competente* (příslušný soud), která se vyskytuje v závěrečných šablonách, atribut se vyskytoval vždy v postpozici. V tomto případě by se dost možná mohl vyskytovat i v antepozici. Není totiž nikdy v opozici k jinému deskriptivnímu atributu (viz níže).

Rozkolísaný úzus jsme dále zaznamenali u ustáleného slovního spojení - *legge vigente* (platný zákon). Atribut se vyskytl nejméně třikrát v postpozici a pouze jednou v antepozici. Také u participia *precedente* respektive u kolokací typu: *articolo precedente*, *comma precedente* apod. se vyskytovaly obě dvě stylistické varianty (*articolo precedente* – nejméně 11x, *precedente articolo* – nejméně 18x, *comma precedente* – nejméně 14x, *precedente comma* – nejméně 8x). Antepozice se vyskytovala často v případech, kdy nominální syntagma bylo dále rozvíjeno číslovkou: např. *precedente comma 4*.

V PIS byly vůbec časté případy, kdy atribut by mohl potenciálně stát v antepozici (domníváme se, že byl vyvoditelný z kontextu), ale mnohokrát se vyskytoval v postpozici. U níže uvedených příkladů bychom mohli spíše usuzovat na funkci deskriptivní, nicméně atribut se nacházel v postpozici. U příkladů uvádíme rovněž předchozí výpověď.

Př:

Tali accrescimenti verranno determinati in base alla differenza tra il peso alla fine del ciclo e quello di inizio ciclo, al netto degli eventuali scarti commerciali e del tasso di mortalità.

*L'incremento **risultante** spetta al soccidario nella misura del <...>%*

Pagamento di forniture di apparecchiature o impianti.

30% all'ordine e la differenza a 1/2 tratte a 30 gg. dalla consegna.

***L'importo restante** verrà fatturato e liquidato su stato d'avanzamento come indicato al punto*

Le parti sono tenute a versare almeno il 30% (trentapercento) dei conferimenti in denaro presso la Banca competente <...>.

*La somma **restante** dovrà essere versata sul conto della nuova società a richiesta dell'Amministratore Unico o del Consiglio di Amministrazione.*

Na následujících příkladech můžeme vidět redundantní charakter a postpozici atributů:

Př:

*Nessun refluo inquinante potrà essere immesso nella fognatura **esistente***

*...la disponibilità **esistente** nel conto*

*Il lodo ha efficacia **vincolante** tra le Parti*

*...occorre tenere vincolata detta somma, in attesa che il notaio **rogante** iscriva l'ipoteca cauzionale*

Také u kolokace – *nel modo seguente*-, u které má přičestí kataforickou funkci, by mohl atribut stát v antepozici. U této kolokace jsme zaznamenali častěji postpozici *nel modo seguente* (nejméně 8x) a antepozice - *nel seguente modo* se vyskytla nejméně 4x. Přítomné

participium *segunte* se pak vyskytovalo v antepozici v následujících kolokacích: např. *sotto la seguente condizione, la seguente dicitura, la seguente dichiarazione*.

Dále jsme v PIS mohli vidět typologii případů, u kterých slovosled atributu je významotvorný a rozlišuje funkci restriktivní a deskriptivní. Uvedeme příklad přičestí *permanente*. Z textové analýzy vyplývá, že tento atribut se vyskytoval pokaždé v postpozici, byla-li jeho funkce restriktivní: *invalidità permanente, ricovero permanente, accesso permanente, esibizione permanente, impedimento permanente*, a dvakrát se vyskytl v antepozici, kdy atribut byl redundantní. U obou příkladů antepozice ve výpovědi se vyskytovalo sloveso *mantenere*, které má durativní význam, proto můžeme chápat atribut *permanente* jako redundantní. Někdy je ovšem obtížné stanovit, zda-li se jedná o redunanci nebo spíše jde o přesnost, která je inherentní PIS. Redunanci a antepozici atributu můžeme pozorovat na následujících příkladech.

Př:

L'Affittuario dovrà mantenere gli spazi in permanente condizione di gestione effettiva ...

..mantenere la permanente correlazione tra i prodotti commercializzati dalla committente

Funkční platnost slovosledu atributu můžeme pozorovat také u následujícího atributu *urgente*. V prvních dvou případech má restriktivní platnost a v druhém pak deskriptivní.

Př.

- decisione urgente sulla radiazione dei soci

- qualunque provvedimento di natura urgente

- sopravviene un urgente ed imprevisto bisogno

Přítomné participium v antepozici mělo vůbec v mnohých případech redundantní charakter (nebo antepozice atributu byla arbitrární – viz výše) vzhledem k tomu, že vyplývaly z kontextu.

Př.

...il diritto di credito nei confronti del debitore deve intendersi trasferito ad ogni effetto dal Cliente alla Banca, con conseguente suo pieno diritto non solo di incassare

.....restando inteso che l'eventuale variazione del tasso, come previsto al presente contratto, comporterà automaticamente la corrispondente variazione della rata di ammortamento del mutuo

Zmiňme dále, že postpozici tedy stylisticky nepříznakový slovosled jsme zaznamenali u početné skupiny přítomných příčestí, která tvoří víceslovné pojmenování - název smluvní strany – např. *parte recedente, parte committente, parte acquirente*. Kolokace *aspirante socio, subentrante socio* se vyskytly pouze jednou a byly výjimkou. V každém případě tyto kolokace neoznačují smluvní stranu.

Případů, kdy atribut byl v antepozici, a měl zřetelně restriktivní funkci, je zanedbatelné množství. U následující kolokace: *corrente esercizio* je pravděpodobně antepozice ovlivněna jeho stereotypním charakterem. Právě tuto kolokaci zmiňují italští lingvisté a řadí ji mezi stereotypy právního jazyka.

Př:

I venditori garantiscono che il passivo della società è costituito soltanto dal TFR di euro <...> e dalle imposte già rateate nelle cartelle esattoriali del corrente esercizio.

K otázce postavení atributu ještě můžeme dodat, že v případě dvou nebo více atributů, které jsou ve vztahu koordinace (spojka *e* nebo *o*), se vyskytuje ve většině případů postpozice atributů: např. *normativa vigente o futura; qualsiasi controversia inerente, connessa e conseguente; da un uso negligente o cattivo; ogni onere connesso e conseguente; parte integrante e sostanziale*. Antepozice se vyskytla pouze jednou. Domníváme se, že v tomto případě se ovšem jedná o deskriptivní atribut, navíc atribut *urgente* je redundantní - *un urgente ed imprevedibile bisogno*.

Kromě již výše uvedeného konstatování o převaze postpozice přítomného příčestí v atributivní funkci, můžeme učinit závěr, že v právní italštině smluv, pokud je relevantní zachování jednoznačnosti, pak atribut s restriktivní funkcí je v postpozici. Dále výše zmiňovaný nejednotný úzus u některých kolokací můžeme interpretovat jako nedodržování stylistické normy (jak jsme mimo jiné mohli konstatovat rovněž u předložek a předložkových výrazů - viz kapitola 2.2.) Opět se tedy v našem korpusu neprojevila paralela: čím nižší útvar právních textů tím více stereotypů (kromě výskytu přítomného participia jako takového).

V neposlední řadě budeme analyzovat participium s verbální funkcí. Na jeho funkci v právní italštině obecně není jednotný názor. Jak už jsme zmínili, podle Cortelazza nemá žádné funkční opodstatnění a slouží pouze k stylistické diferenciaci (srov. Cortelazzo, 1997 :

48). Podle Mortary jeho výskyt v právní italštině obecně souvisí s preferováním syntetických konstrukcí (srov. Mortara, 2001 : 166). Vzhledem k tomu, že přítomné participium na rozdíl od dalších jevů se jeví v PIS jako stereotypní prostředek, domníváme se, že je spíše prostředkem stylistické aktualizace v PIS a jeho výskyt nesouvisí primárně s jazykovou ekonomikou. Ačkoliv přispívá k syntetičnosti výpovědi, umožňuje vyhýbat se vedlejším větám vztahným a zjednodušuje tak celkovou syntaktickou strukturu souvětí, nedomníváme se, že je primární tento funkční aspekt.

Následně si budeme všimnout **konkurence participia a vztahné věty** na konkrétních příkladech. Podrobili jsme frekvenční analýze některá přítomná participia příznačná pro právní italštinu, která jsou uváděna italskými lingvisty, a srovnali jsme je s odpovídajícími vztahnými větami. Frekvence vybraných přítomných participií a vztahných vět v právní italštině smluv byla následující. Z celkového počtu jsme odečetli participia ve funkci přívlastku. U vztahné věty jsme analyzovali pouze indikativ.

Tabulka č. 18 Kvantitativní analýza konkurence přítomného participia s verbální funkcí, vztahných vět se zájmeny *che* a *il quale* v PIS

PŘÍTOMNÉ PARTICIPIUM S VERBÁLNÍ FUNKCÍ	VZTAŽNÁ VĚTA ZÁJMENO <i>CHE</i>	VZTAŽNÁ VĚTA ZÁJMENO <i>IL QUALE</i>
<i>derivante/-i</i> nejméně 51x	<i>che deriva</i> 0 výskyt, <i>che derivano</i> nejméně 1x	<i>il quale, la quale, i quali, le quali derivano</i> – nejméně 9x
<i>comprovante/-i</i> nejméně 8x	<i>che comprova, comprovano</i> 0 výskyt	<i>il quale, la quale, i quali, le quali comprovano</i> – 0 výskyt
<i>avente/-i</i> nejméně 88x	<i>che ha, che hanno</i> – nejméně 9x	<i>il quale, la quale, i quali, le quali hanno</i> – nejméně 6x
<i>spettante/-i</i> nejméně 46x	<i>che spetta, spettano</i> – nejméně 1x	<i>il quale, la quale, i quali, le quali spettano</i> – nejméně 1x
<i>corrispondente/-i</i>	<i>che corrisponde,</i>	<i>il quale, la quale, i quali,</i>

nejméně 42x	<i>corrispondono</i> – 0 výskyt	<i>le quali corrispondono</i> – 0 výskyt
<i>risultante/-i</i> nejméně 31x	<i>che risulta, risultano</i> – nejméně 1x	<i>il quale, la quale, i quali,</i> <i>le quali risultano</i> – 0 výskyt
<i>riguardante/-i</i> nejméně 17x	<i>che riguarda, riguardano</i> – nejméně 4x	<i>il quale, la quale, i quali,</i> <i>le quali riguardano</i> – 0 výskyt
<i>comprendente/-i</i> nejméně 6x	<i>che comprende,</i> <i>comprendono</i> nejméně 2x	<i>il quale, la quale, i quali,</i> <i>le quali comprendono</i> 0 výskyt
CELKEM nejméně 289x	CELKEM nejméně 18x	CELKEM nejméně 16x

Na základě výše uvedené frekvenční analýzy konkurence přítomného participia a vztažných vět, můžeme konstatovat, že také v **právní italštině smluv je participium frekventovanější než vztažné věty**. V námi analyzovaném vzorku se vyskytlo v 89% dokumentů.

Domníváme se, že u konkurence participia a vedlejší věty vztažné může hrát určitou roli také skutečnost, že participium umožňuje vyhnout se hromadění spojky *che* a zájmena *che* (je možné ovšem také uchýlit se k nominalizaci, jak jsme viděli výše). Místo *risultante* v následujícím příkladě by bylo možné použít například předložku: *in base alla situazione patrimoniale*. Připomeňme, že postavení nominálního syntagmatu a implicitní věty je ovšem odlišné (viz kapitola 2.4.1.).

Př:

*E', in ogni caso, convenuto con il presente accordo **che** il netto patrimoniale **risultante** dalla Situazione Patrimoniale non dovrà risultare inferiore a euro <...>*

Si conviene e si stipula quanto segue:

<...>, debitore verso <...> della somma di euro <...>, in forza di <...>, per meglio garantire il debito stesso, da a <...> in pegno il credito **che** esso <...> ha versato <...>, **risultante** da atto <...>, acconsentendo inoltre **che** <...> venga surrogato

Podle názoru Mortary obtížná srozumitelnost právních textů spočívá právě ve vysoké frekvenci podřadných souvětí, ve kterých se hromadí různé významy tvaru *che* - tedy spojky nebo vztahného zájmena *che* - a nikoliv v používání syntaktických stereotypů nebo zastaralých a knižních výrazových prostředků (srov. Mortara, 2001 : 181). My se domníváme, že oba dva jevy mohou hrát roli v obtížné percepci právních textů. Stačí připomenout zmiňovanou iniciativu *Codice di stile* (viz kapitola 1.1.). Zkoumali jsme blíže tuto problematiku v PIS bez odlišení mezi zájmenem a spojkou *che* a zjistili jsme, že maximální výskyt synsémantika *che* v jednom souvětí se rovnal dvěma výskytům.

Př:

*Il Fornitore dovrà rimettere all'acquirente in tempo utile le informazioni **che** consentano all'acquirente l'elaborazione dei progetti esecutivi di tutti i lavori **che** hanno una qualsiasi connessione con la fornitura stessa.....*

*Il fornitore garantisce **che** le prestazioni di quanto forma oggetto dell'ordine sono rispondenti a quanto precisato nell'ordine medesimo con le modifiche **che** verranno eventualmente concordate in sede di progettazione definitiva.*

Nicméně Mortara nezmiňuje, že zamezení hromadění spojky nebo zájmena *che* přispívají také synonymní vztahná zájmena, které jsou navíc sémanticky transparentnější.

Př:

*Il cliente riconosce e prende atto **che** tali spazi rimangono di piena proprietà ed esclusiva disponibilità del fornitore **il quale** si riserva di condividere fisicamente tali spazi con altri clienti.*

*4. Il prezzo del trasferimento è stipulato in euro <...>, **che** vengono qui pagate da <...> ad <...>, **il quale** ne accusa corrispondente ricevuta.*

Přestože jsme také v právní italštině smluv mohli konstatovat vyšší frekvenci přítomného participia ve srovnání s vedlejšími větami vztažnými stejně jako v právní italštině obecně, chtěli bychom upozornit na situace, kdy volba mezi participiem a vztažnou větou není arbitrérní. Stanovili jsme typologie vztažných vět, které jsou nenahraditelné přítomným participiem. Připomínáme rovněž, že přítomné participium je slučitelné pouze se slovesy, vyjadřujícími stálou vlastnost.

1. vedlejší věta vztažná vyjadřuje přání nebo žádanou vlastnost, obsahuje tedy **predikát v konjunktivu**. U analyzovaných tvarů v tabulce číslo 18 byl celkový počet predikátů v indikativu 18, v konjunktivu prézenta se pak slovesný predikát vyskytl v nejméně 57 případech.
2. ve výpovědi se vztažným zájmenem se objevuje **pasivum** - participium přítomné má vždy činný význam
3. ve výpovědi se vztažným zájmenem se objevuje **modální sloveso** *dovere*, *potere*
4. ve výpovědi se vztažným zájmenem se objevuje **budoucí čas** – (přítomné participium vyjadřuje pouze současnost vzhledem k řídicí větě)
5. ve výpovědi se vztažným zájmenem se objevuje **minulý čas** (stejný důvod uvedený v bodě 4)

Co se týče bodů 4 a 5, tyto můžeme shrnout pod jeden jediný bod – a to, že přítomné participium nepřipouští žádný zřetel k časové ose. Vyjadřuje pouze současnost ve vztahu k větě řídicí.

Výše uvedenou typologii dokládáme na následujících příkladech, u kterých je použití participia vyloučené:

ad 1.) *non inviare messaggi e/o indirizzi di utenti che **non abbiano** alcun rapporto con il mittente*

*.....si impegna ad allestire un servizio assistenza **che abbia** le stesse caratteristiche*

ad 2.) *In questo caso, ovviamente potrà portare a costo nel bilancio d'esercizio soltanto la **parte che viene ceduta** definitivamente.*

*una associazione in partecipazione, che **viene regolata** dai seguenti patti e condizioni:*

Na níže uvedeném příkladě vidíme rozdíl mezi výše uvedenou výpovědí, obsahující vztaznou větu a následující výpovědí, obsahující přítomné participium *regolante*.

*Per eventuali controversie riguardanti la stipulazione del contratto verrà applicata la legislazione italiana **regolante** la materia.*

ad 3.) *L'esclusione ha effetto dal trentesimo giorno successivo alla notifica del provvedimento di esclusione, **il quale deve contenere** le motivazioni per le quali l'esclusione sia stata deliberata.*

ad 4.) *Il Locatario si obbliga in proprio a risarcire il Locatore di ogni e qualsiasi danno ed a manlevare il medesimo da ogni risarcimento per qualsiasi rischio o parte di rischio **che risulterà** comunque non coperto*

ad 5.) *Le parti convengono che,, ritenendo le parti stesse di dover prescindere dalla valutazione di buona o mala fede della parte **che ha ricevuto** la prestazione.*

Ve srovnání s právní italštinou obecně můžeme konstatovat, že **také v právní italštině smluv je výskyt přítomného participia velmi vysoký, a to ve všech jeho funkcích**. Zdá se, že se jedná o silně zakořeněný výrazový prostředek v právních textech bez ohledu na jejich typologii. Na druhou stranu jsme viděli, že v otázce postavení přítomného participia v atributivní funkci, PIS volí většinou stylisticky bezpříznakovou konstrukci. Ukázali jsme rovněž, že participiu může konkurovat nominalizace, která je velmi frekventovaným výrazovým prostředkem v právní italštině smluv.

III. Závěr

Při popisu vybraných syntaktických rysů právní italštiny smluv jako jedné ze subvariety právní italštiny jsme mohli konstatovat, že tento funkční útvar vykazuje sice některé shodné rysy uváděné v souvislosti s právní italštinou obecně, nicméně v PIS převažují odlišné charakteristiky jak kvantitativního, tak kvalitativního rázu ve srovnání s právní italštinou obecně. Shodné rysy jsme mohli konstatovat u dvou výrazových prostředků – a to u nominalizace a přítomného participia, u kterých jsme zaznamenali rovněž v PIS vysokou frekvenci na úkor explicitních vedlejších vět. Stojí za pozornost, že se jedná o jediné dva jevy, které uváděli shodně všichni lingvisté při popisu právní italštiny obecně. V obecné rovině jsme mohli tedy na základě naší analýzy potvrdit, že při popisu právní italštiny je nutné přihlížet k existenci pragmatické diferenciaci právních textů na vertikální ose. Konfrontací stylisticky příznakových prostředků (příznačných pro právní italštinu obecně) a stylisticky nepříznakových prostředků v syntaktickém plánu (navíc jsme zkoumali formální aspekt předložek) jsme dospěli k následujícím charakteristikám PIS.

U smluvních právních textů nominalizace v konkurenci s vedlejšími větami explicitními převažuje. Její výskyt souvisí v PIS primárně s deagentizací právního diskursu a nikoliv s jazykovou ekonomikou. Snažili jsme se také posoudit, jaká kritéria rozhodují při volbě mezi těmito dvěma prostředky, a dospěli jsme k názoru, že explicitní predikáty jsou preferovány v případě, kdy je žádoucí explicitní vyjádření agentu za účelem jednoznačnosti výpovědi a posílení perlokučního účinku výpovědi. Velmi často v takových výpovědích roli agentu zastává smluvní strana. Domníváme se, že v těchto případech je tedy volba mezi výrazovými prostředky ovlivňována pragmatickými faktory. Smluvní texty jako právní projevy, na základě kterých vznikají práva a povinnosti, musejí být totiž jednoznačné vůči příjemci takových textů. Tato situace se projevovala nejvíce u vztahů podmínkových. V ostatních významových vztazích převažovala nominalizace. Mimo jiné jsme se pokusili analyzovat rovněž další důvody, které hrají roli při volbě mezi dvěma výrazovými prostředky. Dospěli jsme k názoru, že nominalizace může být preferována rovněž vzhledem k tomu, že umožňuje tematizaci a přispívá k celkové koherenci textu. Dále jsme upozornili na některé restriktce obecného charakteru při volbě mezi dvěma prostředky. Jednalo se o systémové důvody a restriktce sémantického charakteru. V této souvislosti jsme rovněž konstatovali, že nominalizace není možná v případě predikátů s modálními slovesy, které jsou v PIS velmi

časté, a dále v případech, je-li nutné vyjádření slovesného způsobu a dynamického aspektu u pasivní konstrukce.

Druhým shodným prvkem, ke kterému jsme dospěli při konfrontaci s právní italštinou obecně, byl vysoký výskyt přítomného participia v právní italštině smluv. Zaznamenali jsme vysokou frekvenci přítomného participia ve všech jeho funkcích, včetně funkce verbální. Přítomné participium s verbální funkcí výrazně konkurovalo vedlejším větám vztažným. Vyskytlo se v 89% procentech případů (mimo jiné analyzovali jsme také případy, kdy participium vztažné větě nemůže konkurovat). V tomto ohledu analyzovaná subvarieta právní italštiny projevuje konzervativní charakter a stereotypnost. Pouze tento jev, zaznamenaný v PIS, by odpovídal tezi, že čím nižší útvar právního jazyka – v našem případě smluvní texty – tím více stereotypních výrazových prostředků. Co se týče ostatních analyzovaných jevů, v PIS se nepotvrdila teze o korelaci mezi vertikální diferenciací a výskytem stylisticky příznakových stereotypů. Nominalizace se sice vyskytla v 70% případů, jak jsme ale viděli, má v podstatě funkční opodstatnění. Na druhou stranu je ovšem zajímavé, že v otázce postavení přičestí přítomného v atributivní funkci PIS volí spíše stylisticky bezpříznakové postavení. Z celkového pohledu u analyzovaného korpusu jsme mohli pozorovat jistou stylistickou nevyváženost.

Stejně jako u konkurence nominalizace a explicitních vedlejších vět rovněž v případě předložek a předložkových výrazů hraje v PIS důležitou roli tendence k maximální přesnosti a jednoznačnosti. Nedomníváme se, že v PIS výrazová stránka textů odráží apriorní tendenci k redundanci či stylistické diferenciaci. S požadavkem jednoznačnosti souvisí v PIS tendence používat předložkové výrazy obsahující velmi často autosémantikum. Mohli jsme tedy konstatovat, že některé jevy, tradičně připisované stereotypnosti a vysokému stylu, příznačné pro právní italštinu obecně, mají v PIS funkční opodstatnění. Tento fakt jsme nezaznamenali pouze u nominalizace a předložkových výrazů, ale rovněž u verbonominálních perifrází (viz níže). V souvislosti s předložkami jsme dále zjistili, že ani v rovině konstrukčních a větných šablon se v PIS neprojevovala stereotypnost. Ze stylistického pohledu neměly v PIS absolutní převahu stylisticky příznakové prostředky. Tuto skutečnost jsme mohli konstatovat nejenom u předložek, ale svědčí o tom rovněž převažující výskyt stylisticky bezpříznakového slovosledu přítomného přičestí v atributivní funkci a převažující výskyt plnovýznamového slovesa na úkor verbonominálních perifrází. V neposlední řadě slovosled u příslovečného určení nástroje se vyskytoval jak v příznakovém pořádku slov (a to pouze v jedné specifické části smlouvy), tak v bezpříznakovém.

Další odlišnost, kterou jsme mohli konstatovat ve srovnání s právní italštinou obecně, je nízký výskyt gerundia a zpodstatnělého infinitivu. Gerundiu v PIS konkurovala většinou buď nominalizace nebo explicitní vedlejší věty. Opět se ukázalo, že tato volba souvisí se zdůrazněním, nebo naopak potlačením agentu. Zpodstatnělý infinitiv pak v PIS nahrazuje především neexistující deverbativní substantivum.

Ani u verbonominálních perifrází jsme nemohli konstatovat, že tato syntaktická konstrukce ve srovnání s prostými plnovýznamovými slovesy převažuje, jak už jsme uvedli výše. Volba mezi dvěma výrazovými prostředky je ovlivňována faktory syntaktickými, textovými a pragmatickými. Slovesa s oslabeným lexikálním významem zastávají také důležitou roli při vytváření kolokací s víceslovnými právními termíny vzhledem k tomu, že umožňují zachovávat denotační platnost nominální složky. Pragmatická motivace výskytu plnovýznamových sloves pak souvisí s jejich performativním významem. V každém případě výskyt verbonominálních perifrází není projevem tendence k redundanci, jak jsme konstatovali výše. Ukázali jsme, že mohou naopak sloužit k jazykové ekonomii.

Za podstatné zjištění považujeme skutečnost, že stylistická diferenciacie, kterou mnozí italští lingvisté kladou do popředí v souvislosti s právním jazykem, z pohledu námi analyzovaných jevů se v PIS jeví jako nejméně relevantní (kromě výskytu přítomného participia). Italští lingvisté většinou nehodnotí výrazové prostředky, uplatňující se v právní italštině obecně, jako prostředky, které mají funkční opodstatnění. Kromě již zmiňovaných funkcí, které zastávali jednotlivé prostředky, můžeme také poukázat na fakt, že výrazové prostředky se mohou lišit v závislosti na funkci výpovědi, která může být deskriptivní nebo preskriptivní. Tuto paralelu jsme zaznamenali u postavení příslovečného určení nástroje a konkurence mezi prostými plnovýznamovými slovesy a verbonominálními perifrázemi.

V PIS se potvrdil předpoklad o méně důsledném dodržování stylové normy. Stylová norma byla totiž v analyzovaných smluvních textech spíše rozvolněná. Jak jsme viděli, v PIS se uplatňovaly poměrně často stylisticky neutrální výrazové prostředky. Tuto přítomnost stylisticky neutrálních výrazových prostředků můžeme interpretovat několika způsoby. Důvodem může být zaprvé nedostatečná jazyková kompetence autora textů (výjimkou nebyly gramatické chyby). Na druhou stranu takový posun na diafázické ose směrem ke standardu můžeme chápat rovněž jako záměrné zjednodušení v intencích zmiňovaného „Codice di stile“, který si klade mimo jiné za cíl minimalizovat výskyt knižních výrazových prostředků. Tento posun ovšem nebyl jednoznačný. Jak jsme viděli, PIS uchovává výrazně knižní prostředek přítomného participia. Konečně tuto skutečnost můžeme interpretovat jako důsledek příslušnosti k nižší vrstvě právního jazyka nebo jednoduše k odlišné vrstvě právního

jazyka, jež má odlišné funkce. Jak už jsme zmínili v úvodní části, bylo by obtížné určit, který faktor je determinující.

Abychom získali přesnější lingvistický popis právní italštiny smluv, bylo by nutné popsat kromě ostatních syntatických jevů také lexikální rovinu, jejichž popis by mohl potvrdit nebo vyvrátit tezi o relativním sblížení aplikačních právních textů se standardní italštinou na diafázické ose ve srovnání s právní italštinou obecně, kterou jsme pro účely této práce abstrahovali a pro kterou podle italských lingvistů naopak tradičně platí stylistická diference vůči standardní italštině. Další studium by mohlo také přispět k určení determinujících faktorů při diferenciaci právní italštiny smluv.

Riassunto

Obiettivo di questo lavoro è stato quello di descrivere alcuni fenomeni sintattici dell'italiano giuridico dei contratti, considerato come una delle subvarianti dello stile funzionale denominato italiano giuridico, e verificare se in questo registro funzionale si manifesti, nella scelta dei mezzi linguistici, una differenziazione pragmatica dei testi giuridici sull'asse verticale. Tale differenziazione pragmatica consiste nella suddivisione dei testi giuridici in testi normativi, interpretativi e applicativi. I testi applicativi, che sono situati sul punto più basso dell'asse verticale, sono rappresentati soprattutto dall'italiano giuridico dei contratti. La nostra analisi linguistica è basata sulla tesi che ogni linguaggio giuridico nazionale è un registro estremamente eterogeneo e nel descriverlo è necessario tenere conto come minimo dell'esistenza della tipologia di testi addotta sopra.

Il punto di partenza della comparazione è stato un registro che abbiamo voluto astrarre ai fini di questo lavoro: "l'italiano giuridico standard". Sotto questa etichetta abbiamo infatti inserito sia l'italiano giuridico rappresentato nella maggioranza dei casi dai testi normativi, sia il meno specializzato italiano burocratico. Alcuni aspetti caratteristici sul piano sintattico che vengono messi in connessione con l'italiano giuridico standard, li abbiamo verificati su un corpus di italiano giuridico dei contratti e messi a confronto con mezzi di espressione stilisticamente non marcati. Abbiamo tentato tra l'altro di determinare quali siano i fattori che sono alla base della scelta dei mezzi di espressione dell'italiano giuridico dei contratti. Abbiamo potuto stabilire che la scelta dei mezzi di espressione è influenzata nell'italiano giuridico dei contratti fondamentalmente da fattori pragmatici e testuali.

Per il confronto tra italiano giuridico dei contratti e italiano giuridico standard abbiamo scelto soprattutto quei fenomeni linguistici sul piano sintattico che i linguisti italiani mettono in genere in connessione con l'italiano giuridico standard e che possiamo considerare come gli strumenti più rappresentativi dell'italiano giuridico. Concretamente abbiamo indagato nell'italiano giuridico dei contratti la frequenza della nominalizzazione e delle proposizioni secondarie esplicite, delle preposizioni e delle espressioni preposizionali stilisticamente marcate e non marcate, l'ordine delle parole nel complemento di mezzo, la frequenza delle perifrasi verbonominali in concorrenza con il semplice verbo autosemantico, la frequenza del gerundio, dell'infinito sostantivizzato e del participio presente in tutte le sue

funzioni, ivi compreso l'ordine delle parole del participio presente in funzione attributiva nei sintagmi nominali.

Sulla base dell'analisi di frequenza dell'italiano giuridico dei contratti siamo giunti a determinare solamente due caratteristiche comuni all'italiano giuridico dei contratti e all'italiano giuridico standard, vale a dire l'alta frequenza della nominalizzazione e del participio presente. Negli altri fenomeni indagati l'italiano giuridico dei contratti assume caratteristiche differenti sia quantitativamente che qualitativamente. Su un piano più generale siamo giunti alla conclusione che la maggior parte dei mezzi di espressione ha nell'italiano giuridico dei contratti una motivazione funzionale e la loro occorrenza non costituisce una semplice conseguenza di differenziazioni stilistiche. Un altro accertamento importante cui si è giunti, è che nel subsistema giuridico in questione sono abbastanza frequenti i mezzi di espressione stilisticamente neutri (dall'altra parte abbiamo verificato un'alta frequenza del participio presente in funzione verbale, strumento che è decisamente arcaicizzante) e che la norma stilistica non viene seguita con coerenza. Abbiamo quindi potuto constatare che l'italiano giuridico dei contratti va, sull'asse diafasico, in direzione dello standard e ciò nonostante il fatto che all'italiano giuridico venga in genere attribuito un livello stilistico elevato. Per il registro funzionale preso in considerazione non è inoltre valida la tesi secondo la quale più una subvariante giuridica è in basso sull'asse verticale, più è caratterizzata da frequenti stereotipi stilisticamente marcati. Non in ultima analisi, abbiamo potuto confermare che nella scelta dei mezzi di espressione, nell'italiano giuridico dei contratti si riflette la differenziazione pragmatica dei testi giuridici.

Bibliografie

- Balducci, D. *Formulario di tutti i contratti*, Edizioni FAG, Milano, 2005.
- Beccaria, G. L. *I linguaggi settoriali in Italia*, Bompiani, Milano, 1973.
- Beccaria, G. L. *Italiano Antico e nuovo*, Garzanti, Milano, 1988.
- Berruto, G. *Sociolinguistica dell'italiano contemporaneo*, La nuova Italia scientifica, Roma, 1987.
- Cortelazzo, M. A. *Lingue speciali, La dimensione verticale*, Studi linguistici applicati, Unipress, Padova, 1994.
- Cortelazzo, M. A. *La lingua del diritto, difficoltà traduttive, applicazioni didattiche* in *Atti del primo convegno internazionale*, Centro linguistico dell'università Bocconi, CISU, Milano, 1997.
- Dardano, M. *Il linguaggio dei giornali italiani*, Editori Laterza, Roma-Bari, 1986.
- Gotti, M. *I linguaggi specialistici*, La nuova Italia, Firenze, 1991.
- Mortara Garavelli, B. *Le parole e la giustizia, Divagazioni grammaticali e retoriche su testi giuridici italiani*, Einaudi, Torino, 2001.
- Proto, B. *Guida alla comunicazione linguistica*, Le Monnier, Firenze, 1987.
- Renzi, L., Salvi, G. *Grande grammatica italiana di consultazione*, Il Mulino, Bologna, 2001.
- Sabatini, F. *La comunicazione e gli usi della lingua*, Loescher Editore, Milano, 1984.
- Serianni, L. *Grammatica italiana, Italiano comune e lingua letteraria*, UTET, Torino, 1989.
- Serianni, L. *Italiani scritti*, Il Mulino, Bologna, 2003.
- Sobrero, A.A. *Introduzione all'italiano contemporaneo. La variazione e gli usi*, Editori Laterza, Roma – Bari, 1993.
- Strambaci, T.H., Mariani H.E. *Vocabolario del diritto e dell'economia*, Giuffrè editore, Milano, 1999.
- Daneš, F. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*, Academia, Praha, 1997.
- Grepl, J. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*, NLN, Praha, 1995.
- Hamplová, S. *K problematice vidovosti v italštině*, Univerzita Karlova, Praha, 1994.
- Hendrych, D. a kol. *Právnícký slovník*, C.H.Beck, Praha, 2001.
- Karlík P., Nekula M., Pleskalová J. *Encyklopedický slovník češtiny*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2002.
- Štichauer, P. *Tvoření slov v současné italštině*, Karolinum, Praha, 2007.
- Tomášek, M. *Překlad v právní praxi*, Linde, Praha, 1998.